

**T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
REKREASYON ANABİLİM DALI
REKREASYON PROGRAMI**

**ÖNLEYİCİ TERAPÖTİK REKREASYON UYGULAMASI;
İŞİTME ENGELLİLERE YÖNELİK ÇALIŞMA**

Özge GÖBEL

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Sırrı Cem DİNÇ**

MANİSA - 2016

**T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
REKREASYON ANABİLİM DALI
REKREASYON PROGRAMI**

**ÖNLEYİCİ TERAPÖTİK REKREASYON UYGULAMASI;
İŞİTME ENGELLİLERE YÖNELİK ÇALIŞMA**

Özge GÖBEL

**Danışman
Yrd. Doç. Sırrı Cem DİNÇ**

Manisa 2016

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 07/01/2016 tarih ve 1/Ek12. sayılı toplantısında jürimiz tarafından Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 23. Maddesi gereğince Enstitümüz Rekreasyon Anabilim Dalı Rekreasyon Yüksek Lisans Programı öğrencisi Özge GÖBEL'in "*Önletici Terapötik Rekreasyon Uygulaması: İşitme Engellilere Yönelik Çalışma*" Konulu tezi incelenmiş ve aday 05/02/2016 tarihinde saat 13.30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra **40**. Dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna	☒	OY BİRLİĞİ	☒
DÜZELTME yapılmasına	* ☐	OY ÇOKLUĞU	☐
RED edilmesine	** ☐	ile karar verilmiştir.	

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.

** Bu halde adayın tez konusu veya/ve adayın isteği halinde yüksek tezsiz yüksek lisans programına geçişi sağlanır

BASKAN
Yrd. Doç. Dr. Sırrı Cem DİNÇ

ÜYE
Doç. Dr. Mehmet GÖRAL

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Savaş DUMAN

Evet **Havir**

Tez, burs, ödül veya Teşvik programına (Tüba, Fulbright vb.) aday olabilir.

Tez, mutlaka basılmalıdır.

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımı gereksizdir.

(Tez Veri Giriş ve Tez Yayınlama İzin Formu)

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Önleyici Terapötik Rekreasyon Uygulaması; İşitme Engellilere Yönelik Çalışma” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2016

Adı Soyadı
Özge Göbel

İmza

ÖZET

ÖNLEYİCİ TERAPÖTİK REKREASYON UYGULAMASI; İŞİTME ENGELLİLERE YÖNELİK ÇALIŞMA

Bu çalışmanın amacı, Serbest Zaman Beceri Modeli kapsamında üretilmiş Terapötik rekreasyon programı aracılığıyla gönüllü üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutum, yaşam doyumu ve serbest zamanı anlamlandırma düzeylerindeki değişimlerin incelenmesidir. Bu amaçla araştırmada nicel teknikler kullanılmış olup betimsel bir araştırmadır. Celal Bayar Üniveristesindeki öğrenciler örneklem grubunu ise rastgale örnekleme yöntemiyle seçilen 45 deney grubu ($X_{yas}=21,00 \pm 2,31$) ve 40 kontrol grubu ($X_{yas}=21,27 \pm 1,48$) olmak üzere toplam 85 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmamıza katılan katılımcıların 43'ü kadın ($X_{yas}=20,43 \pm 2,08$) 42'si ise erkek ($X_{yas}=21,77 \pm 1,94$) katılımcılardır. İki farklı gruba (deney ve kontrol) ayrılmış ve deney grubu 8 hafta boyunca işaret dili eğitimi verilip işitme engellilerle, serbest zaman etkinliklerine katılımları sağlanmıştır.

Çalışmanın amacına ulaşmak için 3 farklı ölçekten faydalanılmıştır. Katılımcıların boş zamanın anlamına ilişkin davranışlarını anlamak için Henderson (1996) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe adaptasyonu Gürbüz ve diğ. (2007) tarafından yapılmış “Boş Zamanın Anlamı” ölçeği, yaşam doyumlarını anlayabilmek için Diener ve diğ. (1985) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe'ye uyarlaması Köker (1991) tarafından yapılan “Yaşam Doyumu Ölçeği” ve son olarak Dökmen (2000) tarafından geliştirilen “Engellilere Yönelik Tutum” ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimleyici istatistikler ortalama yüzde ve frekans değerleri kullanılmıştır. Alt boyutları oluşturan tüm maddelerin normal dağılım gösterip göstermediğinin belirlenmesinde Kolmogrof-Smirnof ve Shapiro-Wilks testlerinden faydalanılmış ve normal dağılımlar göstermediği anlaşılmıştır. Bu yüzden öntest-sontest karşılaştırmaları için Wilcoxon İşaretli Sıralar testinden; ikili karşılaştırmalar için ise Mann Whitney-U testinden faydalanılmıştır.

Yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ve Mann Whitney-U test analizi sonucunda kontrol grubunun işitme engellilere yönelik tutum ölçeği puanlarının ön

testleri ve son testleri arasında anlamlı farklılıklar yokken; deney grubunun son testinin puanları ön test puanlarından anlamlı derecede düşük bulunmuştur. ($p<0,05$). Ayrıca deney grubunun boş zamanın anlamı ölçeği alt boyutlarının (İçsel Motivasyon ($z=-,420$); Boş Zamanın Kullanımı ($z=-3,368$)) son testleri ön testlerinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. ($p<0,05$). Yaşam kalitesi açısından ise; kontrol grubu ve deney grubunun ön testleri ve son testleri arasında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmamıştır. ($p>0,05$) Topluma yönelik gerçekleştirilen önleyici TR çalışmalarının engellilere ilişkin tutum ve serbest zaman becerileri üzerine pozitif etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler :Terapötik rekreasyon, İşitme engelli, İşeret dili

ABSTRACT

PREVENTATIVE THERAPEUTIC RECREATION APPLICATIONS: A STUDY TOWARDS HEARING IMPAIRED PERSON(S)

This aim of this study is the examination of the changes in the levels of attitude, life satisfaction and leisure time of volunteer university students against the handicapped people through the Therapeutic recreation program generated within the scope of Leisure Time Skill Model. It is a descriptive study in which quantitative techniques were used for this purpose. Student sample group in Celal Bayar University consists of a total of 85 students including 45 students from experimental group ($X_{yas}=21,00 \pm 2,31$) and 40 students from control group ($X_{yas}=21,27 \pm 1,48$) elected with the method of random sampling. 43 participants attending our study is female ($X_{yas}=20,43 \pm 2,08$) and 42 of them are male ($X_{yas}=21,77 \pm 1,94$). They are separated into two different groups (experimental and control) and experimental group was ensured to have the education of sign language for 8 weeks and attend leisure time activities with hearing impaired people.

In order to attain the goals of the study, 3 different scales were utilized. In order to understand the behavior of the participants regarding the spare time, a scale called "The Meaning of Spare Time" which was developed by Handerson (1996) and was adapted to Turkish by Gürbüz et al. (2007); was used, in order to understand their satisfaction in life, a scale called "Life Satisfaction Scale" developed by Diener et al (1985) and adopted to Turkish by Köker (1991) was used and finally, a scale called "attitude towards disabled" developed by Dökmen (2000) was used. Descriptive statistics, median percentage and frequency values were used for the analysis of the data. In order to determine whether all subjects that make up the sub-dimensions demonstrate normal distribution range or not, Kolmogorof-Smirnof and Shapiro-Wilks tests were employed and it was found out that the aforementioned subjects do not demonstrate normal range of distribution.

Therefore, for the pre-test and proof positive comparisons, Wilcoxon signed mark test was used as for the paired comparisons, Mann Whitney-U test was utilized.

As the result of the analysis of the Wilcoxon signed mark test and Mann Whitney-U test, it was revealed that while there is no significant difference between the pre-test and proof positive of Control Group's attitude scale points towards the hearing impaired, the proof positive points of the experiment group were found out to be significantly low. ($p < 0,05$). In addition, the pre-tests of the sub dimensions of the experiment group's meaning of spare time scale (inner motivation ($z = -0,420$); Utilization of spare time ($z = -3,368$)) were revealed to be significantly high compared to the proof positive of the same scale. ($p < 0,05$). In terms of the quality of life, no significant differences were apparent between the pre-tests and the proof positive of the control and experiment groups. ($p > 0,05$) It is safe to say that the Preventative Therapeutic Recreation applications towards the society have a positive impact on the attitudes and spare time related skills regarding the disabled.

Keywords: therapeutic recreation, hearing impairment, sign language.

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans Bitirme Projesi olarak hazırlanan bu çalışma birçok kişinin katkısıyla tamamlanmıştır.

İlk olarak araştırmam süresince bana her türlü desteği veren, rehberlik eden değerli proje danışmanım; Yrd. Doç. Dr. Sırrı Cem Dinç 'e teşekkürlerimi sunarım.

Bugüne kadar maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen canım anneme, projenin hazırlanması sırasında yanımda olan, bana güvenen yıllardır bir hedef doğrultusunda yürüdüğüm değerli kardeşim Müge GÖBEL, yıllardır birlikte çalıştığım işitme engelli öğrencilerim Leyla ÇELİK, Seda BASA, çalışma sırasında fikir ve önerileriyle yol gösteren Arş. Grv. Utku IŞIK ve Oktay YILDIRIM a teşekkür eder ve saygılarımı sunarım.

Özge GÖBEL

MANİSA, 2016

İçindekiler

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI	Error! Bookmark not defined.
YEMİN METNİ.....	v
ÖZET.....	vi
TEŞEKKÜR.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
TABLolar LİSTESİ.....	xv
ŞEKİLLER VE GRAFİKLER LİSTESİ.....	xvi
GİRİŞ	1
a. Araştırmanın Amacı	2
b. Araştırmanın Önemi.....	3
c. Problem Cümlesi.....	3
d. Alt Problemler.....	3
e. Alt Problemlere İlişkin Hipotezler	4
f. Sınırlılıklar	4
g. Sayıtlar	4
h. Tanımlar	4
BİRİNCİ BÖLÜM	6
GENEL BİLGİLER	6
1.1. ENGELLİLİK KAVRAMI	6
1.1.1. Engellilik Nedenleri.....	7
1.1.2. Engelliliğin Sonuçları	9
1.1.3. Engellilik Sınıflandırması	10
1.1.3.1. Zihinsel Engelliler	11
1.1.3.2. Bedensel Engelliler.....	14
1.1.3.3. Görme Engelliler	15
1.1.3.4. İşitme Engelliler	16
1.2. ZAMAN KAVRAMI.....	17
1.2.1. Serbest Zaman Kavramı.....	18
1.2.2. Rekreasyon Kavramı.....	19
1.2.2.1. Rekreasyon Türleri	21
1.2.2.1.1. Fonksiyonel açıdan rekreasyon.....	22
1.2.2.1.2. Mekânsal açıdan rekreasyon.....	23

1.2.2.1.3.	Etkinliklere katılım biçimlerine göre rekreasyon	25
1.2.2.1.4.	Yerel sınıflandırma açısından rekreasyon	25
1.2.2.1.5.	Katılımcı sayısına göre rekreasyon.....	26
1.2.2.2.	Rekreasyon İhtiyacının Nedenleri	26
1.2.3.	Terapötik Rekreasyon Kavramı	28
1.2.3.1.	Terapötik Rekreasyonun Özellikleri	29
1.2.3.2.	Terapötik Rekreasyonun Amaçları.....	30
1.2.4.	Engelli Bireylerde Rekreasyon ve Sporun Yararları	32
1.2.4.1.	Genel sağlık üzerine yararları.....	34
1.2.4.2.	Motorsal açıdan yararları.....	35
1.2.4.3.	Fiziksel açıdan yararları	38
1.2.4.4.	Psikolojik ve sosyal açıdan yararları	39
1.2.5.	Yaşam Doyumu Kavramı	42
1.2.5.1.	Yaşam Doyumunu Etkileyen Faktörler	42
İKİNCİ BÖLÜM.....		44
2.1.	YÖNTEM.....	44
2.1.1.	Araştırma Grubu	44
2.1.2.	Veri Toplama Aracı	44
2.1.2.1.	Kişisel Bilgi Formu	44
2.1.2.2.	Engelliler Yönelik Tutum Ölçeği	44
2.1.2.3.	Boş Zamanın Anlamı Ölçeği	44
2.1.2.4.	Yaşam Doyumu Ölçeği:	45
2.1.3.	Verilerin Toplanması (İşlem Yolu).....	45
2.1.4.	Verilerin Analizi	46
2.2.	BULGULAR.....	46
2.2.1.	KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ	46
2.2.1.1.	Katılımcıların Cinsiyetlerinin Dağılımı.....	46
2.2.1.1.	Katılımcıların Deney-Kontrol Grubu Dağılımı	47
2.2.2.	İŞİTME ENGELLİLERE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ ANALİZ SONUÇLARI	47
2.2.2.1.	İşitme Engellilere Yönelik Tutum Ölçeğinin ÖnTest-SonTest Puanları	47
2.2.2.2.	Cinsiyete Göre İşitme Engellilere Yönelik Tutum Öntest-Sontest ..	48
2.2.3.	BOŞ ZAMANIN ANLAMİ ÖLÇEĞİ ANALİZ SONUÇLARI	49

2.2.3.1.	Deney Grubunun Boş Zamanın Anlamı Ölçeği Alt Boyutlarının Öntest-Sontest Sonuçları	49
2.2.3.2.	Kontrol Grubunun Boş Zamanın Anlamı Ölçeği Alt Boyutlarının Öntest-Sontest Sonuçları	50
2.2.3.3.	Boş Zamanın Anlamı Ölçeğinin Toplam Puanının ÖnTest-SonTest Puanları	50
2.2.3.4.	Deney-Kontrol Gruplarının Boş Zamanın Anlamı Ölçeği Alt Boyutları Ön Test	51
2.2.3.5.	Deney-Kontrol Gruplarının Boş Zamanın Anlamı Ölçeği Alt Boyutları Son Test	52
2.2.3.6.	Cinsiyete Göre Boş Zamanın Anlamı Ölçeği Alt Boyutların Ön Testi	53
2.2.3.7.	Cinsiyete Göre Boş Zamanın Anlamı Ölçeği Alt Boyutların Son Testi	53
2.2.4.	YAŞAM KALİTESİ ÖLÇEĞİ ANALİZ SONUÇLARI.....	54
2.2.4.1.	Yaşam Kalitesi Ölçeğinin ÖnTest-SonTest Puanları	54
2.2.4.2.	Lojistik Regresyon Analizi Sonucunda Elde Edilen İlk Sınıflandırma Durumu	55
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM		58
TARTIŞMA VE SONUÇ		58
1.1.	TARTIŞMA	58
1.2.	SONUÇ	63
EKLER.....		85
EK1:.....		85
EK2:.....		86
EK3:.....		88
Boş zaman aktivitelerine katılmak.....tır ...		88
EK4:.....		91

KISALTMALAR LİSTESİ

TR : Terapötik Rekreasyonu

WHO : Dünya Sağlık Örgütü

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Zihinsel Engelli Bireylerin Eğitimi (Kayrak 2014: 4).....	14

ŞEKİLLER VE GRAFİKLER LİSTESİ

Şekil 1: Engelli bireylerin aktivite ve eğitim hizmetlerinde çok yönlü mesleki işbirliği (Arslan 2014: 27).....	Error! Bookmark not defined.
Şekil 2: Cinsiyete Göre Katılım Durumu	46
Şekil 3: Deney-Kontrol Grubu Katılım Durumu	47
Şekil 4: İşitme engellilere yönelik tutumları Ölçeğinin ÖnTest-SonTest Puanları ...	47
Şekil 5: Cinsiyete Göre Engellilere Yönelik Tutum Öntest-Sontest	48
Şekil 6: Deney Grubunun Boş Zaman Anlamı Ölçeği Alt Boyutlarının Öntest-Sontest Sonuçları.....	49
Şekil 7: Kontrol Grubunun Boş Zaman Anlamı Ölçeği Alt Boyutlarının Öntest-Sontest Sonuçları.....	50
Şekil 8: Boş Zamanın Anlamı Ölçeğinin Toplam Puanı ÖnTest-SonTest Puanları..	50
Şekil 9: Deney-Kontrol Gruplarının Boş Zamanın Anlamı Ölçeği Alt Boyutları Ön Test.....	51
Şekil 10: Deney-Kontrol Gruplarının Boş Zamanın Anlamı Ölçeği Alt Boyutları Son Test.....	52
Şekil 11: Cinsiyete Göre Boş Zamanın Anlamı Ölçeği Alt Boyutların Ön Testi.....	53
Şekil 12: Cinsiyete Göre Boş Zamanın Anlamı Ölçeği Alt Boyutların Son Testi	53
Şekil 13: Cinsiyete Göre Boş Zamanın Anlamı Toplam Puanı Öntest-Sontest .	Error! Bookmark not defined.
Şekil 14: Yaşam Kalitesi Ölçeğinin ÖnTest-SonTest Puanları	54
Şekil 15: Cinsiyete Göre Yaşam Kalitesi Öntest-Sontest.....	Error! Bookmark not defined.

GİRİŞ

Terapi tedavi sürecinde yapılan rehabilitasyon faaliyetleridir şeklinde tanımlanabilir. Buradan hareketle rekreasyon terapisinin özünü hastalık ya da yetersizlik durumunda olan bireylere, serbest zamanlarında tedaviye destek amaçlı uygulanan rehabilitasyon amaçlı esenlik ve rekreasyon hizmetleri oluşturmaktadır. Rekreasyon terapistleri zihinsel, bedensel engeli ve/veya her türlü kısıtı olan bireylere, kısıtları kaldırmak, belirli gelişmeleri sağlamak, hayatlarını mümkün olduğunca kendi başarısına sürdürmeye yetebilmelerini sağlamak amacı ile hareket, oyun, istirahat ve dinlenme bazlı uygulamaları gerçekleştirirler. Bu bakımdan rekreasyon terapistleri engelli bireylerin sosyo-kültürel ve fiziksel gelişimlerine doğrudan katkı sağlamaktadır (Dülgerbaki 2006). Rekreasyon terapistleri genel olarak; her alanda hedef kişinin engelini olabildiğince minimuma indirerek günlük hayata hazırlamak, kişilerin ilgi alanları ve yeteneklerini çeşitlendirerek faydalı olmak ve terapiyi, rekreasyon eğitimiyle birleştirerek kişiyi rehabilite etmek üzerinde çalışırlar. Bu çalışma eğitime katılan üniverste öğrencilerinin verilen özel eğitim ile sosyal yaşam arasında köprü kurmasını sağlamaktadır.

Dünyada tüm insanlar eşit şartlarda doğma ve topluma eşit şartlarda katılma hakkına sahiptir. Ancak günlük yaşam içerisinde bazı insanlar sosyal özellikleri, bilişsel ve fiziksel yetersizlikleri nedeniyle toplumsal hakların çoğundan yoksun kalmaktadır. Söz konusu insan grupları içerisinde en önemli grubu engelli bireyler oluşturmaktadır. Bu nedenle engelli bireylerin yaşamış oldukları sorunlar küresel sorunlar içerisinde ön sıralarda yer almaktadır (Subaşıoğlu 2008: 399). Bununla birlikte dünya genelinde engelli birey sayısı giderek artmaktadır (Timur ve diğ. 2006: 51).

Dünyadaki engellilerin üçte ikisinden daha büyük bir bölümünün gelişmekte olan ülkelerde yaşadığı belirtilmektedir. Engelli bireylerin fazlalığı toplumun sosyal yapısı, sosyal organizasyonu, özellikle sosyal davranış ve tutumu ile sıkı ilişki içindedir. Türkiye’de yaklaşık 8-8,5 milyon engelli olduğu kabul edilmektedir. Engelli bireylere ilişkin bu rakamlar engelli birey ile yaşayan aileleri ile birlikte yaklaşık 25 milyona ulaşmaktadır. Söz konusu engellilerin 2 milyona yakını çalışma çağına gelmiş engelli bireylerden meydana gelmektedir (Yetim 2014: 6).

Teknolojik gelişmelere, insan ve sağlık tanımlarındaki genişlemeye, bunlara ek olarak insan haklarının sürekli gündemde olması engelli bireylerin toplum

hayatında daha iyi yaşamlarına yönelik gelişmeleri ortaya çıkarmıştır. Günümüzde söz konusu gelişmelere bağlı olarak engelli bireylerin büyük bir bölümü engeli olmayan insanlarla aynı yaşam standartlarına yaşamaya başlamışlardır (Karahan ve Kuru 2005: 37).

Türkiye’de engelli bireylerin profilleri incelendiği zaman, engelli bireylerin toplumla bütünleşme konusunda birçok sorun yaşadıkları görülmektedir. Engelli bireylerin toplum içerisinde sorunlarının sürekli olarak büyümesi, engelli bireylerin toplum içerisinde işlevsel bir bütünlük içerisinde yaşamlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Toplumsal yapı içerisinde engelli bireylerin iyi anlaşılammaları, paylaşılan hayat içerisinde engelli bireylerin fark edilmemesi ve engelli bireylere önyargılı yaklaşılması engelli bireylerin toplumla iletişim kurmalarını da zorlaştırmaktadır (Öztürk 2011: 24).

İşitme engelliler toplumda birçok problem yaşamaktadır. Bu problemlerin en önemlisi iletişimsizliktir. Toplum içerisinde farklı bir ırkmış gibi değerlendirilmekte ve hem onlar toplumla iletişime geçme noktasında tedirginlik içindedirler hem de normal insanlar onlarla iletişime geçmekten çekinmektedirler. Toplum içerisinde yaşamlarını sürdürmek zorunda olan işitme engelliler toplumun büyük bir kısmıyla iletişim kuramamalarından dolayı kaliteli bir yaşam sürdüremektedirler. Bunun sebebinin en büyük etkenleri ise normal bireylerdir. Onlarla iletişim kurmaktan korkmakta ve onları ötekileştirme noktasında oldukça kesin tavırlar sergilemektedirler. İşte bu yüzden normal bireylerin işitme engellileri anlamaları, onlarla iletişime geçmekten korkmaları işitme engelli bireylerin rehabilitasyonun da kilit bir rol oynayacaktır. Bu bağlamda onlarla birlikte zaman geçiren, onların ne yaşadıklarını yakından gören birey onlarla iletişime geçme noktasında kendini daha rahat hissedecektir. Onların yaşantısının içerisindeki dengeleri anladıkça onlar gibi düşünmeye, onların davranışlarının nedenlerini anlamaya başlayacak ve bunun doğal sonucu olarakta onlarla iletişime geçme noktasında başta çektiği çekingenliği üzerinden atacaktır. Her bireyin bu şekilde bir eğitime tabi tutulma imkanı olması durumunda ise engelli bireyler asıl o zaman toplumun gerçek birer parçası haline gelecektir.

a. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Serbest Zaman Beceri Modeli kapsamında üretilmiş Terapötik rekreasyon programı aracılığıyla gönüllü üniversite öğrencilerinin engelli

bireylere yönelik tutum, serbest zamanı anlamlandırma ve yaşam doyumu düzeylerindeki değişimlerin incelenmesidir.

b. Araştırmanın Önemi

Toplumumuz da engelli bireylerin, eğitim, yaşam, mesleki eğitim istihdamların da yaşamlarını bağımsız olarak sürdürebilmelerinde, toplumla bütünleşmelerinde ve yaşam kalitelerinin artırılmasında yeni girişimlere ihtiyaç vardır. Kuşkusuz bu girişim toplumun engelli bireylere yönelik önyargılarının yıkılmasını ve engelli bireyin ihtiyaçları beklentilerine duyarlı bir toplumun oluşturulmasını kapsamaktadır. Böylece Terapötik Rekreasyon olarak engellileri daha iyi anlamamıza yardımcı olacak ve onları toplum açısından ötekileştirmekten uzaklaştırma noktasında literatüre yol gösterici bir çalışma olacaktır. Önleyici TR üzerine yoğunlaşmış çalışmaların ve üretilmiş bilginin özellikle ulusal literatürde son derece kısıtlı olduğu için çalışmamızın literatüre katkı sağlaması beklenmektedir. Ayrıca bireyler engellilerle birlikte zaman geçirdikçe ve engellilerin serbest zamanlarını nasıl değerlendirdiklerini anlayınca kendi serbest zamanı algıları değişecek ve serbest zamanlarını yönetme noktasında yeni kararlar almalarına neden olacaktır. Ayrıca toplumdaki bireylerin serbest zamanlarını verimli bir şekilde kullanmaları topyekün bir iyi oluşa götüreceğinden çalışmadan beklenen sonuç başka çalışmalara yol gösterecektir.

Bu ana amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere cevap aranacaktır;

c. Problem Cümlesi

Üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen önleyici TR işaret dili eğitiminin engellilere yönelik tutum, serbest zaman anlamı ve yaşamın doyum düzeyleri üzerine etkisi var mıdır?

d. Alt Problemler

1. Üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen önleyici TR işaret dili eğitiminin engellilere yönelik tutum puanları üzerine etkisi var mıdır?

2. Üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen önleyici TR işaret dili eğitiminin serbest zaman anlamlandırma düzeyleri üzerine etkisi var mıdır?
3. Üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen önleyici TR işaret dili eğitiminin yaşam doyum düzeyleri üzerine etkisi var mıdır?

e. Alt Problemlere İlişkin Hipotezler

Hipotez 1: Üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen önleyici TR işaret dili eğitiminin engellilere yönelik tutum puanlarında fark olacaktır.

Hipotez 2: Üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen önleyici TR işaret dili eğitiminin serbest zaman anlamlandırma düzeylerinde fark olacaktır.

Hipotez 3: Üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen önleyici TR işaret dili eğitiminin yaşam doyum düzeylerinde fark olacaktır.

f. Sınırlılıklar

Araştırma bulguları 2015 – 2016 yılı Celal Bayar Üniversitesinde eğitim gören öğrenciler ile sınırlıdır.

g. Sayıtlar

1. Araştırma sürecinde toplanan tüm veriler gerçeği yansıtmaktadır.
2. Literatürde sıklıkla birbirinin yerine kullanılan boş zaman ve serbest zaman kavramı terapi ve terapötik kavramları eş anlamlı kabul edilmiştir.

h. Tanımlar

Serbest Zaman: Bireyin özgürce, istediği gibi kullanabildiği zamandır. (Bakır, 1990). Bireylerin yada toplumların zorunlu yaptırımlarından arta kalan, istediği gibi değerlendirmekte özgür olduğu zamandır (Andersen, L. 2000).

Engel: Yetersizliği ya da özrü ola bireyin çevreyle etkileşiminde karşılaştığı problemi tanımlamaktadır (Eripek. 2002).

İşitme Engelli: İşitme duyarlılığının kısmen ya da tamamen yetersizliğinden dolayı konuşmayı edinmede, dili kullanmada ve iletişimde güçlük nedeniyle bireyin eğitim performansının sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenme durumudur. (Akçamete, 2003)

Rekreasyon: İnsanların boş zamanlarında gerçekleştirdikleri, bireysel tatmin ve gönüllülük esasına göre gerçekleştirilen, başka bireylere devredilmesi mümkün olmayan, insanları canlandıran ve mutluluk veren, aktif veya pasif olarak gerçekleştirilen, fiziksel, zihinsel, ruhsal ve sosyal etkinlikler bütünü “rekreasyon” olarak tanımlanmaktadır (Güngörmüş 2007: 33).

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

1.1. ENGELLİLİK KAVRAMI

İnsanlar fiziksel, sosyal, zihinsel ve ruhsal yönleri diğer insanlardan farklı yapılara sahiptirler. İnsanlar arasındaki söz konusu bireysel farklılıklar tüm gelişim boyutlarını etkilediği gibi, insanların yeterlilik ve yetersizlikleri üzerinde de önemli bir belirleyici konumundadırlar. Özellikle gelişim dönemlerinde gözlenen yetersizliklerin artması, toplumun bireyden istediği beklentilerin kısmen ya da tamamen karşılanmaması ile sonuçlanabilmektedir. Diğer bir ifade ile farklılıkların temelinde “herkes gibi olamama” durumu yatmaktadır. Bu kapsamda insanlar birtakım tıbbi ve eğitsel açılardan sahip oldukları yetersizliklere göre sınıflara ayrılmaktadırlar (İlhan ve Esentürk 2014: 20).

İnsanların yaşamları boyunca sahip oldukları bazı özellikleri ve yerine getirmekle yükümlü oldukları görevleri bulunmaktadır. İnsanın sahip olduğu rollerini ve görevlerini çeşitli problemler nedeniyle yerine getirememesi “engellilik” olarak tanımlanmaktadır (Özsoy ve diğ. 2002). Engellilik konusunda farklı kaynaklarda engellilik ile aynı anlama gelen farklı kavramlar da kullanılmaktadır. Engellilik anlamında kullanılan diğer kavramların başında bozukluk, engelli, özürlü ve sakat kavramları gelmektedir (Güler 2005: 9; Yetim 2014: 4). Birleşmiş Milletler Sakat Hakları Bildirgesi’ne göre “Kişisel ya da sosyal yaşantısında kendi kendisine yapması gereken işleri (bedensel ya da sonradan olma) herhangi bir noksanlık sonucu yapamayanlar” engelli olarak tanımlanmıştır (Öztürk 2011: 19). Yetim (2014: 4) engelliliği “bedensel fonksiyonlardaki hasarlar nedeniyle meydana gelen kayıpların yarattığı sosyal dezavantajlar” şeklinde tanımlamıştır.

Engelliğe yönelik olarak yapılan tanımlamalardan biri olan “sakat” sözcüğü, günümüzde kullanılmaktan kaçınılan bir sözcük haline gelmiştir. Engellilik için kullanılan sakat sözcüğü yerini zamanla “özürlü” ve “engelli” sözcüklerine bırakmış, hatta “özürlü” sözcüğü de, engelli bireyler için rahatsızlık yaratan bir tanımlama olarak görülmeye başlanmıştır. Tüm bunların nedeni ise engelli bireylerin durumlarını tanımlayan bu sözcüklere olumsuz anlamlar yüklenmesidir (Güler 2005: 10).

İnsanların sahip oldukları rol ve görevleri yerine getirememelerine neden olan yetersizlikler zaman içerisinde engele dönüşmektedir. Engelli bireylerin sahip oldukları engeller sadece kendileri açısından değil toplum açısından da bazı sorunlara neden olmaktadır. Çünkü engelli bireyler toplumsal çevrenin istek ve beklentilerini de karşılama konusunda zorluk yaşamaktadırlar. (Özsoy ve diğ. 2002). Ebeveynler açısından ele alındığı zaman, doğum esnasında veya doğum sonrasında çocukta ortaya çıkabilecek engellilik durumu aile bireyleri için psikolojik, maddi ve sosyal açıdan zor ve sıkıntılı bir yaşamın başlangıcı olmaktadır (Şimşek ve diğ. 2015; Cangür ve diğ. 2013: 1).

Engellilik birçok insanın hayatında yer alan, insanların sahip oldukları birçok işlevi yerine getirmelerini engelleyen bir durumdur. Engelliliğin türüne bağlı olarak engelli bireylere yapılacak müdahaleler, dezavantajların ortadan kaldırılması için yapılan düzenlemeler oldukça çeşitlidir. 2010 dünya nüfus tahminlerine göre dünya nüfusu içerisinde bir milyar civarındaki insanın çeşitli engel türlerine sahip olduğu belirtilmiştir. Ayrıca engelli bireylerin yaygınlığının geçen 40 yıl içerisinde artış gösterdiği rapor edilmiştir. Bunun yanında dünya genelinde 15 yaş ve üzeri bireylerin 785 milyon olduğu, bu sayının toplam nüfusun %15.6'sını teşkil ettiği belirlenmiştir. (WHO 2011: 1-2).

1.1.1. Engellilik Nedenleri

Engelliliğin birden fazla nedeni bulunmaktadır. Bu nedenle engelliğinin nedenleri çeşitli başlıklar altında gruplandırılmıştır. Buna göre engelliğinin nedenleri doğum öncesi, doğum esnası ve doğum sonrası nedenler olarak üç başlık altında değerlendirilmektedir (Öztürk 2011: 20; Çağlayan 2014: 91). Literatürde engelliğinin nedenlerine ilişkin söz konusu başlıklar şu şekilde açıklanmıştır;

Doğum öncesi faktörler

- Aileden gelen bazı genetik rahatsızlık ve sorunlar,
- Akrabalar arasında yapılan evlilikler,
- Ebeveynler arasında kan uyumsuzluğu olması,
- Kromozomsal unsurlara bağlı ortaya çıkan sorunlar,
- Annenin küçük veya gereğinden büyük yaşlarda doğum yapması,
- Hamilelik döneminde doktor kontrolü olmadan bilinçsizce ilaç kullanmak,

- Hamilelik sürecinde annenin alkol, sigara ve uyuşturucu gibi zararlı alışkanlıklar kullanması,
- Hamilelik esnasında annenin röntgen ışınları veya radyasyona maruz kalması,
- Hamilelik boyunca annenin yetersiz beslenmesi,
- Hamilelik esnasında annenin ateşli ve bulaşıcı hastalık geçirmesi,
- Annenin doğum yapmadan önce kaza, aşırı stres, travma veya zehirlenme vakalarından birisini yaşaması,
- Annenin doğum öncesinde yeterli düzeyde ve sayıda sağlık kontrolünden geçmemesi,
- Doğum öncesi dönemde annenin vitamin ve mineral alımının yetersiz düzeyde olması,
- Annenin çok fazla sayıda ve sık aralıklarla doğum yapması,
- Annede kalp, şeker ve hipertansiyon hastalıklarının bulunması.

Doğum esnasındaki faktörler

- Annenin uzman olmayan kişiler tarafından uygun olmayan ortamlarda doğum yapması,
- Annenin beklenen süreden önce veya güç doğum yapması,
- Yeni doğan bebeğin standartların çok altında bir ağırlıkta doğması,
- Doğum esnasında bebeğin doğum travması geçirmesi,
- Doğum gerçekleşirken bebeğin oksijensiz kalması.

Doğum sonrası faktörler

- Bebeğin ateşli hastalık geçirmesi,
- Bebeğin doğumdan sonraki süreçte sağlık testlerinin düzenli yapılmaması,
- Doğum sonrası süreçte bebeğin aşılarının zamanında ve düzgün yapılmaması,
- Doğumdan sonra bebeğin ağır sarılık geçirmesi,
- Bebeklik dönemi boyunca bebeğin yetersiz beslenmesi,
- Bebeklik veya çocukluk dönemlerinde travma veya kazalara maruz kalınması,
- Zehirlenmelere maruz kalma,
- Doğal afetler yaşama,
- Ebeveyn veya çocuk yetiştirilen çevrenin eğitim düzeyinin düşük olması,

- Bebeklik ve çocukluk döneminde bireyin ihmal veya istismar edilmesi (MEB, 2007: 9-10; Çağlayan 2014: 91-92; Cumurcu ve ark. 2012: 87; Alyanak 2007: 88).

Engelliliğin nedenleri değerlendirildiği zaman, engellilik durumunun yaşamın ilk yıllarında ortaya çıkabileceği gibi ilerleyen yaşlarda da ortaya çıkmasının söz konusu olduğu söylenebilir (Güler 2005: 2).

1.1.2. Engelliliğin Sonuçları

İnsanların sahip oldukları engel hayatlarını birçok alanda olumsuz yönde etkilemektedir (WHO 2011: 4). Bu nedenle hem diğer dünya ülkelerinde hem de Türkiye’de engelli bireylerin toplumla bütünleşmesi sağlanamamaktadır. Ayrıca engelli bireylerin toplumsal bütünlük içinde yaşamaları güçleşmektedir (Subaşıoğlu 2008: 403). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından hazırlanan raporda ve literatürde yer alan çeşitli araştırmalarda engelliliğin sonuçları ve engelli bireylerin yaşadıkları dezavantajlar şu şekilde sıralanmıştır;

Daha kötü sağlık durumları: Engelli bireylerin büyük bir bölümü normal gelişim gösteren insanlara kıyasla eğitim hizmetlerinden daha düşük düzeyde yararlanmaktadır. Engellilerin karşılaştıkları bu sorunun giderek arttığı belirtilmektedir. Bu nedenle basit yöntemlerle tedavi edilebilecek birçok rahatsızlık engelliler için ölümcül bir hastalığa dönüşebilmektedir. Engelli bireylerin çoğunluğunun şiddete maruz kalmaları da hayatlarındaki sağlık risklerini arttırmaktadır. Bunun yanında rehabilitasyon araç ve ekipmanlarının yetersiz olması da engelli bireylerin toplumsal yaşantılarının kısıtlanmasına ve yaşam kalitelerinin düşmesine neden olmaktadır (WHO 2011: 4).

Düşük eğitim başarısı: Engelli bireylerin eğitim başarılarının düşük olduğu bilinmekle beraber, eğitim düzeyinin yüksek olduğu birçok ülkede bile engelli bireylerin temel eğitim hizmetlerinden yeterli düzeyde faydalanamadıkları bilinmektedir (WHO 2011: 4). Türkiye’de yapılan araştırma sonuçları da engelli bireylerin büyük bir bölümünün düşük eğitim düzeyine sahip olduklarını, engelliler arasında okur-yazarlığın düşük düzeyde olduğunu göstermektedir (Öztürk 2011: 25).

Daha düşük ekonomik katılım: Engelli bireylerin iş yaşamında düşük düzeyde rol aldıkları bilinmektedir. Bu durum, engelli bireylerin ekonomiye katkılarının düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Yapılan araştırmalar, engelli

bireylerin işsiz kalma olasılıklarının normal gelişim gösteren bireylere kıyasla 2.5 kat daha yüksek olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır (WHO 2011: 5). Engelli bireylerin birer üretim aracı olarak istihdama katılmamaları aynı zamanda engellilerin toplumla bütünleşmesini de engellemektedir (Öztürk 2011: 30).

Bağımlılığın artması ve katılımın kısıtlanması: Engelli bireyler genellikle aile yakınlarına bağımlı yaşamak zorunda olan, aile bireylerinin yaşlanması gibi olumsuzlukların da engelli bireylerin bağımlılıklarını arttırmaktadır. Engelli bireylerin ailelerine bağımlı yaşamaları aile fertlerini de olumsuz yönde etkilemekte, aile fertlerinin daha az çalışmalarına ve işten ayrılma olasılıklarının artmasına neden olmaktadır (WHO 2011: 5).

Yoksulluk: Yapılan araştırma sonuçları engelli bireylerin büyük bir bölümünün yoksulluk içinde yaşadığını göstermektedir. Ayrıca engelli bireylerin yüksek yoksulluk oranına sahip olmalarının sanayileşmiş ülkelerde de görüldüğü belirtilmektedir (Öztürk 2011: 26).

Kent yaşamında zorluklar yaşanması: Engelli bireylerin günlük yaşam içerisinde en fazla sıkıntı yaşadıkları konulardan birisi de kent planlarının engelli bireylere göre dizayn edilmemesidir. Engelliliğin bir sonucu olarak engelli bireyler plansız tasarlanan şehir yapıları içerisinde toplumsal birçok görevlerini yerine getirmekte zorlanmaktadır. Bazen söz konusu durum, engelli bireyleri sahip oldukları engellerden daha fazla zorlamaktadır (Bekci 2012: 27).

1.1.3. Engellilik Sınıflandırması

Öztürk'e göre "doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük ihtiyaçlarını karşılamada güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi" engelli olarak tanımlanmaktadır (Öztürk 2011). Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi engelli bireylerin sahip oldukları özelliklere ve yetersizlik türlerine göre bazı sınıflara ayrılarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Genel olarak engellilik, işitme, görme, zihinsel ve bedensel engel şeklinde dört grupta ele alınmaktadır (Demirbilek 2013: 58; Babic ve diğ. 2011: 1).

1.1.3.1.Zihinsel Engelliler

Engel grupları içerisinde toplumda en sık karşılaşılan gruplardan birisi zihinsel engeldir. Buna rağmen engelli bireyler hakkında toplumun sahip olduğu bilgilerin yeterli olmadığı görülmektedir. Örneğin; zihinsel engelli çocukların hayatları boyunca hiçbir şey yapamayacak bireyler olacakları düşünülmektedir. Oysaki bu tür görüşler tamamen ön yargılı ve yanlış yaklaşımlardır (İlhan 2008: 316). Bunun yanında toplum içerisinde zihinsel engelli bireyler “yaşamak için başkalarına muhtaç olan birey”, “zihin gelişimi geride olan birey”, “sosyal yaşantısı engellenmiş birey”, “bir takım becerileri yerine getiremeyen birey” ve “ilgiye ihtiyacı olan birey” şeklinde tanımlanmaktadır (Tortop ve diğ. 2014: 307). Zihinsel engelli bireyler engel düzeylerine göre bazı gruplara ayrılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) zihinsel engelli bireyleri şu şekilde gruplandırmıştır;

Zihinsel engelli birey: Zihinsel fonksiyonları ortalama değerlerin iki standart sapma altında bulunduğu için sosyal ve kavramsal özellikleri az gelişmiş, pratik uyum yeteneklerinde bazı sınırlılıklara sahip olan bireyler “zihinsel engelli birey” olarak tanımlanmaktadır. Zihinsel engelli bireylere ilişkin bu belirtilen genellikle 18 yaşına gelmeden ortaya çıkmaktadır.

Hafif düzeyde zihinsel engelli birey: Hafif zihinsel engel düzeyine sahip olduğu için özel eğitim hizmetlerinden sınırlı oranda faydalanabilen bireyler “hafif zihinsel engelli” olarak tanımlanmaktadır.

Orta düzeyde zihinsel engelli birey: Zihinsel fonksiyonlarındaki kısıtlılıklar nedeniyle temel akademik becerilerin kazanılmasında, bunun yanında günlük yaşam ve iş becerilerinin öğrenilmesinde sorunlar yaşayan, buna paralel olarak özel eğitim ve destek eğitim hizmetlerine ihtiyacı olan bireyler “orta düzey zihinsel engelli” olarak tanımlanmaktadır.

Ağır düzeyde zihinsel engelli birey: Zihinsel fonksiyonlarındaki kısıtlılıklara paralel olarak başta öz bakım becerilerinin öğretimi olmak üzere, hayatının tamamında yoğun ve tutarlı bir biçimde özel eğitim hizmeti alması gereken kişiler “ağır düzeyde zihinsel engelli” olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2008: 4).

Toplum içerisinde sıklıkla karşılaşılan zeka geriliği olan (mental retardasyon) bireyler ile Down Sendromlu, zeka geriliğine yol açan sorunlara maruz kalan bireyler zihinsel engelli olarak değerlendirilmektedir (Öztürk 2011: 21). Zihinsel engelli bireyler gruplandırılırken genellikle IQ zeka test skorları dikkate alınmaktadır. IQ puanı 50/55-70 arası olan bireyler hafif zihinsel engelli, IQ puanı 5/40-50/55 arası

olan bireyler orta düzey zihinsel engelli ve IQ puanı 20/25-30-35 arasında olan bireyler ağır düzey zihinsel engelli olarak sınıflandırılmaktadırlar (Kızar ve diğ. 2015: 59).

Zihinsel engelli bireylere ilişkin yukarıdaki gruplandırmalar yapılırken en fazla zorluk çekilen konuların başında zihinsel engelin tanılanma süreci gelmektedir. Bunun yanında zihinsel yetersizlikten etkilenen bireylerin tanılanma süreçlerinin eleştirildiği birçok konu da bulunmaktadır. Zihinsel engelli bireylerin tanılanması ve gruplandırılmasına yönelik tarihsel süreçler değerlendirildiği zaman, bedensel yetersizlikler, görme yetersizlikleri ve işitme yetersizliklerinin tanılanması daha hızlı olmasına karşılık, zihinsel yetersizliklerin tanılanmasında karşılaşılan güçlüklerin hala devam ettiği belirtilmektedir (Kaya 2015: 175).

Zihinsel engelli bireylerin birçok konuda normal gelişim gösteren akranlarından ayrıldıkları bilinmektedir. Zihinsel engelli bireylerin bazı alanlarda sahip oldukları özellikler şu şekilde sıralanmaktadır;

Öğrenme: Zihinsel engelli bireylerin öğrenme yetenekleri normal gelişim gösteren akranlarından daha düşük düzeydedir. Zihinsel engelli bireylerin zihinsel fonksiyonlarında gerilik ve uyumsuz davranışları sıklıkla sergiledikleri bilinmektedir.

Dikkat Yetenekleri: Zihinsel engelli bireylerin dikkatleri kısa süreli ve dağınıktır. Bu nedenle zihinsel engelli bireylerin öğrenme yetenekleri düşük düzeydedir.

Anımsama Yetenekleri: Zihinsel engelli bireyler kısa süreli bellekteki bilgileri uzun süreli belleklerine aktarmada sıkıntı yaşamaktadırlar. Buna karşılık uzun süreli bellekte herhangi bir sorun yaşamamaktadırlar. Genellikle iyi öğrendikleri bilgileri uzun süre hatırlayabilirler.

Akademik Başarı: Zihinsel engelli bireylerin akademik başarı düzeyleri normal gelişim gösteren akranlarından daha düşük düzeydedir. Özellikle okuma ile okuduğunu anlama noktasında ciddi sorunlar yaşamaktadırlar.

Dil ve Konuşma: Zihinsel engelli bireylerin oldukça büyük bir bölümü dil ve konuşma güçlüğü yaşamaktadır.

Mesleki Uyum ve Başarı: Hafif düzey zihinsel engelli bireylerin yoğun beceri gerektirmeyen ya da karmaşık işlemlerin yer almadığı işlerde çalışırken zorluk yaşamadıkları bilinmektedir. Ayrıca hafif zihinsel engelli bireyler hem iş ortamına hem de mesleklerine uyum sağlama konusunda ciddi sıkıntı yaşamazlar. Türkiye’de

hafif zihinsel engelli bireylerin yaklaşık olarak 3'te 1'inin bu tür işlerde çalışabildikleri bilinmektedir. Ancak orta ve ağır düzey zihinsel engelli bireylerin herhangi bir meslek dalında çalışabilmeleri oldukça zordur. Bu bireyler ancak başkalarının denetiminde ve kontrolünde çalışabilirler.

Kişilik ve Sosyal Özellikleri: Zihinsel engelli bireyler eski yaşantılarındaki başarısızlıklar nedeniyle saygılı, yoğun yetersizlik ve engelleme duygusu içinde olurlar. Bu nedenle özgüvenleri düşük düzeydedir ve kendilerini ifade etmede zorlanırlar. Ayrıca zihinsel engelli bireylerin kişilik özellikleri ve sosyal yönlerinde de bazı sorunlar görülmektedir (Kayrak 2014: 3).

Motorsal Gelişim Özellikleri: Temelde zihinsel engelli bireylerin sahip oldukları motorsal performans özellikleri diğer engel gruplarında bulunan bireylerden daha yüksektir. Ancak bireysel özelliklerine bağlı olarak bazı motorsal hareketleri uygulayabilme (reaksiyon zamanı, denge vb.) kapasiteleri zayıftır (Akay 2008: 38).

Zihinsel engelli bireyler yaşadıkları çevreye uyum sağlama konusunda birçok güçlükler karşı karşıya kalmaktadırlar. Bunun temelinde zihinsel engelli bireylerin hem zihinsel hem de fiziksel açıdan toplumun beklentilerini karşılayabilecek performans sergileyememeleri yatmaktadır. Bu nedenle zihinsel engelli bireylerin duygusal, fiziksel, zihinsel ve sosyal yönden gelişmeleri, bunun yanında temel hareket becerileri kazanmaları için çeşitli eğitsel etkinliklere katılmaları gerektiği belirtilmektedir (İlhan ve Esentürk 2014: 20). Bunun yanında günümüzde zihinsel engelli bireylere yönelik temel eğitim hizmetleri de sunulmaktadır. Sunulan eğitim faaliyetleri ile zihinsel engelli bireylerin mümkün olduğu kadar yardıma muhtaç olmadan yaşamaları amaçlanmaktadır. Bu nedenle öz-bakım, günlük yaşam, motor beceriler, dil ve iletişim becerileri ve bilişsel beceriler gibi beceri alanlarında yeterliklerinin üst düzeye çıkarılması için zihinsel engelli bireylerin temel eğitim hizmetlerinden de yararlanmaları gerektiği vurgulanmaktadır (Yıkılmış ve diğ. 2014: 298). Zihinsel engelli bireylerin zeka düzeylerine ve engel gruplarına göre dâhil edildikleri eğitim hizmetleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Zihinsel Engelli Bireylerin Eğitimi (Kayrak 2014: 4)

Zekâ Bölümü Puanları	Zekâ Düzeyi	Gidebileceği Eğitim Kurumu
110-90	Normal Zekâ	Normal sınıfta eğitim
89-70	Sınır Zekâ (Ağır Öğrenir)	Normal sınıfta eğitim
69-50	Hafif Düzeyde Zihinsel Öğrenme Yetersizliği	Kaynaştırma Eğitimi - Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
49-35	Orta Düzeyde Zihinsel Öğrenme Yetersizliği	Özel Eğitim Sınıfı veya Kaynaştırma Eğitimi - Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
34-20	Ağır Düzeyde Zihinsel Öğrenme Yetersizliği	Eğitim Uygulama Okulu - Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
19-0	Çok Ağır Düzeyde Zihinsel Engelli	Klinik Bakım - Evde Bakım

Farklı sınıflandırmalara dahil edilmelerine rağmen zihinsel engelli bireyler aynı toplum içerisinde yer almaktadırlar. Bu nedenle zihinsel engelli bireylerin toplumsal gereksinimlerinin karşılanması oldukça önemlidir. Bu kapsamda zihinsel engelli bireylerin toplum içerisindeki yerlerini almalarının sağlanması, toplumsal izolasyon düzeylerinin azaltılması ve taleplerinin yerine getirilmesi oldukça önemlidir (Demirbilek 2013: 59).

1.1.3.2. Bedensel Engelliler

Bedensel engel, insan yapı ve özelliklerinde fiziksel açıdan bir bozukluk veya yetersizlik oluşturan, bu nedenle fiziksel fonksiyonların kullanılmasını kısıtlayan engel türü olarak tanımlanmaktadır (Cumurcu ve diğ. 2012: 84). Bedensel engel, çeşitli kaza ve travmalar sonucu sinir sisteminin zedelenmesi, bazı genetik sorunlar nedeniyle iskelet sisteminin fonksiyonlarını tam olarak yerine getirememesi sonucunda oluşmaktadır. Bedensel engelli bireylerde hareket etme konusunda kısıtlılık yaşanması en belirgin özelliştir (Özgür 2011: 54). Bedensel engeller doğum öncesi dönemde oluşabildiği gibi doğum esnasındaki travmalar veya doğum sonrası unsurlara bağlı olarak da ortaya çıkabilmektedir (Cumurcu ve diğ. 2012: 84).

Öztürk'e (2011: 20) göre, iskelet ve kassal fonksiyonlarında yetersizlik, eksiklik ve fonksiyon kaybı olan kişiler bedensel engelli olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda el, kol, ayak, bacak, parmak veya omurgalarında, fazlalık, yokluk, hareket kısıtlılığı, kısalık, eksiklik, şekil bozukluğu, kemik hastalığı olanlar, felçliler, kas güçsüzlüğü, serabral palsi, spastikler ve sipina bifida olan bireyler bedensel engelli olarak kabul edilmektedirler.

Bedensel engelli bireyler sahip oldukları engel düzeyi doğrultusunda toplum içerisinde birtakım sorunlar yaşamaktadırlar. Bu nedenle bedensel engelli bireylerin yaşam kalitelerinin artırılması, günlük yaşam aktivitelerine katılım oranlarının yükseltilmesi ve sosyalleşme düzeylerinin geliştirilmesi için engel düzeylerine uygun programlara katılmaları oldukça önemlidir (Kılıç 2015: 40).

1.1.3.3.Görme Engelliler

Görme engeli, çeşitli klinik testler yapıldıktan sonra görme duyusundaki eksikliklere bağlı olarak tespit edilen ve farklı sınıflandırmaları yapılan bir engel türüdür. Bir birey, tüm tedavi imkânlarının uygulanmasına rağmen 20/70 ile 20/200 arasında görme düzeyine sahip ise bu kişiye “az gören” teşhisi konulmaktadır. Burada belirtilen 20/200 ile anlatılmak istenen, normal bireyin 200 feet uzaklıktan gördüğünü görme engelli bireyin 20 feet uzaklıktan gördüğüdür. Yasal açıdan bakıldığı zaman ise görme engeli sadece uzak mesafeyi görüp görmemeyi değil, aynı zamanda görme alanının da değerlendirilmesini ifade etmektedir. Bu nedenle yasal açıdan görme engelli bireylerin çok az bir bölümü görme yetisine tamamen sahip değildir. Bir insanın görme alanı ise gözler oynatılmadan ve baş sağa sola hareket ettirilmeden 180 derecedir (Özgür 2008: 41). Görme engelli bireylerin bazen tek gözünde bazen de her iki gözünde görme kaybı bulunabilmektedir. Görme kaybı nedeniyle göz protezi kullanan bireyler ile renk körlüğü ve gece körlüğü (tavuk karası) olan bireyler görme engelli olarak tanımlanmaktadır (Öztürk 2011: 20).

Görme engelli bireyler sosyal hayat içerisindeki birçok ihtiyaçlarını kendilerine yardım eden kişiler sayesinde karşılamaktadırlar (Arslantekin 2015: 37). Çünkü görme engelli bireylerde düşme, çarpma ve yaralanma gibi riskler oldukça yüksektir. Görme engelli bireylerin yaşadıkları çevrelerde sosyal ulaşım alanlarının ve yolların yetersiz olması söz konusu risklerin de artmasına neden olmaktadır (Arslan ve diğ. 2015: 3). Güler'e (2005: 24) göre, görme engelli bireyler sahip oldukları yetersizlik nedeniyle Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisindeki birçok ihtiyacını giderme konusunda zorluk yaşamaktadırlar. Buna göre, görme engelli bireyler fiziksel ihtiyaçlarının ve güvenlik ihtiyaçlarının bir bölümünü kendi başlarına karşılama sorunu çekmektedirler. Bu durum, görme engelli bireylerin toplum içerisinde diğer insanlar gibi rahat hareket etmelerine engel olmaktadır. Ayrıca görme engelli bireylerin sahip oldukları birçok ihtiyacını karşılayamaması yaşam kalitesinin de düşmesine neden olmaktadır.

1.1.3.4.İşitme Engelliler

İnsanlar yapıları gereği iç ve dış çevrelerden gelen uyarılara karşı bazı tepki vermek durumundadırlar. İç ve dış uyaranlara tepki vermek için iyi bir işitme sistemine sahip olmak gerekmektedir. İşitme, ortaya çıkan bir sesin kulağa ulaşmasına, algılanan sesin kulağının alabileceği sınırlar içerisinde olmasına, sesin dış, orta ve iç bölümleri (işitme yolu) aşarak beynin işitme merkezinde algılanmasına bağlı olarak ortaya gerçekleşmektedir. Söz konusu işitme görevinin tam olarak yerine getirilememesi işitme kaybı olarak tanımlanmaktadır. Eğer işitme kaybı ana dil öğrenilmeden önce meydana gelmiş ise bireyde yaşam boyu dil ve konuşma yeteneğinin kazanılması zorlaşmaktadır (Özgür 2008: 63-65). İşitme engelli bireyler genellikle işitme cihazı kullanmakta olup, işitme engeli bazen tek bazen de çift kulakta görülebilmektedir (Öztürk 2011: 21).

İşitme engelli bireylerin sayısının sürekli olarak artış gösterdiği bilinmektedir. Amerika'da yaşları 12 ve üzerinde bulunan bireylerin yaklaşık olarak %12.7'sinde bilateral işitme kaybı olduğu tahmin edilmektedir (Lin ve ark. 2011a: 1851). Bu kadar yüksek yaygınlığa sahip olan işitme engelinin birçok problemi de beraberinde getirdiği bilinmektedir (Kitiş ve ark. 2015: 28). İşitme engelli bireylerde uygun eğitim materyallerinin kullanılmaması dil gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bunun yanında işitme engeli bulunan bireylerin yazma ve okuma becerileri de normal gelişim gösteren bireylere göre daha düşüktür (Makaraoğlu 2012: 54).

Günümüzde teknolojik gelişmelere bağlı olarak işitme engelli bireylere yönelik işitme cihazları da gelişmiştir. Buna paralel olarak işitme engelli bireylerin işitme yetersizliğinin derecesine ve türüne göre çok çeşitli cihaz seçme olanağı ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan işitme engelli bireyler için uygun işitme cihazı ile gerekli amplifikasyonun sağlanması oldukça önemli olsa da, bilgi çağında işitme engelli bireylerin öğrenme-öğretme süreçlerinin teknoloji uygulamaları ile desteklenmesi sahip oldukları özel gereksinime en üst düzeyde yanıt verilebilmesi açısından oldukça önemlidir. Çünkü işitme engelli bireylerin sahip oldukları işitme yetersizliğinin türü ve derecesi nedeniyle normal işiten akranlarına göre motor gelişim açısından denge ve koordinasyon sağlamada zorlanma, işitsel yaşantının az olmasına bağlı olarak bilişsel gerilik, dil gelişiminde yaşanan gerilik sebebiyle sosyal problemler, akademik problemler gibi bir takım farklı özelliklere sahiptir. Söz konusu özellikler uygun eğitim ortamlarında işitme yetersizliğine sahip kişilerin

doğalarına özgü bazı özel ihtiyaçları da beraberinde getirmektedir (Bayrakdar ve Çuhadar 2015: 173).

Toplum içerisinde normal gelişim gösteren bireyler işitme engellilerin sorunları hakkında fazla bilgiye sahip değildirler. Küçük yaşlardaki işitme engelli bireylerin en fazla sorun yaşadıkları alanların başında okul yaşamı gelmektedir. Okul yaşamında da en fazla sorun yaşanan alanların başında öğrenme problemlerinden ziyade iletişim becerilerindeki yetersizlik gelmektedir. İşitme engelli bireylerde söz konusu iletişim beceri yetersizlikleri üzerinde işitme kaybının derecesi, dili kullanabilme performansı, işitme engelli bireylerin nesnelere olan yaşantılarının süre ve kalitesi etkili olmaktadır (Akçamete 2007: 188).

İşitme engelli bireylerin sahip oldukları işitme kaybı her zaman doğuştan gelmemektedir. Yaşlanmaya bağlı olarak vücutta meydana gelen bazı fonksiyonel değişikliklerin de işitme kaybına neden olduğu bilinmektedir. Günümüzde Amerika Birleşik Devletleri'nde 70 yaş ve üzeri bireylerin yaklaşık olarak üçte ikisinde işitme kaybı olduğu tahmin edilmektedir (Lin ve diğ. 2011b: 582).

Toplumun her kesiminin olduğu gibi tüm engellilerinde yaşamlarını düzgün bir şekilde yönlendirme ve yaşam içerisindeki dinamiklerden diğer bireylerin faydalandığı kadar faydalanma hakkı bulunmaktadır. Bu haklar içerisinde serbest zamanlarını diledikleri gibi şekillendirme hakkı da vardır. Ancak işitme engellilerin yaşam içerisinde karşılaşmış oldukları engellerden dolayı her bireyin gün içerisinde serbest zamanlarını yönlendirdiklerinin dışında bir serbest zaman yönetimi yapmak durumunda kalmaktadırlar. İşitme engellilerin serbest zaman aktiviteleri normal bireylerin sahip olduğu serbest zaman aktiviteleri kadar çeşitlilik göstermemektedir. Bu noktada normal bireylerle normal bireylerin yapabildiği serbest zaman aktivitelerini birlikte yapmaları onları hem toplum içinde dışlanma hislerini azaltacak hem de normal bireylerin zevk aldığı şekilde serbest zaman aktivitelerinden zevk almalarını sağlayacaktır. Buda onları dolaylı olarak normal birer birey haline dönüştürecek anahtar bir rehabilitasyon süreci olarak karşımıza çıkacaktır.

1.2.ZAMAN KAVRAMI

Sözcük anlamı olarak ele alındığında zaman, bir iş veya oluşun içinde geçtiği, geçeceği ya da geçmekte olduğu süre/vakit olarak tanımlanmaktadır. Zaman kavramının sahip olduğu temel özellikleri şu şekilde sıralamak mümkündür;

- Kiralanamaz,
- Ödünç alınamaz,
- Satın alınamaz,
- Depolanamaz,
- Çoğaltılamaz,
- Tasarruf edilemez (Belli ve Gürbüz 2012: 169; Sevil 2012: 3).

Kullanım açısından zaman kavramış çalışmaya ayrılan zaman ve çalışma dışı zaman olarak ikiye ayrılmaktadır. İnsanların genel olarak geçimini sağlamak ve para kazanmak için yaptığı eylemleri içine alan zaman dili çalışma zamanını oluşturmaktadır. Bunun yanında insanların işlerine gitmek için hazırlık yapmaları, iş yerlerine ulaşmaları, çalıştığı ikinci bir işle ilgili yapması gereken tüm eylemler de çalışma zamanı içerisinde değerlendirilmektedir. İnsanların temel gereksinimlerini ve fizyolojik ihtiyaçlarını (beslenme, uyku vb.) karşılamak için ayırdığı ve herhangi bir mesleki çalışmaya yer vermediği zaman dilimi ise çalışma dışı zaman olarak tanımlanmaktadır (Sevil 2012: 4).

1.2.1. Serbest Zaman Kavramı

Günümüzde insanların yoğun iş temposu ve uzun çalışma saatleri nedeniyle kendilerine zaman ayırma gereksinimleri daha fazla önem kazanmıştır. Bu nedenle günümüz insanları açısından çalışma saatlerinin dışında kalan zaman diliminin değeri artmıştır (Özbal ve Akyıldız 2013: 183). İnsanların sahip oldukları serbest zaman diliminin artması nedeniyle dünyanın birçok ülkesinde serbest zamanların değerlendirilmesi üzerinde yoğun olarak durulan bir konu haline gelmiştir. İnsanların her durumda serbest zamanlarını iyi veya kötü kullanma olasılıkları bulunmaktadır. Serbest zamanların olumlu yönde kullanılması insanların kişisel ve toplumsal gelişimleri açısından yarar sağlarken, serbest zamanların olumsuz değerlendirilmesi insanlarda başıbozukluk ve bunalım gibi sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Metin 2013: 544). Bu nedenle söz konusu zamanın iyi değerlendirilmesi için boş zaman değerlendirmeye yönelik alanların oluşturulması ve serbest zaman etkinliklerine katılımın artırılması için bazı düzenlemelerin yapılması oldukça önemlidir (Kılıç ve Şener 2013: 220).

1.2.2. Rekreasyon Kavramı

Türkiye’de son yıllarda üzerinde sıklıkla durulmaya başlanan olgulardan birisi olan rekreasyon kavramı (Ağyar ve Lapa 2012: 305), Fransızca kökenli bir kelime olup, “recreation” sözcüğünden türetilmiştir. Fransızca da “recreation” sözcüğü “yenilenme, tazelenme” anlamlarında kullanılmaktadır (Kozak ve diğ. 2012: 73). Latince de ise rekreasyon kavramı “recreation” sözcüğünden türemiş olup (Torkildsen 1999: 48; Sevil 2012: 6), “licer” sözcüğü ile eş anlamlı kullanılmaktadır. Latince de “licer” sözcüğü “izin vermek” anlamına gelmektedir (Cordes 2013: 3). Literatürde rekreasyon kavramına ilişkin birçok tanım yapıldığı görülmektedir. Rekreasyon kavramına ilişkin bazı tanımlar şunlardır;

İnsanların boş zamanlarını değerlendirmek amacı ile yaptıkları faaliyetler “rekreasyon” olarak tanımlanmaktadır (Balcı ve İlhan 2006: 11).

İnsanların eğlenme, dinlenme ve kendilerini yenilemek için katıldıkları etkinlikler “rekreasyon” olarak tanımlanmaktadır (Atik 2013: 371).

İnsanların boş zamanlarında gerçekleştirdikleri, bireysel tatmin ve gönüllülük esasına göre gerçekleştirilen, başka bireylere devredilmesi mümkün olmayan, insanları canlandıran ve mutluluk veren, aktif veya pasif olarak gerçekleştirilen, fiziksel, zihinsel, ruhsal ve sosyal etkinlikler bütünü “rekreasyon” olarak tanımlanmaktadır (Güngörmüş 2007: 33).

Serbest zamanları değerlendirmek amacı ile insanların buldukları ortamlardan ayrılarak, sosyalleşme, dinlenme, eğlenme, yeni arkadaşlarla tanışma ve beden sağlığını korumaya yönelik olarak katıldıkları etkinlikler “rekreasyon” olarak tanımlanmaktadır (Albayrak 2012: 44).

Sevil’e (2012: 7) göre rekreasyon “bireyin beğenisi bakımından doyurucu, ruhsal ve bedensel yenilenme amacı taşıyan, aynı zamanda bireyin sosyal, kültürel, ekonomik ve fizyolojik olanakları ile bağımlı boş zaman kullanımlarını içeren eylem ya da eylemler” şeklinde tanımlanmıştır.

İnsanların serbest zamanlarını değerlendirmek amacıyla gerek ev içerisinde gerekse de ev dışında yapmış oldukları aktiviteler “rekreasyon” olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda evde gerçekleştirilen kitap okuma veya televizyon izleme gibi etkinlikler ile ev dışında gerçekleştirilen sinemaya gitme veya spor etkinliklerine katılma gibi faaliyetler rekreasyon kavramı içerisinde değerlendirilmektedir (Tribe 2005: 3).

İnsanların çeşitli unsurlarla sınırlandırılmış olan hayatlarında zorunlu gereksinim ve ihtiyaçlarının dışında kalan zamanlarını para kazanma amacı taşımadan değerlendirmek amacıyla katıldıkları etkinlikler “rekreasyon” olarak tanımlanmaktadır (Hacıoğlu ve diğ. 2009. 30).

Diğer bir tanıma göre rekreasyon, insanların kendi istekleri ile katıldıkları, açık veya kapalı alanlarda yapılabilen, birçok unsurdan etkilenen ve birçok bilim dalını ilgilendiren olgu olarak tanımlanmaktadır (Cordes, 2013: 7).

Koçyiğit ve Yıldız’a (2014: 213) göre rekreasyon, “insanların stres ve olumsuz çevresel etkilerden tehlikeye giren ve beden-ruh sağlığını tekrar elde etmek, korumak ve aynı zamanda zevk ve haz almak amacıyla yaptığı, zorunlu ihtiyaçlar dışında kalan zamanda bağımsız olarak boş zaman içinde gönüllü olarak yaptığı etkinlikler” şeklinde tanımlanmıştır.

Hazar’a (2003: 22) göre rekreasyon “insanların sınırlı yaşam süreleri içerisinde zorunlu davranışlarının dışında kalan zamanlarda, kendi istekleri ile katıldıkları ve doyum sağladıkları etkinlikler” şeklinde tanımlanmıştır.

Modern anlamda bilgiler topluluğu, sosyal bir kurum ve profesyonel bir çalışma alanı olan rekreasyon, iş yaşamından bağımsız, kendi içerisinde değerli olan, birçok insanın önemli bir ihtiyacını karşılayan, dolu ve mutlu bir yaşam aracıdır. Rekreasyon etkinlikleri, insanların çağdaş ve temel gereksinimlerini karşılamının yanında, insanların boş zamanları için değerli olan eğitimlerini, faaliyetlerini, imkânlarını ve danışmanlık hizmetlerini de kapsayan bir olgudur (Akay 2008: 24).

Yukarıda yer alan tanımlar değerlendirildiği zaman, rekreasyon faaliyetlerinin en belirgin özelliklerinin her yaş ve cinsiyetteki insan için boş zamanların özgürce değerlendirildiği faaliyetler olduğu söylenebilir (Sevil 2012: 3). Bu nedenle tüm başarılı rekreasyon faaliyetlerinin katılımcıların istek ve gereksinimlerine göre düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir (Bullock ve diğ. 2010).

Rekreasyon kavramı ile sıklıkla karıştırılan bir kavram olan boş zaman “insanların özgür oldukları zaman” anlamına gelmektedir (Metin ve diğ. 2013: 5024). İnsanların rekreasyon faaliyetlerine katılabilmek için sahip oldukları boş zamanlar genellikle hafta sonları, yıllık izinler ve ilerleyen yaşlarda emeklilik yıllarından oluşmaktadır (Karaküçük 2008: 58).

Günümüzde insanların rekreasyon faaliyetlerine sıklıkla yönelmelerinin temelinde monoton hayat tarzının giderek yaygınlaşması, teknolojik gelişmelerin insan yaşamını mekanize hale getirmiş olmaları, hızlı nüfus artışı ve kentleşmeye

bağlı olarak şehirlerin kalabalık ve yaşanmaz bir hale gelmesi, tüm bu unsurlara paralel olarak insanların dinlenme ve eğlenme gereksinimlerinin artması gelmektedir. (Müderrişoğlu ve Uzun 2004: 109). Son yıllarda rekreasyon kavramının sürekli ön planda olmasının diğer bir nedeni gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde insanların sahip oldukları boş zamanların artmasıdır (Türkmen ve diğ. 2013). Bu kapsamda rekreasyon etkinliklerinin insanlar için bir amaç değil, yaşam kalitelerini arttırmayı, sağlıklarını ve fiziksel kondisyonlarını geliştirdikleri, doğaya bakış açılarını değiştirdikleri, motivasyonel özelliklerini geliştirdikleri bir araç olarak değerlendirilmek gerekmektedir (Okuyucu ve diğ. 2006: 43). Tüm bu özellikleri nedeniyle rekreasyon etkinliklerinin insanlar açısından değeri sürekli artmaktadır (Balcı ve İlhan 2006: 12).

İnsanların katıldıkları rekreasyon faaliyetleri içinde buldukları yaş gruplarına göre şekillenmektedir. Örneğin, spor yapma, tiyatroya gitme, sinemaya gitme ve arkadaş çevresi ile gezme gibi rekreasyon etkinliklerine özellikle genç yaşlardaki bireyler sıklıkla katılmaktadırlar (Sarbağ ve Aksoy 2011: 17). Üniversite gençliği üzerinde yapılan araştırma bulguları, gençlerin genellikle spor dallarını daha iyi konuma getirmek amacı ile sosyal ve kültürel etkinliklere katılmaktan ziyade spor etkinliklerine yönedikleri belirlenmiştir (Hacıcaferoğlu ve diğ. 2014: 5).

1.2.2.1.Rekreasyon Türleri

Rekreasyon etkinlikleri her kesimden insanın ilgi ve ihtiyaçlarını kapsayan, insanların sahip oldukları bireysel özelliklere göre kolayca uygulayabilecekleri ve yeteneklerini gösterebilecekleri etkinliklerden oluşmaktadır. Bu kapsamda rekreasyon etkinliklerini şu şekilde gruplandırmak mümkündür;

Müzik etkinlikleri: İnsanların boş zamanlarını değerlendirmek için enstrümanlı, koro halinde veya solo olarak yapılan müzik etkinliklerine katılmaları temel rekreasyon faaliyetleri bu grupta yer almaktadır.

Spor aktiviteleri: Takım ve ferdi sporlarla ilgilenme, doğa sporları, mücadele sporları veya zihin sporları ile ilgilenmek temel rekreatif etkinlikler arasında yer almaktadır.

Oyunlar: Her yaş ve kesimden insanın katıldığı oyunlardır.

Dans: İnsanların katıldığı modern ve ritmik danslarla beraber halk oyunları temel rekreatif etkinlikler içerisinde değerlendirilmektedir.

Sanat etkinlikleri: İnsanların genellikle hünelerlerini geliştirmek amacı ile katıldıkları deri, plastik, seramik, metal, resim, fotoğraf ve ahşap işleri ile uğraşarak sanatsal etkinlikler içerisinde yer almaktadır.

Mekan dışı faaliyetler: İnsanların buldukları alanlardan uzaklaşarak gerçekleştirdikleri piknik yapma, kamp kurma ve çevrecilik yapma gibi aktivitelerdir.

İlmi ve kültürel etkinlikler: İnsanların bilimsel ve kültürel amaçlarla katıldıkları tiyatro, edebiyat çalışmaları ve bilimsel toplantılar bu grupta yer almaktadır (Karaküçük 2008: 86-87).

Yukarıda belirtilen rekreasyon çeşitlerine ek olarak, rekreasyon etkinlikleri zaman, mekan ve birçok farklı unsura göre çeşitli gruplara ayrılmaktadır (Müderisoğlu ve Uzun 2004: 109; Kuş ve diğ. 2011: 63). Rekreasyon türlerine ilişkin söz konusu bilgiler aşağıda başlıklar halinde sunulmuştur.

1.2.2.1.1. Fonksiyonel açıdan rekreasyon

Fonksiyonel açıdan rekreasyon türleri yedi başlık altında ele alınmaktadır. Söz konusu rekreasyon türleri Şekil 1’de Sunulmuştur.

Ticari Rekreasyon: İnsanların genellikle belli bir ücret ödedikleri ve çeşitli organizatörler tarafından düzenlenen rekreasyon etkinlikleridir. İnsanların paraları ile kongre veya konserlere gitmeleri ticari rekreasyon kapsamında değerlendirilmektedir (Hazar 2003: 24). Daha geniş anlamda tanımı yapıldığı zaman, ticari rekreasyon “rekreasyon işletmelerinin rekreatif ürünlerini yani rekreatif aktivitelerin ya da hizmet organizasyonlarının şemasını (görevlerin ve sorumlulukların tanımlanması), alt yapısını (eğitmen, alan tahsisi, ulaşım, araç-gereç, amaca yönelik etkinliğin oluşturulması vb.) ve reklamını (etkinlik alanında ve şehirde; billboard, afiş, TV, radyo vb.) organize ederek aktiviteyi ya da hizmeti müşteriye ulaştırması” şeklinde tanımlanmaktadır (Şimşek 2013: 314).

Sağlık Rekreasyonu: Bu rekreasyon faaliyetleri ile sağlığın korunması amaçlanmaktadır. İnsanların çeşitli sağlık sorunları nedeniyle tedavi amacı ile yönedikleri rekreasyon faaliyetleri de bu grupta yer almaktadır. Bu kapsamda spor aktiviteleri, kaplıca turizmi, sauna ve masaj etkinlikleri gibi faaliyetler sağlık rekreasyonu içerisinde değerlendirilmektedir.

Estetik Rekreasyon: Ünlü müzik yapıtlarının dinlenmesi veya ünlü sanat etkinliklerinin izlenmesi gibi etkinlikler birer estetik rekreasyon faaliyetidir. Estetik

rekreasyon faaliyeti olarak düzenlenen aktivitelere genellikle yüksek gelir düzeyine sahip, aynı zamanda eğitim ve kültür düzeyleri yüksek olan insanlar katılmaktadırlar.

Kültürel Rekreasyon: Etkinliklerde yer alan kişilerin bilgi ve beceri düzeylerini arttırmaya yönelik aktivitelerin yer aldığı rekreasyon etkinlikleri bu grupta yer almaktadır. Çeşitli kurum ve kuruluşların düzenledikleri kurslar ile gününbirlik gerçekleştirilen turistik geziler, panayır, sergi, kutlama ve şenlik gibi aktiviteler kültürel rekreasyon faaliyetlerinin başında gelmektedir.

Turistik Rekreasyon: İnsanların sahip oldukları serbest zamanlarını turistik seyahat ve etkinlikler ile değerlendirdikleri rekreasyon faaliyetleri turistik rekreasyon olarak değerlendirilmektedir.

Sanatsal Rekreasyon: İnsanların sahip oldukları sanatsal becerilerini geliştiren ve arttıran etkinlikler sanatsal rekreasyon olarak değerlendirilmektedir. Rekreasyonel amaçlı yapılan sanatsal etkinliklerin başında dizayn, kuyumculuk, metal işleri, seramik işleri, boyama, plastik işleri ile ilgilenme gibi etkinlikler gelmektedir (Hazar 2003: 24).

Fiziksel Rekreasyon: İnsanların fiziksel efor harcadıkları, özellikle de spor etkinliği olarak katıldıkları rekreasyon etkinlikleri “fiziksel rekreasyon” olarak tanımlanmaktadır (Donneley 2002: 3).

Sosyal Rekreasyon: İnsanlar arası ilişkilerin kurulması ve geliştirilmesi için gerçekleştirilen rekreasyonel aktivitelerdir. Örneğin, yemekli toplantılara katılma, kutlama partileri düzenleme, eş, dost ve akraba ziyaretleri yapma gibi rekreasyonel etkinlikler sosyal rekreasyon çerçevesinde değerlendirilmektedir (Hazar 2003: 25).

1.2.2.1.2. Mekânsal açıdan rekreasyon

Rekreasyon etkinlikleri faaliyet türüne göre çeşitli mekanlarda yapılmaktadır. Bu nedenle bir rekreatif etkinliğin gerçekleşmesi için öncelikle uygun rekreasyon mekanına gereksinim vardır (Ceyhun 2008: 328). Ayrıca rekreasyon alanlarına yönelik imar planlarında ziyaretçi algılarında kaliteyi üst düzeye çıkarmak oldukça önemlidir (Kozak ve Metin 2014: 1118). Çünkü plansız yapılanmalar ve rekreasyonel alanların endüstriyel amaçlarla kullanılması özellikle açık alanların rekreasyon amaçlı kullanımdan yoksun kalmasına, insanların da rekreasyon etkinliklerine daha az katılmalarına neden olmaktadır (Işık ve Demirel 2014: 1). Bu nedenle açık alan rekreasyon faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması için

öncelikle doğa koruma çalışmalarına yön verilmesi gerektiği belirtilmektedir (Uzun ve ark. 2013: 101).

Rekreasyon etkinlikleri mekânsal açıdan açık alan ve kapalı alan rekreasyonu olarak iki grupta yer almaktadır. Açık alan rekreasyon faaliyetleri genellikle kırsal alanlarda (açık alanlarda) gerçekleştirilen aktivitelerden oluşmaktadır. İnsanlar tarafından en sık tercih edilen açık alan rekreasyon faaliyetlerinin başında spor etkinlikleri, açık alan oyunları, izcilik faaliyetleri, açık hava sanat etkinlikleri, doğa yürüyüşleri, doğa incelemesi ve kampçılık gelmektedir. Kapalı alan rekreasyon faaliyetleri ise toplum kullanımı için yapılmış kapalı alanlarda gerçekleştirilen faaliyetlerden oluşmaktadır. Kapalı alanlarda gerçekleştirilen rekreasyon faaliyetlerinin başında salon sporları, sergi, kongre ve defile gibi etkinlikler gelmektedir (Hazar 1999: 29; Hazar 2003: 23; Sevil 2012: 16). İnsanların belli bir mekanı rekreatif tercihleri için kullanmaları söz konusu mekanın bazı açılardan çekiciliği olduğunu göstermektedir (İçöz ve diğ. 2007: 105).

Kapalı mekan rekreasyon etkinliklerinin yapıldığı yerler genellikle insan yapımı bina vb. yapılar içerisinde gerçekleştirilmektedir. Kapalı alan rekreasyon faaliyetlerine katılımın temelinde de insanların yaşam kalitelerini arttırma amaçları yatmaktadır. Kapalı alan rekreasyon faaliyetlerinin yapıldığı yerler bazen özel kurum ve kuruluşları kurduğu kapalı mekanlarda gerçekleştirilmektedir. Kapalı alan rekreasyon etkinliklerinde mekânsal açıdan önemli olan konuların başında mekanın katılımcılar için ergonomik bir yapıya sahip olması gelmektedir (Kılıç ve Şener 2013: 221).

Rekreasyon etkinliklerine katılımın sağlık açısından bazı faydaları olduğu bilinmektedir (Jakovlev ve diğ. 2011: 3; Tel ve Erdoğan 2015: 387). Mekânsal açıdan ele alındığı zaman da insanların açık ve yeşil alanlarda gerçekleştirdikleri bisiklet sürme, yürüyüş ve kayak gibi rekreatif etkinlikler insanların fiziksel aktivite düzeylerini arttırdığı için sağlık açısından faydalıdır. Bunun yanında açık alanda grup halinde yapılan rekreasyon etkinlikleri insanların sosyal yönlerinin de gelişmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca açık alanlarda yapılan rekreasyon faaliyetleri ile insanlar sorumluluk almayı, risk almayı, takım halinde hareket etmeyi, kendi yeteneklerini geliştirmeyi öğrenirler. Yine bu özelliklerin açık alan faaliyetlerinin sosyal yönünü gösterdiği söylenebilir (Tütüncü ve Aydın 2014: 118).

Tıpkı kapalı alanlarda yapılan rekreasyon etkinliklerinde olduğu gibi bazı açık alan rekreasyon etkinlikleri de uzman kişilerin gözetiminde yapılmaktadır.

Özellikle zorlu doğa koşullarının bulunduğu açık alan rekreasyon etkinliklerinde uzman gözetimi büyük öneme sahiptir. Çünkü doğa ve insan etkileşiminin olduğu birçok rekreatif etkinlik ciddi tehlikeleri de içerisinde barındırmaktadır. Örneğin; rekreatif bir etkinlik olan mağaracılık riskin yüksek olduğu dış mekân faaliyetleri arasında yer almaktadır. Be nedenle mağaracılık gezilerine ve etkinliklerine katılacak bireylerin mutlaka bu alanda uzman bireylerin gözetiminde etkinliklere dâhil olması gerekmektedir (Gürel 2013: 206).

1.2.2.1.3. Etkinliklere katılım biçimlerine göre rekreasyon

Etkinliklere katılım biçimleri açısından rekreasyon faaliyetleri etken ve edilgen rekreasyon olarak iki grupta ele alınmaktadır. İnsanların aktif olarak katıldıkları rekreasyon faaliyetlerine etken rekreasyon adı verilmektedir. İnsanların bizzat içerisinde yer almadıkları, ancak seyirci veya izleyici olarak katılmayı tercih ettikleri rekreasyonel faaliyetler edilgen rekreasyon kapsamında değerlendirilmektedir (Hazar, 1999: 30). Bu tanımlamalara göre, bir bireyin hafta sonu boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla yüzmek için denize gitmesi etken rekreasyon alanına girmektedir. Ancak kendi ilinde veya başka bir şehirde yapılan yüzme yarışmalarını izleyerek boş vakitlerini değerlendiren kişi edilgen rekreasyon faaliyetine katılmıştır.

1.2.2.1.4. Yerel sınıflandırma açısından rekreasyon

İnsanların katıldıkları rekreasyon etkinlikleri kendi ülkelerinde veya şehirlerinde olduğu gibi, başka ülkeler veya başka şehirlerde de gerçekleşebilmektedir. Rekreasyon faaliyetlerinin gerçekleştiği yerleşim yerleri açısından bazı çeşitleri bulunmaktadır. Yerel sınıflandırmaya göre rekreasyon çeşitleri temel olarak ulusal ve uluslararası rekreasyon olarak iki grupta ele alınmaktadır. Ulusal rekreasyon etkinliklerinde birey kendi ülke sınırları içerisinde gerçekleştirilen bir rekreasyon etkinliğine katılırken, uluslararası rekreasyon etkinliklerine katılan bireyler kendi ülke sınırlarının dışına çıkmaktadırlar (Hazar 1999: 30). Yerel sınıflandırmaya göre yapılan diğer rekreasyon türleri ise kırsal ve kentsel rekreasyondur. İnsanların şehir içinde katıldıkları müze gezileri veya şehir parklarında yapılan aktiviteler kentsel rekreasyon kapsamında değerlendirilmektedir. Kırsal rekreasyon faaliyetleri ise şehir dışında yer alan küçük yerleşim yerlerinde, genellikle güzel manzaraya sahip alanlarda gerçekleştirilen rekreasyon aktivitelerinden oluşmaktadır. Doğa incelemeleri, arkeoloji, mağaracılık, zevk için

yapılan yürüyüşler, su sporlarıyla uğraşma, balık tutma, dağcılık, motor sporları, bisiklet binme, , deniz altı faaliyetleri ve piknik yapma gibi etkinlikler en sık tercih edilen kırsal rekreasyon faaliyetleri içerisinde yer almaktadır (Sevil 2012: 16).

1.2.2.1.5. Katılımcı sayısına göre rekreasyon

Katılımcı sayılarına göre rekreasyon faaliyetleri iki grupta ele alınmaktadır. Bunlar, bireysel olarak gerçekleştirilen etkinlikler ile grup halinde gerçekleştirilen etkinliklerdir. İnsanların tek başlarına gerçekleştirdikleri rekreasyon faaliyetlerine müzik dinlemek, televizyon izlemek veya yalnız kitap okumak örnek gösterilebilir. Grupla gerçekleştirilen rekreasyon etkinliklerinde ise belli bir arkadaş ve dost çevresi ile rekreatif etkinliğe katılma söz konusudur. İnsanların arkadaşları ile sinemaya gitmeleri grup halinde yapılan rekreasyona örnek gösterilebilir (Hazar 2003: 31; Sevil 2012: 16). Bireysel olarak yapılan rekreasyon faaliyetleri ile kıyaslandığı zaman grup halinde gerçekleştirilen rekreasyon faaliyetleri insanların sosyal gelişimlerini desteklemektedir. Bunun yanında grup halinde yapılan rekreasyon faaliyetleri insanların kişiler arası ilişki yeteneklerinin de gelişimine katkı sağlamaktadır (Koo ve Lee 2015: 169).

1.2.2.2.Rekreasyon İhtiyacının Nedenleri

İnsanların rekreasyonel faaliyetlere katılma gereksinimlerini ortaya çıkaran bazı unsurlar vardır. İnsanların rekreasyon ihtiyaçları bazen bireysel bazen de toplumsal unsurlara göre ortaya çıkmaktadır. Ağlar ve Yılmaz (2013: 615), rekreasyon ihtiyacının temelinde fiziksel ve ruhsal gereksinimlerin karşılanması düşüncesinin yattığını belirtişlerdir. Karaküçük (2008) ise rekreasyon ihtiyacının nedenlerini şu şekilde sıralamıştır;

- Rekreasyon etkinliklerinin fiziksel sağlık üzerine olumlu etkileri bulunmaktadır. Günümüzde teknolojik gelişmelere bağlı olarak insanların hareketsiz bir yaşam tarzına sahip olmaları çeşitli sağlık sorunlarına neden olmaktadır. Bu sağlık sorunlarının başında dolaşım ve solunum hastalıkları, kalp-damar rahatsızlıkları, şişmanlık ve obezite, eklem rahatsızlıkları, kemik hastalıkları ve iç organlarda düzensiz çalışma gibi sorunlar gelmektedir. Bu noktada insanlar ortaya çıkabilecek sağlık sorunlarını azaltmak için rekreatif etkinliklere gereksinim duymaktadırlar.
- Rekreasyon etkinliklerine katılım ruh sağlığını olumlu yönde etkilemektedir. İnsanların günlük yaşam içerisinde aile, iş ve okul ortamında psikolojik

olarak yorulmaları zamanla sinir sisteminin bozulmasına, insanların psikolojik dayanma sınırlarının daralmasına neden olmaktadır. Bunun yanında insanların hayatlarının her alanında monotonluk yaşamaları da psikolojik yıpranma düzeyini arttırmaktadır. Rekreasyon aktivitelerine katılım konusunda insanlar genellikle özgür seçimler yapmaktadırlar. Bunun sonucu olarak rekreasyon etkinlikleri insanlara özgürlük hissi tattıran ve ruhsal zenginliği geliştiren bir öneme sahiptir.

- Rekreasyon etkinliklerine katılım insanların sosyal yönlerinin de gelişmesine katkı sağlamaktadır. Özellikle grup halinde yapılan rekreasyon etkinlikleri insanların sosyal ilişkiler kurmalarına ve sosyal yönlerini geliştirmelerine büyük katkı sağlamaktadır. Bu kapsamda insanların sosyalleşme gereksinimlerini karşılamak için rekreasyon etkinliklerine katılmaları beklenen bir sonuçtur.
- Birçok rekreasyon aktivitesi insanların sahip oldukları kişisel yetenek ve becerilerin gelişmesine katkı sağlamaktadır. İnsanların birçoğu sahip olduğu yetenek ve becerilerin tam olarak farkında değildir. Ancak insanların kendi beceri ve yeteneklerine uygun rekreasyon etkinliklerine yönelmeleri kişisel yetenek ve becerilerin geliştirilmesi açısından oldukça önemlidir.
- İnsanların kendi istekleri ile katıldıkları rekreatif etkinlikler yaratıcı güçlerin geliştirilmesi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Yaratıcılık insanların sahip oldukları, ancak genellikle tam anlamı ile farkında olmadıkları yeteneklerdir. Rekreasyon etkinliklerine katılım ile insanlar farkında olmadıkları yaratıcı yönlerini de geliştirme fırsatı bulurlar. İnsanların katıldıkları rekreasyon etkinliklerinde alanında lider bir etkinlik yöneticisi varsa insanların yaratıcı güçlerinin daha fazla geliştirilebilmesi de mümkündür.
- Rekreasyon etkinliklerine katılmak insanların iş yaşantılarındaki verim ve performansı da arttırmaktadır. Özellikle ağır işlerde çalışan bireylerin kendi ruh hallerine uygun ve zevk alacakları rekreatif etkinliklere katılmaları psikolojik ve fiziksel olarak dinlenmelerine, buna paralel olarak iş verimlerinin artmasına katkı sağlamaktadır.
- İnsanların rekreatif etkinliklere katılmaları bazı açılardan ekonomik yapının gelişmesine katkı sağlamaktadır. Örneğin, kırsal bölgelerde açılan el

sanatlarını öğrenmek, halıcılık kurslarına katılmak, tamircilik ve marangozculuk gibi etkinliklere katılmak birer rekreasyonel faaliyet olmanın yanında, bölge ekonomisi için de önemli birer gelir kaynağıdır. Bu kapsamda rekreasyon etkinliklerine katılan bireylerin bir taraftan da ekonomik birer üretim aracı olduğu söylenebilir.

- İnsanlar mutlu olma gereksinimlerini karşılamak için de rekreasyon etkinliklerine katılmaktadırlar. Çünkü rekreasyon etkinliklerinin insanları mutlu eden yönleri bulunmaktadır. Hatta rekreasyonun esas amacının insanları mutlu etmek olduğu belirtilmektedir.
- Rekreasyon etkinliklerine katılım toplumsal dayanışma ve bütünleşmeye katkı sağlamaktadır. Aynı alanda yapılan rekreasyon etkinlikleri ile toplumun her kesiminden insanların bir araya gelmesi sağlanmaktadır. Bazı rekreasyonel etkinlikler ile toplumda çatışma içerisinde olan bireyler bir araya gelirler ve ortak uğraşlarda bulunurlar. Bu durum, toplumsal dayanışmanın ve bütünleşmenin pekişmesine katkı sağlamaktadır.

Rekreasyonel etkinlikler demokratik bir toplum yaratılması açısından büyük bir öneme sahiptir. Çünkü rekreatif etkinlikler ile insanlar toplumsal kurallara uymayı öğrenirler.

1.2.3. Terapötik Rekreasyon Kavramı

Engelli bireylerde rehabilitasyon amaçlı yapılan aktivitelerin büyük zorunluluk arz ettiği bilinmektedir (Babic ve diğ. 2011: 1). Rehabilitasyon etkinlikleri arasında terapötik rekreasyon etkinlikleri de sıklıkla başvuru alan yöntemlerin başında gelmektedir. Kavramsal açıdan terapötik rekreasyon “özel gruplar (hasta, yaşlı ve engelliler) için özel olarak tasarlanmış rekreasyonel aktiviteler yoluyla onların eğlenerek, oynayarak, uğraşarak, yarışarak ve mutluluk yaşayarak genel vücut gelişimlerine katkıda sağlayan” etkinlikler şeklinde tanımlanmaktadır. Bu kapsamda terapötik rekreasyon etkinlikleri ile engelli bireylerin sahip oldukları fiziksel, zihinsel, ruhsal ve sosyal dezavantajlarının en aza indirilmesi, böylece engelli bireylerin yaşamlarını daha bağımsız ve nitelikli sürdürmeleri amaçlanmaktadır (Karaküçük 2014: 74). Terapötik rekreasyon faaliyetlerinde öncelikli olarak katılımcıların sağlıklarına yeniden kavuşmalarını sağlama amacı güdülmektedir. İlerleyen aşamalarda katılımcıların fonksiyonel

sorunlarını rehabilite etmek, mevcut fonksiyonel sorunlarını ortadan kaldırmak veya etkilerini en aza indirmek amaçlanmaktadır (Ayçeman 2014). Terapötik rekreasyon faaliyetleri bazı hastalıkların (Örneğin; Spinal kord yaralanmaları) tedavi süreçlerinin ayrılmaz bir parçasıdır (Gassaway ve ark. 2011: 176).

Terapötik rekreasyon etkinliklerinde katılımcılar (engelli bireyler, özel gruplar, hastalar) kendilerini değerli hissettikleri için aktivitelere olan istekleri de artmaktadır. Bu durum, terapötik rekreasyon etkinliklerine katılan bireylerin uygulanacak olan tedavi yöntemlerini kabullenmelerine imkan sağlamaktadır. Bu noktada terapötik rekreasyon faaliyetlerine katılımın ile ilaçla tedavi masraflarının da azalması sağlanmaktadır. Terapötik rekreasyon faaliyetleri çalışmalara katılan bireyler açısından oldukça önemli olmasına rağmen, Türkiye’de özellikle hastane ortamında terapötik rekreasyon faaliyetlerine yeterince önem verilmediği, hastanelerde terapötik rekreasyon birimlerinin düşük sayıda olduğu bilinmektedir (Demirci 2013: 202-203).

1.2.3.1. Terapötik Rekreasyonun Özellikleri

Terapötik rekreasyonun amaçları, kullanılan yöntemler ve ilkeleri dâhilinde bazı özellikleri bulunmaktadır. Literatürde terapötik rekreasyonun başlıca özellikleri şu şekilde sıralanmıştır;

- Terapötik rekreasyon faaliyetlerinde kullanılan yöntemler ile katılımcıların sadece bedensel bozukluklarının düzeltilmesine değil, aynı zamanda fiziksel, duygusal ve mental sorunlarının da en aza indirilmesi amaçlanmaktadır (Ayçeman 2014).
- Terapötik rekreasyon etkinlikleri engellilere yönelik bazı olumlu amaçların gerçekleştirilmesi için oluşturulan rekreasyon faaliyetlerinden meydana gelmektedir,
- Terapötik rekreasyon faaliyetleri engelli bireylerin boş zaman aktivitelerinin dışında kalan ve özel olarak rehabilitasyona yönelik ayrılan sürelerde gerçekleştirilmektedir.
- Terapötik rekreasyon faaliyetleri rehabilite etme amacının yanında engelli bireylerin boş zamanlarını neşeli geçirmelerine de katkı sağlamaktadır.
- Terapötik rekreasyon faaliyetleri sadece engelli bireylere yönelik uygulamalardan değil, aynı zamanda genç ve yetişkin suçlular, mahkumlar, cezaevinden çıkmış tutukluların topluma entegrasyonu, madde bağımlısı

bireylerin rehabilitasyonu ve suç işlemeye meyilli bireylerin toplumla bütünleşmeleri amacıyla da kullanılmaktadır.

- Ampute bireylere uygulanan rekreasyon etkinlikleri terapötik rekreasyon kapsamında değerlendirilir.
- Aktivitelerin seçiminde mümkün olduğu kadar katılımcıların kendilerini özgür hissedecekleri aktivitelere ağırlık verilmektedir (Karaküçük 2008: 75-76).
- Aktiviteler alanında uzman kişiler tarafından uygulanmaktadır. Terapötik rekreasyon alanında uzman olan kişiler aktivitelere katılan bireylerin sağlıklarını geliştirmeyi amaç edinirler (Carter ve Van Andel 2011: 4).
- Terapötik rekreasyon uygulamaları küçük yaş gruplarında bulunan ve kronik hastalığı olan çocuklara da uygulanmaktadır (Kiernan ve diğ. 2004: 903).
- Terapötik rekreasyon etkinlikleri sadece açık havalarda yapılan kamp vb. etkinliklerden değil, aynı zamanda hastaneler, bakım evleri, huzur evleri, ıslah evleri, ceza evleri, bağımlılık tedavi merkezleri, üniversitelerin ilgili programları, özel eğitim kurumları, psikiyatri merkezleri ve ev ortamında da gerçekleştirilmektedir (Karaküçük 2008: 75-76; DePauw ve Gavron 2005: 32; Ayçeman 2014).

Terapötik rekreasyon çalışmalarının başarılı sonuçlar vermesinde rekreasyon etkinliklerini uygulayan uzmanların teorik ve pratik bilgi düzeylerinin yüksek olması gerekmektedir (Austin 2013: 1). Bunun yanında engellilere yönelik terapötik rekreasyon etkinliklerinde aile, özel eğitim uzmanı ve fizik tedavi uzmanının işbirliği içerisinde çalışması gerekmektedir.

1.2.3.2.Terapötik Rekreasyonun Amaçları

Terapötik rekreasyon faaliyetlerinin temel amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür;

- Aktivitelere katılan özel gruplarının yaşam kalitelerinin artırılması,
- Katılımcıların aktivitelere katılmalarını zevkli hale getirmek ve eğlenmelerini sağlamak,
- Aktivitelere katılan bireylerin sağlıkla ilişkili fonksiyonlarını geliştirmek,

- Rekreasyon etkinliklerine katılan bireylerin en az müdahale ile yaşamalarını sağlamak,
- Aktivitelere katılanların etkili bir iletişim becerisi geliştirmelerini ve sosyalleşmelerini sağlamak,
- Katılımcıların sorumluluk alma ve seçik yapma gibi yeteneklerinin gelişmesine katkı sağlamak,
- Katılımcıların kendine güven duygularını geliştirmek,
- Aktivitelere katılan bireylerin yaşam memnuniyetlerinin artırılmasını sağlamak,
- Aktivitelere katılan bireylerin kullanılabilir eğlence kaynaklarının farkına varmalarını sağlamak,
- Katılımcıların toplu halde hareket etme becerilerini geliştirmek,
- Aktivitelere katılan bireylerin sahip oldukları mevcut engellerin olumsuz etkilerini en aza indirmek,
- Rekreasyon etkinliklerine katılım ile bireylerin sahip oldukları yıkıcı ve saldırgan davranışların en aza indirilmesini sağlamak,
- Obezite gibi engelli bireylerde sıklıkla görülen sorunların oluşmasını engellemek,
- Katılımcıların sahip oldukları farklılıklara ve rahatsızlıklara karşı uyumlarını geliştirmek,
- Katılımcıların fiziksel güç ve kapasite kayıplarını engellemek ve söz konusu özelliklerinin geliştirilmesini sağlamak,
- Aktivitelere katılan bireylerin aileleri ile iletişimlerini geliştirmek,
- Katılımcıların zihinsel engellerini azaltmak,
- Aktivitelere katılan bireylerin fonksiyonel yaşam becerilerini geliştirmek,
- Katılımcıların topluma entegrasyonlarını sağlamak (otobüs ve metroya binme, lokantaya gitme gibi temel gereksinimlerini rahat karşılamalarını sağlamak),
- Katılımcıların sürekli olarak kullandıkları ilaçların yan etkilerini azaltmak,
- Katılımcıların içinde buldukları hastane veya klinik ortamının sıkıcılığından uzaklaşmalarını sağlamak,

- Aktivitelere katılan bireylerin kaygı, depresyon ve anksiyete yaşama düzeylerini en aza indirmek, söz konusu olgularla baş edebilme yeteneklerini geliştirmek,
- Katılımcıların muhakeme yeteneklerini geliştirmek,
- Aktivitelere katılan bireylerin anlık veya sürekli sorunlarını mümkün olduğu kadar azaltmak,
- Katılımcıların bazı temel rekreasyon etkinliklerini (yüzme, badminton, masa tenisi, müzik, dans, el işleri ile uğraşmak vb.) kendi başlarına yapabilme yeteneklerini geliştirmek (Yetim 2014: 75-76).

Yukarıda yer alan bilgiler değerlendirildiği zaman, terapötik rekreasyon etkinliklerinin katılımcılar açısından birçok faydası olduğu söylenebilir. Terapötik rekreasyon aktivitelerinin etkinliği üzerine yapılan araştırmalar incelendiği zaman da, uygulanan aktivite türlerinin engelliler veya diğer özel gruplar üzerinde faydalı sonuçlar ortaya koyduğu ve tedavi süreçlerini desteklediği belirlenmiştir (Cahow ve diğ. 2012: 547; Fitzsimmons ve Buettner 2002: 367; Kiernan ve diğ. 2004: 903; Rand ve diğ. 2010: 722). Kronik hastalığa sahip olan bireyler üzerinde yapılan araştırma bulguları da terapötik rekreasyon uygulamalarının hastalarının sağlıklarını pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Bekesi ve diğ. 2011: 1). Engelli bireylerle iletişime geçen normal bireyler onların yaşam içerisinde karşılaştıkları zorlukları anlayarak kendi yaşantılarına yansıtımlar yapacak böylece yaşamlarının değerlerini anlayarak, yaşamları içerisindeki olumlu yönlere daha fazla yöneleceklerdir. Bardağın dolu olan kısmını görme noktasında daha istekli tavırlar sergileyeceklerdir. Hayatlarındaki olumsuzlukları bir kenara bırakarak yaşamlarının olumlu kısımlarına odaklanacaklardır. Engelliler açısından düşünüldüğünde ise normal bireylerle iletişime geçebilen engelli birey artık engelini bir kusur olarak görmekten uzaklaşacak ve iletişime geçme noktasında daha cesur davranacaktır. Yani yapılacak buna benzer çalışmalar her iki taraf için de önleyici TR olarak karşımıza çıkacak ve her iki tarafıda rehabilite edecektir.

1.2.4. Engelli Bireylerde Rekreasyon ve Sporun Yararları

Endüstrileşmenin beraberinde getirdiği köklü değişiklikler nedeniyle insanların kendilerini ifade etmeleri, kendilerini geliştirme ve gerçekleştirme konusunda spor etkinliklerine katılım oldukça önemli bir hale gelmiştir. Bunun

yanında insanlara sağladığı faydalar nedeniyle spor etkinlikleri toplumun tüm kesimi için önemli bir olgu olmuştur. Bu kapsamda toplum içerisinde yer alan her kesime hitap eden spor etkinlikleri engelli bireyler açısından da farklı biçimlerde uygulanmaya başlanmıştır (Konar ve Yıldırım 2012: 208). Engelli bireylerin katıldıkları spor dalları engelliler sporu, engelliler için spor, tekerlekli sandalye sporu, işitme engelliler sporu gibi isimlerle anılmaktadır (DePauw ve Gavron 2005: 7). Günümüzde engelli bireylerin aktif olarak katıldıkları spor dallarını şu şekilde sıralamak mümkündür;

- Ampute futbol
- Atıcılık
- Atletizm
- Badminton
- Bilek güreşi
- Bocce
- Halter
- Kayak
- Masa tenisi
- Okçuluk
- Oturarak voleybol
- Ayakta voleybol (işitme engelliler)
- Tekerlekli sandalye basketbol, voleybol,tenis.masa tenisi
- Tekerlekli sandalye dans
- Satranç
- Futsal (görme engelliler)
- Goalbal (görme engelliler) (Taşkın 2014: 44).

Engelli bireylere yönelik spor etkinlikleri engellilere yönelik rekreasyon etkinliklerinden ve engel türüne göre dizayn edilmiş spor dallarından oluşmaktadır (Konar ve Pepe 2003: 163). Yapılan araştırmalarda engelli bireylere uygulanacak sportif ve rekreatif etkinliklerin engelliler açısından birçok yararı olacağı belirtilmektedir. Özellikle engelli bireylerin sportif performanslarının geliştirilmesi, sahip oldukları sportif yeteneklerin ortaya çıkarılması, bireysel ve toplumsal becerilerinin geliştirilmesi, topluma yararlı birey olmalarının sağlanması için sportif

ve rekreasyonel etkinliklere katılım oldukça önemli olduğu vurgulanmaktadır (Bayazıt ve diğ. 2014: 372). Bu nedenle normal gelişim gösteren bireylerde olduğu gibi engelli bireylerde de spor etkinliklerine önem verilmesi gerektiği belirtilmektedir (Şahin ve Işıtan 2010: 48).

1.2.4.1.Genel sağlık üzerine yararları

Rekreasyonel aktivitelere katılarak serbest zamanlarını aktif olarak geçiren, özellikle bilişsel ve sosyal gelişimi destekleyici etkinliklere katılan bireyler fiziksel ve zihinsel sağlığın korunması, çeşitli kronik hastalıkların önlenmesi, obezitenin önlenmesi ve yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik önlem almış olmaktadır (Dinç ve Güzel 2012: 216). Engelli bireylere yönelik spor etkinlikleri de onların sağlıklarını olumlu yönde etkileyecek birer eğitim faaliyetleridir (Pepe ve diğ. 2011). Çünkü amaçlı ve belirli kurallar çerçevesinde gerçekleştirilen spor etkinlikleri engelli bireylerin tüm gelişim yönlerini (Yetim 2014: 8), genel sağlık düzeylerini (Akçakoyun ve diğ. 2014: 147) ve yaşam kalitelerini desteklemektedir (Lundberg ve diğ. 2011b: 207). Yapılan araştırmalarda sağlıklı bireylerde olduğu gibi engelli bireylerde spor etkinliklerine katılımın sağlık açısından yararları şu şekilde sıralanmıştır;

- Kemik mineral yoğunluğunun artmasına katkı sağlar ve gelecekte osteoporoz oluşumunun önlenmesine destek olur,
- Obezite oluşumunu önler,
- Tip 2 diyabet oluşum riskini ve görülme yaygınlığını azaltır,
- Hipertansiyona karşı koruyucu bir rol üstlenir, kan basıncının düzenlenmesine yardımcı olur,
- Mental sağlığın gelişimini destekler,
- Hiperlipidemi ve ateroskleroz riskini azaltır (Gürses 2007: 64),
- Temel hareket ihtiyacının karşılanmasına katkı sağlar,
- İzole edilmiş yaşam tarzından kurtulmayı sağlar,
- Psikolojik açıdan başarı duygularının gelişmesine katkı sağlar,
- Sağlıklı yaşam biçimi davranışları geliştirmelerine olanak sağlar (Yetim 2014: 9).

Bakır ve Aydoğan (2011: 151) tarafından yapılan araştırmada, görme engelli bireylerde spora katılımın birçok faydasının olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen

araştırma bulgularına göre sedanter görme engelli bireylerle kıyaslandığı zaman düzenli spor yapma alışkanlığı olan görme engelli bireylerin daha yüksek iş yapabilme kapasitesine sahip oldukları, kas-sinir sisteminin daha iyi çalıştığı belirlenmiştir. Aynı çalışmada, görme engelli bireylerin fiziksel uygunluk özelliklerinin geliştirilmesinde de spora katılımın faydalı olduğu vurgulanmıştır. İlhan ve ark. (2014: 150) tarafından yapılan araştırmada, zihinsel engelli bireylerde atletizm çalışmalarına katılımın kişisel bakım ve temizlik alışkanlıklarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Doğan ve ark. (2014: 285) tarafından yapılan araştırmada ise bedensel engelli bireylerin genel sağlık ve yaşam kalitelerinin arttırılmasında sporun önemli bir role sahip olduğu tespit edilmiştir.

Altun ve ark. (2011: 161) tarafından yapılan araştırmada, bedensel engelli bireylerde spora katılımın yaşam kalitesi üzerine etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 18-45 yaş aralığında bulunan ve herhangi bir zihinsel engeli bulunmayan 100 bedensel engelli birey (25 kadın, 75 erkek) katılmıştır. Araştırmaya katılan engelli bireyler profesyonel olarak spor yapanlar, amatör ya da rekreasyonel amaçlı spor yapanlar ve hiç spor yapmayanlar olacak şekilde 3 gruba ayrılmıştır. Araştırmanın sonunda profesyonel ya da amatör olarak spor yapanların yaşam kalitelerinin hiç spor yapmayanlardan daha yüksek olduğu belirlenmiş, bu kapsamda bedensel engelli bireylerde spora katılımın yaşam kalitesini arttıran bir unsur olduğu vurgulanmıştır.

1.2.4.2.Motorsal açıdan yararları

Özel gereksinimli bireylerin küçük yaşlardan itibaren motor gelişim düzeylerinin normal gelişim gösteren akranlarından daha düşük düzeyde olduğu bilinmektedir. Bu durum, engelli bireylerin genellikle motor performans konusunda bazı sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır. Bu nedenle engelli bireylerin motorsal gelişim süreçlerinin desteklenmesi için spor etkinliklerine katılmalarının faydalı olacağı belirtilmektedir. Küçük yaş grubunda bulunan ve özel eğitim hizmetlerinden yararlanan bireyler için de temel eğitim hizmetlerinin içerisine spor etkinliklerinin dâhil edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Hekim 2014: 716-718).

Zihinsel engelli kız çocukları üzerinde yapılan araştırmada, temel jimnastik hareketlerine katılımın denge becerisinin gelişimi üzerine etkilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya herhangi bir fiziksel engeli olmayan toplam 10 zihinsel engelli kız çocuğu katılmıştır. Araştırmaya katılan zihinsel engelli çocuklara 6 hafta

boyunca haftada 3 gün ve günde 60'ar dakika temel jimnastik çalışmaları uygulanmıştır. Araştırmanın sonunda uygulanan jimnastik çalışmalarına paralel olarak zihinsel engelli çocukların denge performanslarında istatistiksel olarak anlamlı bir artış meydana geldiği tespit edilmiştir. Aynı çalışmada zihinsel engelli çocuklarda dikkat sürelerinin kısa olduğu belirlenmiş ve uygulanan fiziksel aktivite çalışmalarının kısa tutulması gerektiği vurgulanmıştır (Bayazıt ve ark. 2014: 370).

Yaşlı ve engelli bakım merkezinde yaşayan bireyler üzerinde yapılan bir çalışmada, 22-55 yaş arasında bulunan 44 kadın ve 21 erkek üzerinde sporun motorsal performans üzerine etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan bireylere 8 hafta boyunca ve haftada iki gün temel becerilerden yürüme sekme, koşma, sıçrama ile top fırlatma, atılan topu tutma, topu hedefe atma egzersizleri uygulanmıştır. Araştırmanın sonunda kadın katılımcıların motorsal performans parametrelerinde anlamlı bir farklılık gözlenmezken, erkek katılımcıların yürüme sekme, koşma, sıçrama ile top fırlatma, atılan topu tutma, topu hedefe atma becerilerinde anlamlı gelişmeler meydana geldiği tespit edilmiştir (Şirinkan 2014: 99).

Eğitilebilir zihinsel engelli bireyler üzerinde yapılan diğer bir çalışmada, el becerilerinin geliştirilmesinde kapalı alan aktivitelerinin etkinliğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya hafif zihinsel engelli 7 erkek ve 3 kadın katılmıştır. Katılımcılara 16 hafta boyunca haftada 3 gün ve günde 2'şer saat olmak üzere kapalı alan aktivitelerinden parmak oyunları, boyama, vida açma ve kâğıt yırtma gibi aktiviteler uygulanmıştır. Engelli bireylere yönelik aktiviteler uygulanırken genellikle katılımcıların günlük yaşamlarında ihtiyaç duydukları ve severek yaptıkları aktivitelere yer verilmiştir. Araştırmanın sonunda uygulanan günlük yaşam aktiviteleri programının engelli bireylerin el becerilerinin gelişmesine katkı sağladığı belirlenmiştir. Elde edilen bulgular göz önünde bulundurularak rehabilitasyon merkezlerinde engelli bireylere bu tür çalışmalar uygulanmasının hem ele becerilerinin gelişmesine katkı sağlayacağı hem de günlük yaşamlarını kolaylaştıracağı belirtilmiştir (Aktekin ve diğ. 2014: 469-470).

Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklar üzerinde yapılan bir çalışmada, basketbol antrenmanlarının motorsal performans parametreleri üzerine etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya özel eğitim kurumlarında öğrenci olan ve 10 yaşında bulunan 12 öğrenci (9 erkek, 3 kadın) katılmıştır. Katılımcılara 12 hafta boyunca ve haftada 2'şer gün olmak üzere basketbol antrenmanları uygulanmıştır.

Araştırmanın sonunda katılımcıların koşu zamanı, pençe kuvveti, esneklik, dikey sıçrama, reaksiyon zamanı ve denge performanslarında anlamlı gelişme meydana geldiği tespit edilmiştir (Atan ve diğ. 2014: 118).

Özmen ve Yıldırım (2011: 26-27) tarafından yapılan çalışmada, zihinsel engelli çocuklara uygulanan interval antrenman metodunun alt ekstremite kas kuvveti üzerine etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Deney ve kontrol gruplu olarak gerçekleştirilen çalışmada, deney grubunda bulunan zihinsel engelli çocuklara 10 hafta boyunca, haftada 3 gün ve günde 45-60 dakika antrenman programı uygulanmıştır. Her birim antrenmanda ısınma egzersizlerine, interval yüklenmelere, rekreasyon etkinliklerine ve soğuma egzersizlerine yer verilmiştir. Araştırma boyunca kontrol grubunda bulunan bireyler herhangi bir fiziksel aktivite ve spor programına dâhil edilmemiştir. Araştırmanın sonunda kontrol grubunda bulunan bireylerle kıyaslandığı zaman deney grubunda yer alan zihinsel engelli çocukların alt ekstremite kas kuvvetlerinde anlamlı bir gelişme meydana geldiği tespit edilmiştir. Bunun yanında, zihinsel engelli bireylerde zayıf kas kuvvetinin ilerleyen yaşlarda çeşitli sorunlar ortaya çıkarabileceği belirtilmiş, bu nedenle zihinsel engelli bireylerin küçük yaşlardan itibaren uygun hareket eğitim çalışmalarına dâhil edilmeleri gerektiği vurgulanmıştır.

Şirinkan (2011: 74) tarafından yapılan çalışmada, 10-15 yaş grubunda bulunan işitme engelli bireylerde sportif eğitsel oyun etkinliklerinin bazı motorsal performans parametreleri üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya işitme engelli 42 birey katılmış, katılımcılar deney ve kontrol grubu olmak üzere 21'er kişilik iki gruba ayrılmıştır. Araştırmanın deney grubunda bulunan bireylere 4 ay boyunca kuvvet, sürat, çabukluk, denge ve koordinasyon gerektiren eğitsel oyun çalışmaları uygulanmış, kontrol grubundaki işitme engelli bireyler ise herhangi bir hareket eğitimine dâhil edilmemiştir. Araştırmanın sonunda deney grubunda bulunan işitme engelli bireylerin flamingo denge, disklere dokunma, 30 sn mekik, barfikste kol tutma, esneklik, 30 saniye sınav, 40 m rampa yürüyüş, 40 m rampa tekerlekli sandalye taşıma, barfikste kol çekme, sağ- pençe kuvveti ve dikey sıçrama performanslarında anlamlı bir gelişme meydana geldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Şirinkan ve ark. (2011: 144) tarafından yapılan çalışmada, okul öncesi dönemde bulunan eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda eğitsel oyunların kaba motor beceri gelişimi üzerine etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya okul

öncesi dönemde bulunan 32 eğitilebilir zihinsel engelli çocuk katılmış, katılımcılar deney ve kontrol grubu olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Araştırmanın deney grubunda bulunan çocuklara 6 ay boyunca temel motorsal becerilerin geliştirilmesine yönelik hareket eğitim çalışması uygulanmıştır. Kontrol grubundaki çocuklar ise herhangi bir fiziksel etkinlik programına dâhil edilmemiştir. Araştırmanın sonunda deney grubunda bulunan çocukların atlama, sıçrama, horizontal atlama, 25 m koşu, gallop, kayma, nesne kontrol, topa ayak ile vurma ve top fırlatma performanslarında anlamlı bir gelişme meydana geldiği tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular ışığında okul öncesi dönemde bulunan eğitilebilir zihinsel engelli çocukların temel hareket becerilerinin geliştirilmesinde hareket eğitiminin faydalı olacağı vurgulanmıştır. Literatürde yer alan birçok araştırmada da farklı engel gruplarında bulunan bireylerde engel gruplarına uygun olarak gerçekleştirilen antrenman programlarının motorsal gelişim üzerine olumlu etkileri olduğu tespit edilmiştir (Can 2014: 130; Hadzovic ve diğ. 2014: 120; Günay ve diğ. 2014: 128; Ahışhalıoğlu 2014: 129; Köse 2014: 132; Özdal ve diğ. 2014: 146; Karaaslan ve diğ. 2014: 279; Vural ve diğ. 2014: 280; Bayrak ve diğ. 2014: 291; Dorsan ve diğ. 2014: 293; Göbel ve diğ. 2014: 295; Guidetti ve diğ. 2009: 208; Hartman ve diğ. 2011: 132; Majlesi ve diğ. 2014: 3562).

1.2.4.3.Fiziksel açıdan yararları

Teknolojik gelişmelerin hızla artması insanlarda hareketsiz yaşam tarzının ortaya çıkmasına, günlük enerji tüketim oranının da azalmasına neden olmuştur. Söz konusu hareketsiz yaşam tarzı bazı sağlık sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Hareketsiz yaşam tarzından kaynaklanan sağlık sorunlarının en aza indirilmesinde fiziksel aktiviteye katılımın etkili bir yol olduğu bilinmektedir (Sevil 2012: 14). Bu kapsamda fiziksel hareketlilik içeren rekreasyon etkinliklerine katılımın fiziksel gelişim ve sağlık üzerine olumlu etkileri olduğu belirtilmektedir (Koçyiğit ve Yıldız 2014: 213). Literatürde yer alan araştırma sonuçları da engelli bireylerin fiziksel gelişimlerinin desteklenmesinde spora katılımın faydalı olduğu görüşünü desteklemektedir (Şirinkan 2011: 74). Engelli bireylerde spor etkinliklerine katılımın fiziksel özellikler üzerine olumlu etkileri olması engellilerde sporun öneminin anlaşılmasına zemin hazırlamıştır (Yetim 2014: 6).

Engelli bireylerde sahip olunan engel türüne göre fiziksel duruş (postür) bozuklukları sıklıkla görülmektedir. Fiziksel yapıda gözlenen söz konusu

bozuklukların temelinde kassal özellikler, hareket açıklığı, motor kontrol, denge ve koordinasyon performansı, yapısal ekstremite bozuklukları, ağrı gibi fizyolojik bozukluklar ve çeşitli antropometrik problemler gelmektedir. Ancak uygun fiziksel aktivite ve spor etkinliklerine katılımın engelli bireylerde görülen postural bozuklukların en aza indirilmesinde oldukça faydalı olduğu belirtilmektedir (Yeldan 2007: 76-78). Savucu ve diğ. (2014: 131) tarafından yapılan araştırmada da engelli bireylerde fiziksel aktivite ve spor etkinliklerine katılımın fiziksel gelişimi olumlu yönde etkilediği belirtilmiştir.

1.2.4.4.Psikolojik ve sosyal açıdan yararları

İnsanlar sosyal birer canlı oldukları için toplum içerisinde aktif rol almaları gerekmektedir. Buna karşılık bazı sağlık sorunları insanların toplumun dışında kalmalarına neden olmaktadır (Bekesi ve diğ. 2011: 2). Spor etkinlikleri normal gelişim gösteren insanlarda olduğu gibi engelli bireyler açısından da büyük bir önem teşkil etmektedir. Çünkü engelli bireylere yönelik rehabilitasyon amaçlı uygulanan spor etkinlikleri hem engellilerin bedensel yapıları üzerinde hem de topluma dahil olma süreçlerinde olumlu katkılar sağlamaktadır (Yetim 2014: 6). Diğer bir ifade ile engelli bireylerde bireylerin sosyal çevreye katılmalarında (Kılıç 2014: 40) ve topluma adaptasyon süreçlerinde sportif etkinlikler önemli bir yere sahiptir (Açak ve Kaya 2015: 2). Entegre (bütünleşmiş) olarak düzenlenen, diğer bir ifade ile iyi bir ön hazırlık ile gerçekleştirilen rekreasyon etkinlikleri engelli bireylerin sosyalleşmelerine, özgüvenlerinin artmasına, özsaygı ve benlik kabullerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Çünkü iyi tasarlanmış rekreasyon etkinlikleri ile engelli bireyler diğer akranları ile sosyal etkileşim içerisine girmektedirler (Tekin ve diğ. 2005: 59).

Yapılan araştırmalarda işitme, görme ve zihinsel engelli bireyler ile bedensel engelli bireylerde spor etkinliklerine katılımın önemli birer sosyalleşme aracı olduğu belirtilmektedir (Şirinkan 2011: 75). Otizmlili çocuklar üzerinde yapılan araştırma bulguları da sosyalleşme açısından spora katılımın faydalı olduğunu göstermektedir. Özellikle otizmlili çocuklarda sıklıkla görülen göz temasından kaçınma ve sürekli tekrar edilen davranış biçimlerinin en aza indirilmesinde sportif terapi çalışmalarının yararlı olduğu belirtilmektedir (Atalay ve Karadağ 2011: 227). Literatürde yer alan çeşitli araştırma sonuçları da farklı engel gruplarında bulunan bireylerde spora katılımın psiko-sosyal özellikleri geliştiren (Duman ve Sukan 2014: 126; Tazegül

2014: 127; Büyükyıldırım ve diğ. 2006; 145; Keskin ve diğ. 2014: 284), terapötik rekreasyon aktivitelerine katılımın da bazı psikolojik bozuklukların azaltılmasına katkı sağlayan bir olgu olduğu (Lundberg ve diğ. 2011a: 105) görüşünü desteklemektedir.

Kul ve ark. (2011: 90) tarafından yapılan araştırmada düzenli olarak spor yapan işitme engelli bireyler ile herhangi bir spor etkinliğine katılmayan işitme engelli bireylerin öfke düzeylerinin karşılaştırılması, böylece işitme engelli bireylerde öfke düzeyi üzerinde sporun etkilerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 15-20 yaş grubunda bulunan işitme engelli bireyler katılmıştır. Katılımcılar arasından 18 tanesi işitme engelliler futbol kulübünde sporcu iken, diğer 25 işitme engelli katılımcı sedanter bireylerden seçilmiştir. Araştırmanın sonunda spor yapan işitme engelli bireylerin öfke düzeylerinin sedanter işitme engelli bireylerden daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular ışığında, özellikle ergenlik döneminde öfke düzeyleri artan işitme engellilerde spora katılımın psikolojik açıdan faydalı olacağı vurgulanmıştır.

Hafif zihinsel engelli ve öğrenme güçlüğü olan bir birey üzerinde yapılan araştırmada spora katılımın psiko-sosyal gelişim üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya dâhil edilen bireyin 10 yıldan daha uzun süredir başta atletizm ve jimnastik ve yüzme sporları olmak üzere birçok spor dalı ile aktif olarak ilgilendiği, hatta ilgilendiği bazı spor dallarında dereceler elde ettiği ve ödüller kazandığı belirlenmiştir. Sporun engelli katılımcı üzerindeki etkileri değerlendirildiği zaman, spor etkinliklerine katılımın özgüven düzeyini geliştirdiği, sorumluluk duygusunu geliştirdiği, sosyal iletişim becerileri ve arkadaş ilişkilerinin gelişimine katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır (Şahin ve Işıtan 2010: 48). Taşkın (2014: 44) tarafından yapılan araştırmada, engelli bireylerde spora katılımın psiko-sosyal özellikler üzerine bazı olumlu etkileri şu şekilde sıralanmıştır;

- Engelli bireylerin özgüven düzeyleri yükselir,
- Engelli bireyin benlik gelişimi desteklenir,
- Engelli bireyin iletişim ve paylaşım becerileri gelişir,
- Yaşam motivasyonu artar,
- Hoşgörü, iş birliği, dürüstlük gibi kişilik özelliklerinin kazanılmasına destek olur (Taşkın 2014: 44).

Savucu ve ark. (2014: 131) tarafından yapılan araştırmada, engelli bireylerde boş zamanların oyun ve spor gibi aktivitelerle değerlendirilmesinin birçok faydası olduğu belirtilmiştir. Özellikle engelli bireylerde sıklıkla görülen klinik sorunlar olan stres, korku ve davranış problemlerinin azaltılmasında spor ve oyun etkinliklerine katılımın olumlu etkilerinin olduğu belirtilmiştir. Hekim (2014: 717) tarafından yapılan araştırmada özellikle küçük yaşlarda bulunan engelli çocukların yaşantılarının sosyal açıdan kısıtlı olduğu belirtilmiştir. Hatta küçük yaşlardaki engelli bireylerin ev ve okul ortamı dışında önemli bir sosyal ortama sahip olmadıkları vurgulanmıştır. Bu nedenle küçük yaş grubunda bulunan engelli bireylerin mutlaka sosyalleşme aracı olan spor etkinliklerine dâhil edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Sarol ve Çimen (2013: 294) tarafından otizmliler üzerinde yapılan araştırmada, otizmlilerde fiziksel aktivite çalışmalarına katılımın sadece fiziksel açıdan değil, aynı zamanda duygusal açıdan gelişimin de desteklenmesine katkı sağladığı belirlenmiştir. Sportif rekreasyon ve terapötik rekreasyon uygulamaları sadece engelli bireylerin gelişimine değil aynı zamanda normal bireylerin de gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır. Terapötik Rekreasyon insanların sağlık problemlerinin, engellerinin, eksiklerinin, hatalarının üstesinden gelmelerini sağlayarak yaşadıkları çevrede kendilerinin kontrol hissini kuvvetlendirir. TR uygulamalarının belirtilmiş birçok faydasından bahsedilmektedir. Snead (2003) bu faydaları; bireyin yaşam kalitesini artışı, fiziki sağlık gelişiminde önemli düzeyde pozitif etki sağlaması, ruhsal sağlığı açısından moral, motivasyon ve özgüven artışı biçiminde sıralamıştır. Buna ek olarak, yapılacak uygulamalı aktivitelerde zihinsel gelişim sağlaması, ileri yaşlarda gözlenebilecek ruhsal ve fiziksel gerilemeyi önlemesi, hayal gücünü, kişisel beceri ve yeteneğini geliştirmesi gibi zihinsel faydalardan bahsedilmektedir. TR çalışmalarıyla bireyin toplumsallaşmasına yapılabilecek katkılar da sıralanmıştır. Bunlardan dikkat çekici olan bazıları; bireyin sosyalleşmesi, dayanışma ve toplumsal bütünleşmesine katkı sağlaması ve rehabilitasyon sürecini hızlandırması sayılabilir (Snead, 2003). TR anılan faydaları birtakım uygulamalar ve etkinlik modelleriyle katılımcısına sunmaktadır. Genel literatür incelendiğinde araştırmaların daha yoğun olarak engelli bireylerin terapisi ve davranışlarıyla ilgilenmiş olduğu görülmektedir. Bununla beraber doğrudan gönüllü katılımcıların teori ve uygulamalı olarak tutum ve davranışları üzerindeki önleyici TR üzerine yoğunlaşmış çalışmaların ve üretilmiş bilginin kısıtlı olduğu gözlenmektedir

1.2.5. Yaşam Doyumu Kavramı

Genellikle mutluluk ile aynı anlamlarda kullanılan yaşam doyumu kavramı çağlar boyunca insanların ilgi odağı olmuştur. Yaşam doyumu kavramının anlaşılabilmesi için öncelikle doyum kavramının iyi tanımlanması gerekmektedir. İnsanların ihtiyaç, beklenti, dilek ve isteklerinin karşılanması “doyum” olarak tanımlanmaktadır. Yaşam doyumu ise insanların beklentileri ile (ne istediği) elinde olanların karşılaştırılmasıyla (neye sahip olduğu) elde edilen sonuç veya durumdur. Diğer bir ifade ile yaşam doyumu, insanların beklentilerinin gerçek durumları ile kıyaslanmasının sonucunu göstermektedir. Bu nedenle yaşam doyumunun insan hayatındaki birçok olayı ve durumu içerdiği belirtilmektedir. Bunun yanında yaşam doyumu denildiği zaman insanların hayatlarının belirli bir durumu değil, tüm yaşantıdaki doyum anlaşılmaktadır (Özer ve Karabulut, 2003: 72). Çivitci (2007: 51) yaşam doyumunu “bireyim kendi yaşam kalitesini bir bütün halinde bilişsel değerlendirmesi” şeklinde tanımlamıştır.

İnsanların yaşamlarında karşılaştıkları olumlu olaylar yaşam doyumunun sürekli artmasına, olumsuz olaylar ise yaşam doyumunda zamanla azalma meydana gelmesine neden olmaktadır (Kabasakal ve Baş, 2012: 28). Örneğin bir kişinin iş yaşantısında önüne koyduğu hedefleri gerçekleştirebilmesi kişinin yaşam doyumunu da arttırmaktadır (Aysan ve Bozkurt, 2004: 2).

1.2.5.1. Yaşam Doyumunu Etkileyen Faktörler

Yaşam doyumunu etkileyen birçok unsur bulunmaktadır. Son yıllarda yaşam doyumunu etkileyen unsurların ve yaşam doyumunu yordayıcı parametrelerin ele alındığı çalışmaların sayısının arttığı görülmektedir. Literatürde yer alan araştırma bulguları ışığında yaşam doyumunu etkileyen başlıca unsurları şu şekilde sıralamak mümkündür;

- İnsanların sahip oldukları bazı sosyo-demografik özellikler yaşam doyumunu etkilemektedir. Yapılan araştırmalarda yaşam doyumunun cinsiyete ve medeni duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur (Ünal ve diğ. 2001: 116; Dost, 2007; Güler ve Emeç, 2006: 129; Altıparmak, 2009: 159).

- Sosyo-ekonomik özellikler insanların yaşam doyumu üzerinde önemli bir belirleyicidir. Genellikle düşük ekonomik gelir düzeyine sahip olan bireylerin yaşam doyumları yüksek gelir düzeyine sahip bireylere kıyasla daha düşüktür (Ünal ve diğ. 2001: 116; Chow, 2005: 139; Dost, 2007; Özgür ve diğ. 2011: 25; Altıparmak, 2009: 159).
- Aile içi ilişkiler ve ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumları, ailenin parçalanmış aile olması gibi unsurlar yaşam doyumu üzerinde önemli birer belirleyicidir (Çivitçi, 2009: 29; Çeçen-Eroğul ve Dingiltepe, 2012: 1078).
- Sigara vb. zararlı alışkanlıklar yaşam doyumunu etkilemektedir (Atak, 2011: 29).
- İlgilenilen meslek dalı veya mesleki unvanı yaşam doyumu üzerinde olumlu ya da olumsuz etkiye sahip olabilmektedir. Literatürde yer alan çeşitli araştırma bulguları da bu görüşü desteklemektedir (Tümkiye ve diğ. 2008: 1; Ünal ve diğ. 2001: 117; Reçepoğlu, 2013: 312; Tümkiye ve Reçepoğlu, 2013: 207). Bunun yanında yapılan araştırmalarda insanların iş doyumlarının da yaşam doyumu üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir (Telef, 2011: 92).

Yaşam doyumu ile bazı psikolojik unsurlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Özellikle duygusal zekâ (Ardahan, 2012: 20), benlik saygısı (Chow, 2005: 139) ve psikolojik dayanıklılık düzeyi (Tümkiye ve Reçepoğlu, 2013: 205) ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1.YÖNTEM

2.1.1. Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini Celal Bayar Üniveristesindeki öğrenciler örneklem grubunu ise rastgale örnekleme yöntemiyle seçilen 45 deney grubu ($X_{yas}=21,00 \pm 2,31$) ve 40 kontrol grubu ($X_{yas}=21,27 \pm 1,48$) olmak üzere toplam 85 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmamıza katılan katılımcıların 43'ü kadın ($X_{yas}=20,43 \pm 2,08$) 42'si ise erkek ($X_{yas}=21,77 \pm 1,94$) katılımcılardır

2.1.2. Veri Toplama Aracı

2.1.2.1.Kişisel Bilgi Formu

Çalışmada katılımcıların, demografik bilgilerini tespit etmek amacıyla kullanılan kişisel bilgi formunda, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, aileniz de engelli biri var mı gibi sorular sorulmuştur.

2.1.2.2.Engelliler Yönelik Tutum Ölçeği

Engellilere yönelik bir ölçek geliştirmek amacıyla Dökmen (2000) tarafından geliştirilmiştir. 30 maddeli ve tek alt boyutlu ölçek, “tamamen katılıyorum” 1, “katılıyorum” 2, “kararsızım” 3, “katılmıyorum” 4, “hiç katılmıyorum” 5 olarak puanlanan 5 basamaklı Likert tipi bir tutum ölçeğidir. Ölçeğin güvenirlik katsayıları; Cronbach alfa .91 ve iki yarım güvenirlik katsayısı da .83 bulunmuştur.

2.1.2.3.Boş Zamanın Anlamı Ölçeği

Ölçek Henderson (1996) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe adaptasyonu Gürbüz, Özdemir ve Karaküçük (2007) tarafından gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan ölçekte yer alan ifadeleri Likert tipi 6 (‘Kesinlikle Katılıyorum ‘ = 1 ve ‘Tamamen Katılıyorum’ = 6) aralıklı seçenek üzerinden değerlendirmeleri istenmiştir. Bu çalışma kapsamın da yapılan analiz sonuçlarına göre toplam ölçek için iç tutarlılık katsayısının 0.84 olduğu tespit edilmiştir Alt boyutlarının her biri için güvenirlik katsayıları aktif pasif katılım, 69, sosyal etkileşim 83, algılanan

yeterlilik 73, boş zamanın kullanırlığı 77, algılanan özgürlük 87, içsel motivasyon 72, hedef yönetimi 86, iş ilişkisi 81' dir.

2.1.2.4.Yaşam Doyumu Ölçeği:

Yaşam Doyumu Ölçeği Diener, Emmons, Laresen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilmiş; Türkçe'ye uyarlaması Köker (1991) tarafından yapılmıştır. Ölçek, yaşam doyumuna ilişkin beş maddeden oluşmaktadır. Her bir madde 7'li derecelendirilmiş cevaplama sistemine (1: hiç uygun değil – 7: çok uygun) göre cevaplanmaktadır. Genel yaşam doyumunu ölçmeyi amaçlayan ölçek, ergenlerden yetişkinlere kadar tüm yaşlara uygundur. Ölçeğin Türkçe'ye çevirileri ve ölçeğin "yüzeysel geçerlik" tekniğiyle geçerlik çalışması Köker (1991) tarafından yapılmıştır. Madde analizi sonucunda, ölçeğin her bir maddesinden elde edilen puanlarla toplam puanlar arasındaki korelasyon yeterli bulunmuştur. Ölçeğin test-tekrar test güvenirlik katsayısı 85 olarak saptanmıştır. Yetim'in (1993) yaptığı çalışmada ise ölçeğin Cronbach-alfa iç tutarlılık katsayısı 86 ve test-tekrar test yöntemi ile belirlenen güvenirlik katsayısı 73 bulunmuştur. Larsen ve arkadaşları (1983) ölçeğin tüm maddelerinin genel faktör üzerinde yüksek faktör yüklerine sahip olduğunu belirlemişlerdir (Akt. Yetim, 1993). Yetim (1993) de bu bulguyu ölçeğin Türkçe formu için doğrulamıştır.

2.1.3. Verilerin Toplanması (İşlem Yolu)

Deneysel uygulamaya başlatılmadan önce rastgale örnekleme yöntemiyle seçilmiş olan örneklem grubu katılımcıların uygulanacak olan eğitime katılabiliş katılayamayacaklarına göre deney ve kontrol grubu olarak ayrılmıştır.

Araştırmacı tarafından deney grubunda bulunan öğrencilere işitme engel grubuna ilişkin 8 hafta boyunca hangi çalışmanın yapılacağı planlanmıştır. Böylece işaret dili eğitimleri başlamıştır. 8 hafta devam edecek bu uygulamalar neticesinde deney grubunda bulunan öğrencilerin, işitme engellilere ilgili yaşantı geçirmeleri ve bilgi edinmeleri sağlandı. Böylece üniversite öğrencilerinin engelli birey ve özrü ile ilgili yaşantı geçirmesi sağlanacak ve onlarla geçirdikleri bu yaşantıları sınıflarındaki diğer öğrencilere aktarma imkânı verilmiştir. Bu bilgilerin verilmesinin yanı sıra engelli bireylere yönelik yanlış tutum ve inançların neler olduğu ve nasıl davranıldığında daha faydalı olunacağı konularında da seminer verilmiştir. Kontrol grubunda bulunan bireylere ise bu 8 haftalık süreçte engelli bireylerle ilgili herhangi

bir uygulama yapılmayacak. Deneysel uygulamanın yapıldığı 8 haftalık sürenin bitiminden sonra deney ve kontrol grubunda bulunan bireylere Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği ve Serbest Zamanı Anlamı Ölçeği Yaşam Doyum Ölçeği hem ön test hem son test uygulaması yapılmıştır.

2.1.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS programı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde betimleyici istatistikler frekans ve yüzde ortalama değerler kullanıldı. Alt boyutların normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogrof-Smirnof ve Shapiro-Wilks testleriyle test edilmiştir. Normal dağılım göstermeyen alt boyutların karşılaştırılmaladlarında parametrik olmayan testlerden faydalanılmıştır. Öntest-sontest karşılaştırmaları için Wilcoxon İşaretli Sıralar testinden; ikili karşılaştırmalar için ise Mann Whitney-U testinden faydalanılmıştır.

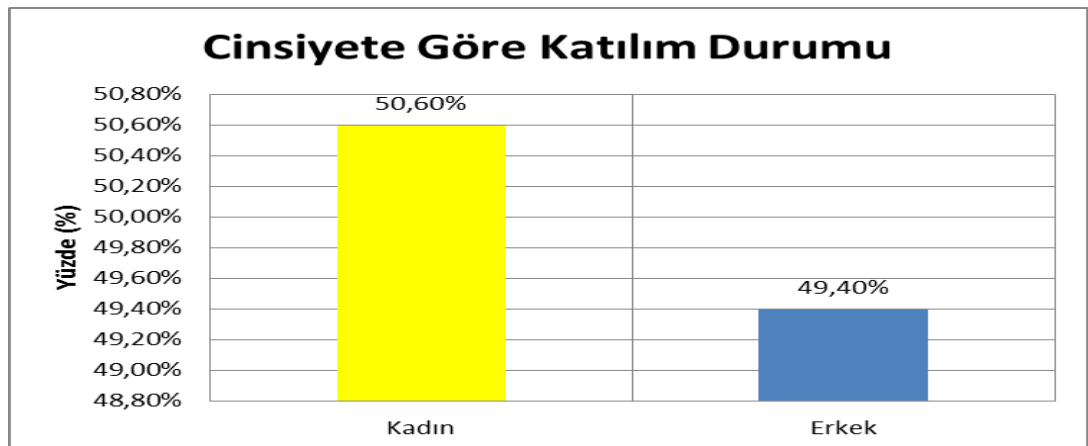
2.2.BULGULAR

2.2.1. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

2.2.1.1.Katılımcıların Cinsiyetlerinin Dağılımı

Grafik 2.1. de çalışmada yer alan öğrencilerin cinsiyetlerinin dağılımı yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre çalışmaya katılanların %49,40'ı (N=42) “Erkek”, % 50,60' ı (N=43) “Kadın”dır (Şekil 2).

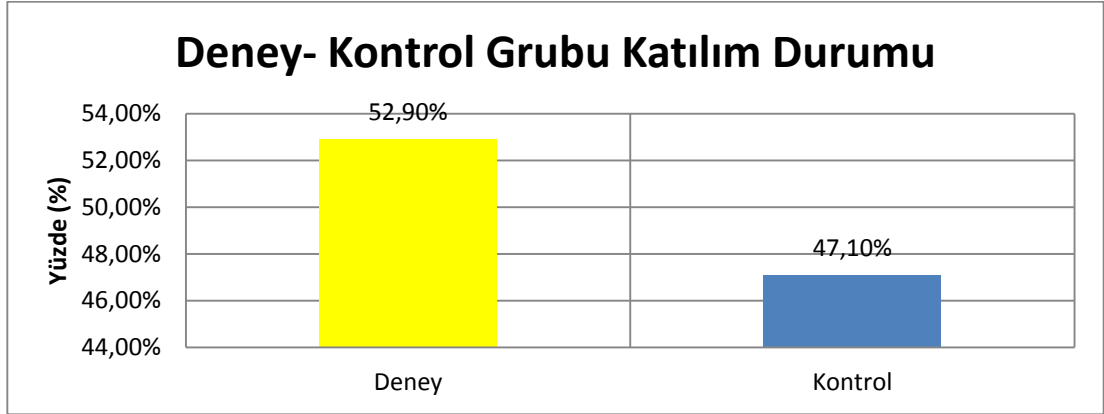
Şekil 1: Cinsiyete Göre Katılım Durumu

2.2.1.1. Katılımcıların Deney-Kontrol Grubu Dağılımı

Şekil 3 'te çalışmada yer alan katılımcıların deney-kontrol grubu dağılımı yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre çalışmaya katılanların %52,90'ı (N=45) "Deney", % 47,10' ı (N=40) "Kontrol" grubundadır. (Şekil 4).

Şekil 2: Deney-Kontrol Grubu Katılım Durumu

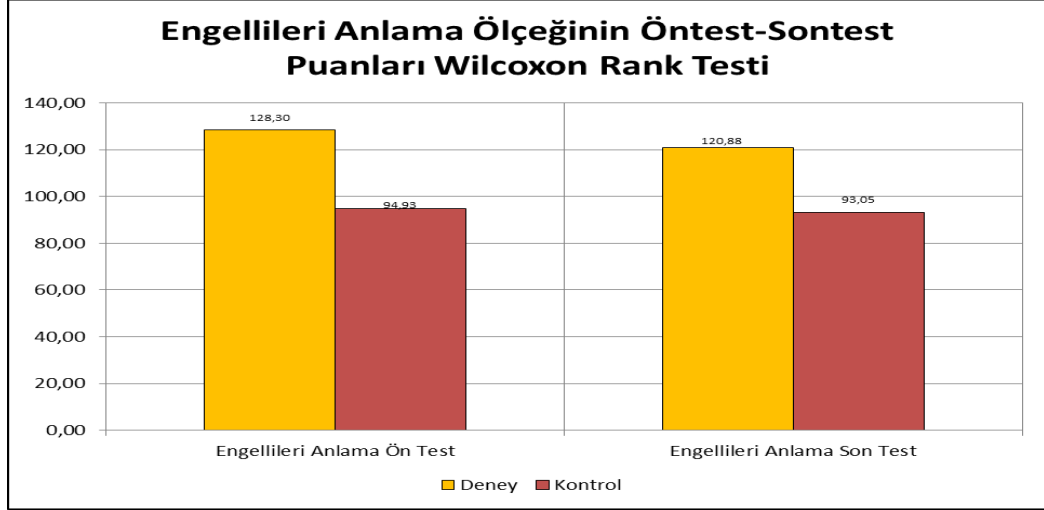
2.2.2. İŞİTME ENGELLİLERE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ ANALİZ SONUÇLARI

Önleyici TR Programına Katılan Gönüllülerin İşitme engellilere yönelik tutumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için öntest-sontest karşılaştırmalarında Wilcoxon İşaretli Sıralar testinden; cinsiyetler arasında herhangi bir farklılık olup olmadığını belirlemek için ise Mann Whitney-U testinden faydalanılmıştır.

Hipotez 1: Önleyici TR Programına Katılan Gönüllülerin İşitme engellilere yönelik tutumları arasında fark olacaktır; ayrıca bu tutumlar cinsiyetler arasında da farklılık gösterecektir.

2.2.2.1. İşitme Engellilere Yönelik Tutum Ölçeğinin ÖnTest-SonTest Puanları

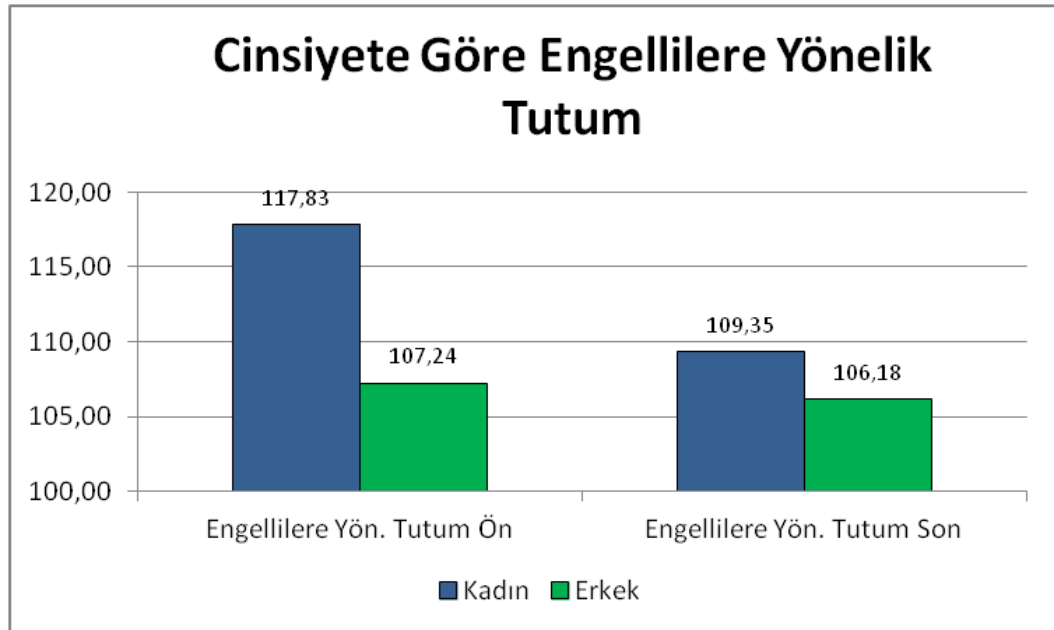
Şekil 3: İşitme engellilere yönelik tutumları Ölçeğinin ÖnTest-SonTest Puanları

Yapılan Wilcoxon İşaretili Sıralar analizi sonucunda kontrol grubunun işitme engellilere yönelik tutum ölçeği puanlarının ön testleri ve son testleri arasında anlamlı farklılıklar yokken; deney grubunun son testinin puanları ön test puanlarından anlamlı derecede düşük bulunmuştur. ($z=-2,930$; $p<0,05$) (Şekil 4).

2.2.2.2.Cinsiyete Göre İşitme Engellilere Yönelik Tutum Öntest-Sontest

Şekil 4: Cinsiyete Göre Engellilere Yönelik Tutum Öntest-Sontest

Yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda cinsiyete göre değişkenler arasında ön testlerde anlamlı derecede kadınlar lehine fark görülürken ($z=-5,958;p<0,05$), son testleri arasında kadınlar ve erkekler arasında fark yoktur. ($p>0,05$) (Şekil5)

Bu bulgular ışığında Hipotez 1 reddedilmiştir.

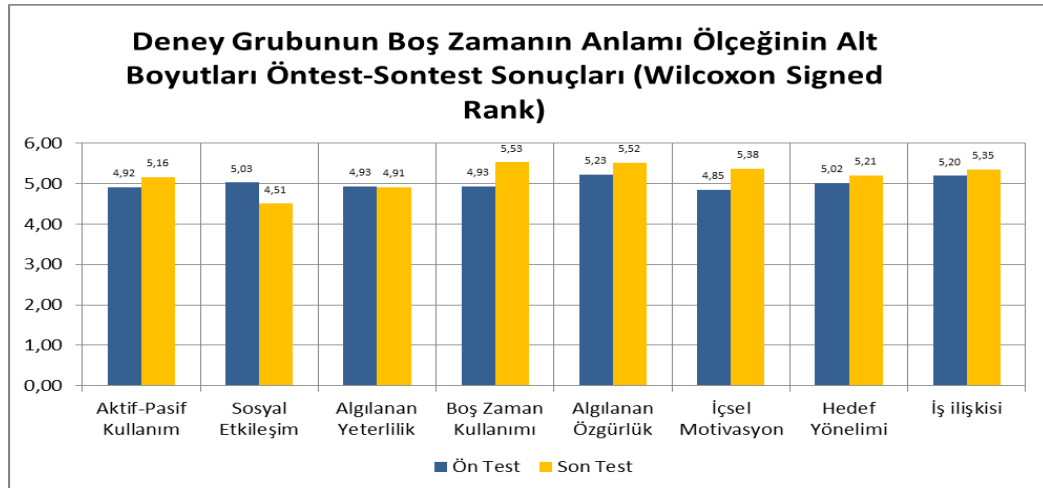
2.2.3. BOŞ ZAMANIN ANLAMI ÖLÇEĞİ ANALİZ SONUÇLARI

Önleyici TR Programına Katılan Gönüllülerin serbest zamanın anlamına ilişkin tutumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için öntest-sontest karşılaştırmalarında Wilcoxon İşaretli Sıralar testinden; cinsiyetler arasında herhangi bir farklılık olup olmadığını belirlemek için ise Mann Whitney-U testinden faydalanılmıştır.

Hipotez 2: Önleyici TR Programına Katılan Gönüllülerin boş zamanın anlamına ilişkin algıları arasında fark olacaktır; buna ek olarak kadınlar ve erkeklerin boş zamanın anlamına ilişkin algıları arasında da fark olacaktır.

2.2.3.1. Deney Grubunun Boş Zamanın Anlamı Ölçeği Alt Boyutlarının Öntest-Sontest Sonuçları

Şekil 5: Deney Grubunun Boş Zaman Anlamı Ölçeği Alt Boyutlarının Öntest-Sontest Sonuçları

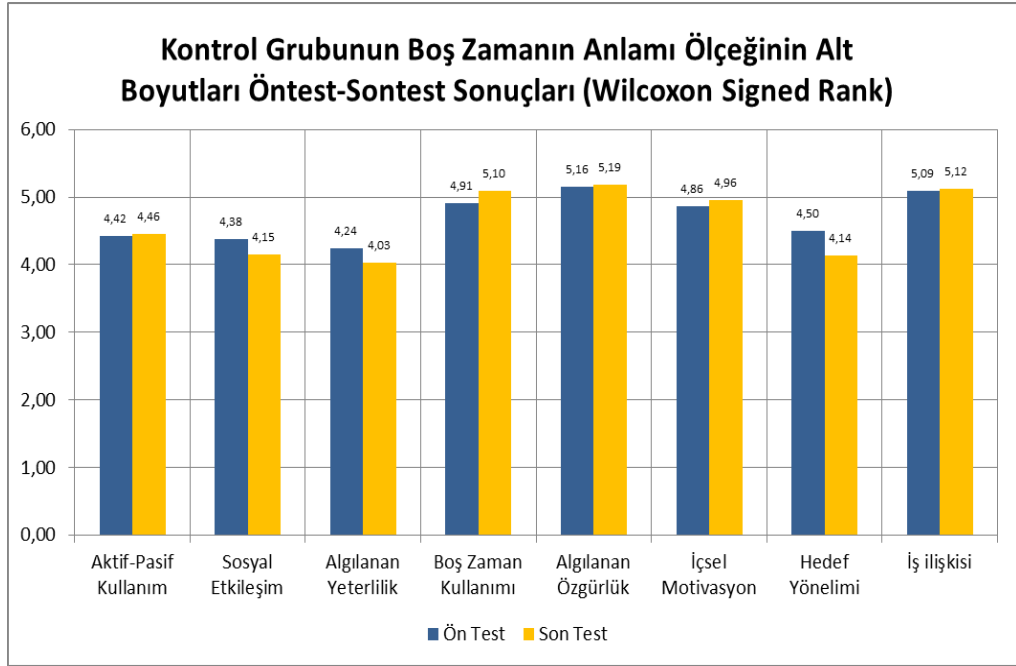

Yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar test analizi sonucunda deney grubunun boş zamanın anlamı ölçeği alt boyutlarının (İçsel Motivasyon ($z=-,420$); Boş Zamanın Kullanımı ($z=-3,368$)) son testleri ön testlerinden anlamlı düzeyde yüksek

bulunmuştur ($p < 0,05$). Ayrıca Sosyal etkileşim alt boyutunda ise ön test son teste göre anlamlı düzeyde yüksektir ($z = -3.036; p < 0,05$) Diğer alt boyutlarda herhangi bir anlamlı farklılığa rastlanmamıştır (Şekil 6).

2.2.3.2. Kontrol Grubunun Boş Zaman Anlamı Ölçeği Alt Boyutlarının Öntest-Sontest Sonuçları

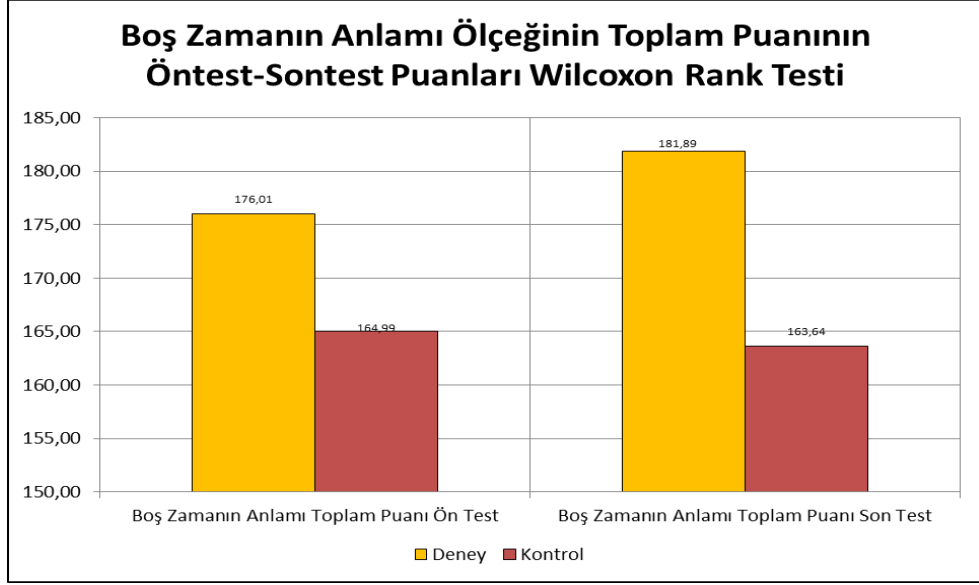
Şekil 6: Kontrol Grubunun Boş Zaman Anlamı Ölçeği Alt Boyutlarının Öntest-Sontest Sonuçları

Yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar test analizi sonucunda kontrol grubunun boş zamanın anlamı ölçeği alt boyutlarının hiç birinde anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$) (Şekil 7).

2.2.3.3. Boş Zamanın Anlamı Ölçeğinin Toplam Puanının ÖnTest-SonTest Puanları

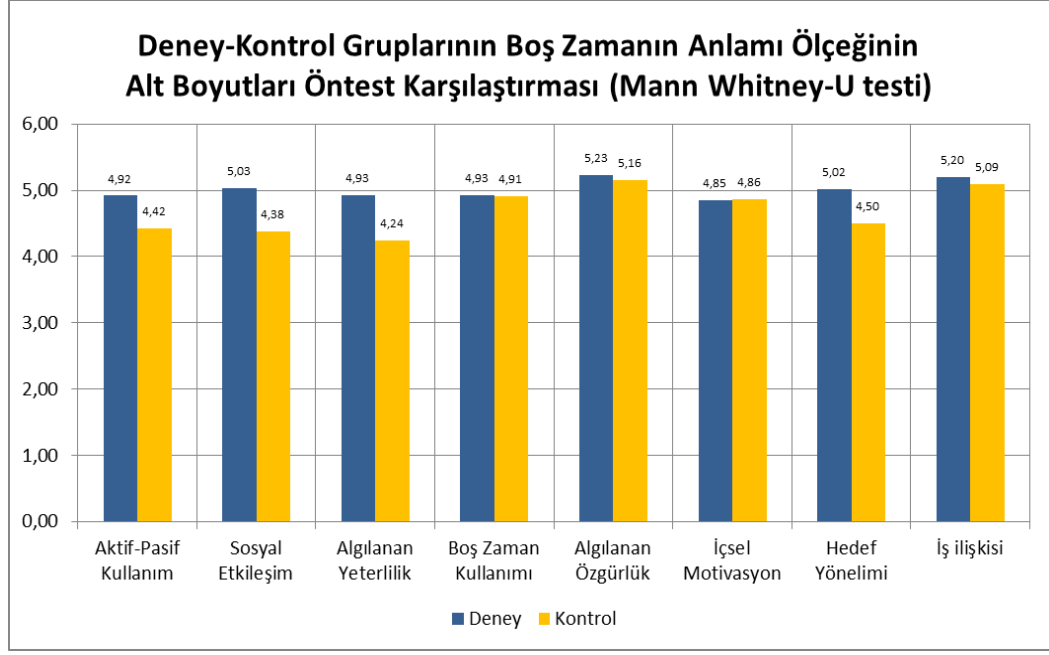
Şekil 7: Boş Zamanın Anlamı Ölçeğinin Toplam Puanı ÖnTest-SonTest Puanları

Yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar test analizi sonucunda kontrol grubunun ön test ve son testleri arasında anlamlı farklılıklar görülmezken ($p>0,05$) ; deney grubunun son test puanları ön test puanlarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. ($z=-1,982$; $p<0,05$) (Şekil 8).Ayrıca yapılan Mann Whitney-U testi analizi sonucunda deney ve kontrol gruplarının ön testleri arasında anlamlı bir farklılık yokken ($z=-1,611$; $p>0,05$); son testler arasında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır ($z=-4,656$; $p<0,05$).

2.2.3.4.Deney-Kontrol Gruplarının Boş Zamanın Anlamı Ölçeği Alt Boyutları Ön Test

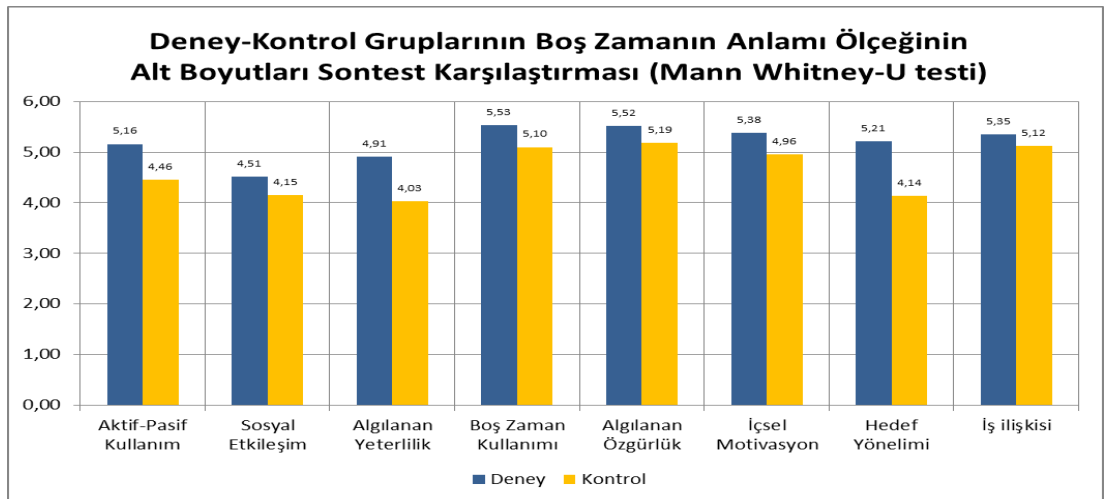
Şekil 8: Deney-Kontrol Gruplarının Boş Zamanın Anlamı Ölçeği Alt Boyutları Ön Test

Yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda Sosyal Etkileşim alt boyutu dışında ($z=-2,931; p<0,05$), diğer tüm boyularda deney ve kontrol grubu arasında ön testleri açısından anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır ($p>0,05$) (Şekil 9).

2.2.3.5. Deney-Kontrol Gruplarının Boş Zamanın Anlamı Ölçeği Alt Boyutları Son Test

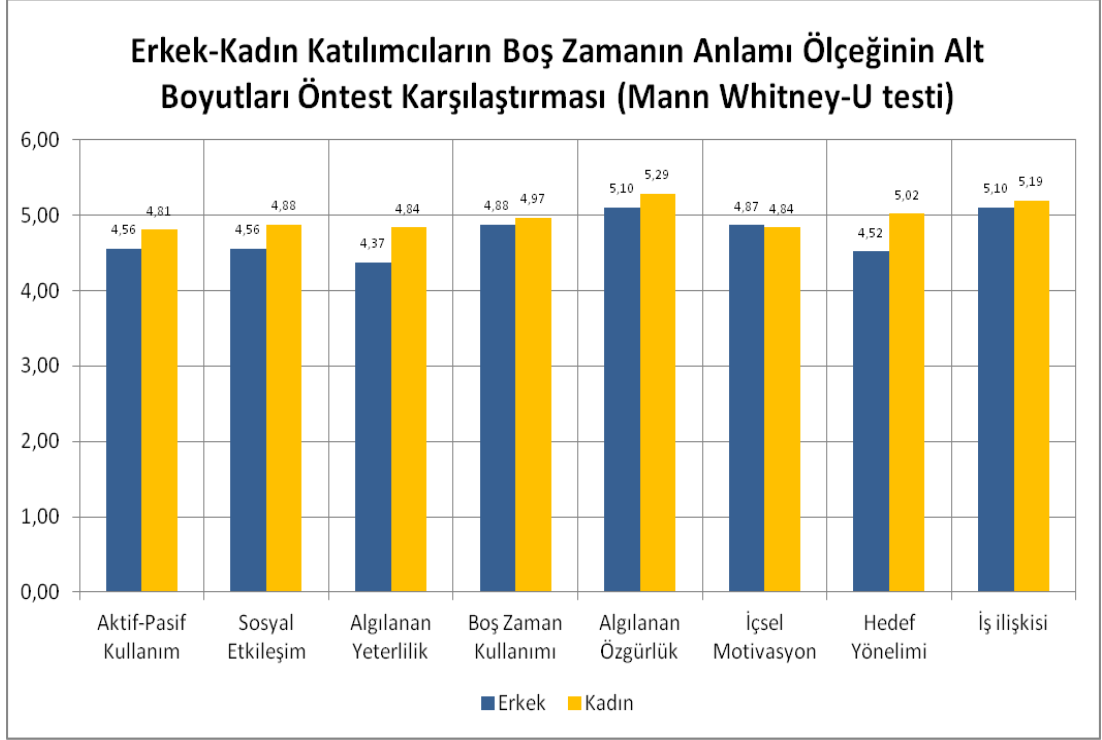
Şekil 9: Deney-Kontrol Gruplarının Boş Zamanın Anlamı Ölçeği Alt Boyutları Son Test

Yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda "İş İlişkisi" ($z=-,719$; $p>0,05$) alt boyutu dışındaki tüm boyularda deney ve kontrol grubu arasında son testler açısından anlamlı farklılıklara rastlanmıştır. ($p<0,05$) (Şekil 10).

2.2.3.6.Cinsiyete Göre Boş Zamanın Anlamı Ölçeği Alt Boyutların Ön Testi

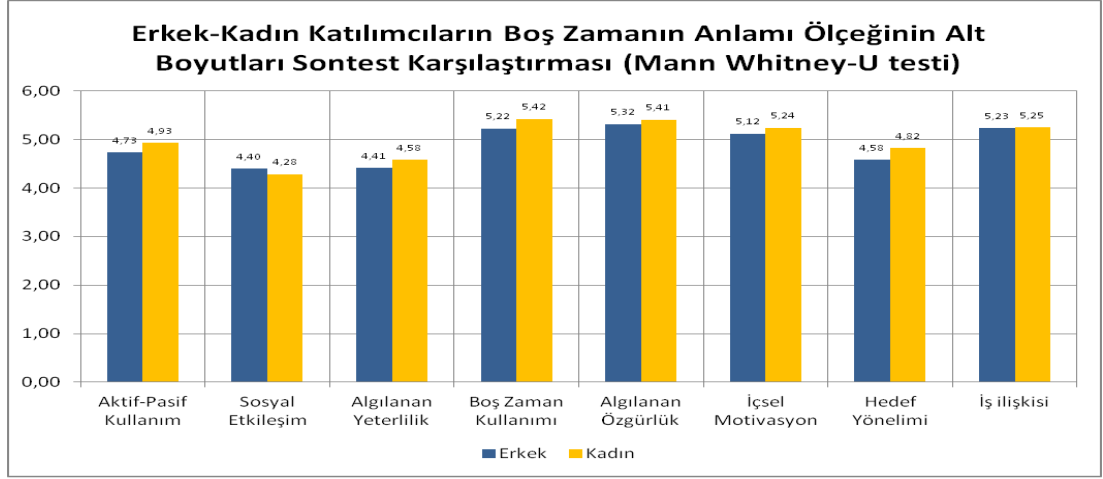
Şekil 10: Cinsiyete Göre Boş Zamanın Anlamı Ölçeği Alt Boyutların Ön Testi

Yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda cinsiyete göre değişkenler arasında anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır. ($p>0,05$) (Şekil 11).

2.2.3.7.Cinsiyete Göre Boş Zamanın Anlamı Ölçeği Alt Boyutların Son Testi

Şekil 11: Cinsiyete Göre Boş Zamanın Anlamı Ölçeği Alt Boyutların Son Testi

Yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda cinsiyete göre değişkenler arasında anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır. ($p>0,05$) (Şekil 12).

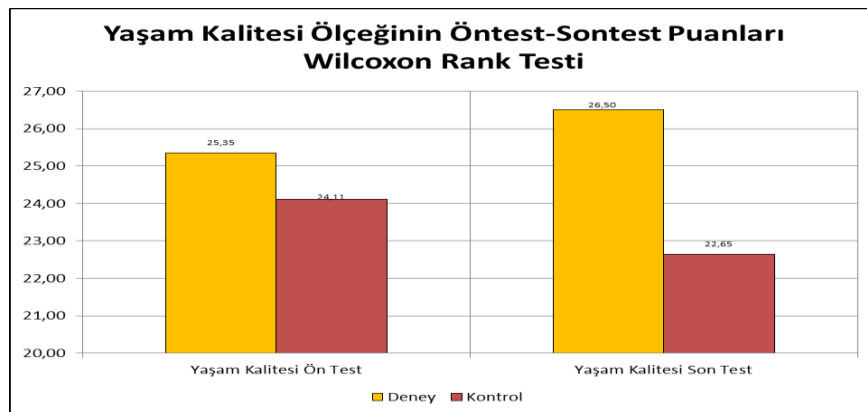
2.2.4. YAŞAM KALİTESİ ÖLÇEĞİ ANALİZ SONUÇLARI

Önleyici TR Programına Katılan Gönüllülerin yaşam kaliteleri arasında fark olup olmadığını belirlemek için öntest-sontest karşılaştırmalarında Wilcoxon Signed-Rank testinden; cinsiyetler arasında herhangi bir farklılık olup olmadığını belirlemek için ise Mann Whitney-U testinden faydalanılmıştır.

Hipotez 3: Önleyici TR Programına Katılan Gönüllülerin yaşam kaliteleri toplam puanları arasında fark olacaktır; ayrıca bu puanlar cinsiyetler arasında da farklılık gösterecektir.

2.2.4.1. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin ÖnTest-SonTest Puanları

Şekil 12: Yaşam Kalitesi Ölçeğinin ÖnTest-SonTest Puanları

Yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar test analizi sonucunda kontrol grubu ve deney grubunun ön testleri ve son testleri arasında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmamıştır. ($p>0,05$) (Şekil 14). Ayrıca yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda deney ve kontrol gruplarının yaşam kalitesi ön testleri arasında anlamlı farklılıklar yokken ($z=-,937$; $p<0,05$) son testleri arasında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır ($z=-3,555$; $p<0,05$).

2.2.4.2. Lojistik Regresyon Analizi Sonucunda Elde Edilen İlk Sınıflandırma Durumu

Gerçek/Gözlenen Durum		Kestirilen Durum		
		Grup		Doğru Sınıflandırma Yüzdesi
		Deney	Kontrol	
Grup	Deney	45	0	100,0
	Kontrol	40	0	,0
Sınıflandırma Yüzdesi				52,9

Bu çalışmada da ele alınan yordayıcı değişkenler açısından değerlendirildiğinde; ilk sınıflandırma sonuçları doğrultusunda araştırma grubunda yer alan tüm grupların Deney grubunda sınıflandırıldığı ve doğru sınıflandırma yüzdesinin %52,90 olduğu görülmektedir.

Değişken	B	SE(β)	Wald	Sd	Anlamlılık	Exp(β)	%95 Güven Aralığı
Boş Zamanın Anlamı	,252	,066	,294	1	,006	1,777	(,683- ,884)
Engellilere Yönelik Tutum	-,118	,217	,294	1	,588	,889	(,501- 1,516)
Yaşam Tatmini	-,196	,291	,454	1	,500	,822	(,745- 1,263)

Lojistik regresyon analizi ile boş zamanın anlamı grupları bağımsız olarak etkilerken; engellilere yönelik tutum, yaşam tatmini grupları etkileyen bağımsız bir grup olmamıştır. Tablo incelendiğinde “Boş Zamanın Anlamı” yordayıcı değişkeninin bir birimlik artışı, deney grubu olma odds’unda %17,77 {(1-

1,777).100} artışa yol açtığı görülmektedir. Çünkü 1 ile kodlanan kategori deney gurubu kategorisidir. “Engellilere Yönelik Tutum” yordayıcı değişkenindeki 1 birimlik artışın ise, deney grubu odds’unda %8,89 {(1-,889).100} artışa yol açtığı görülmektedir.

Amaçlanan Modelin Özeti

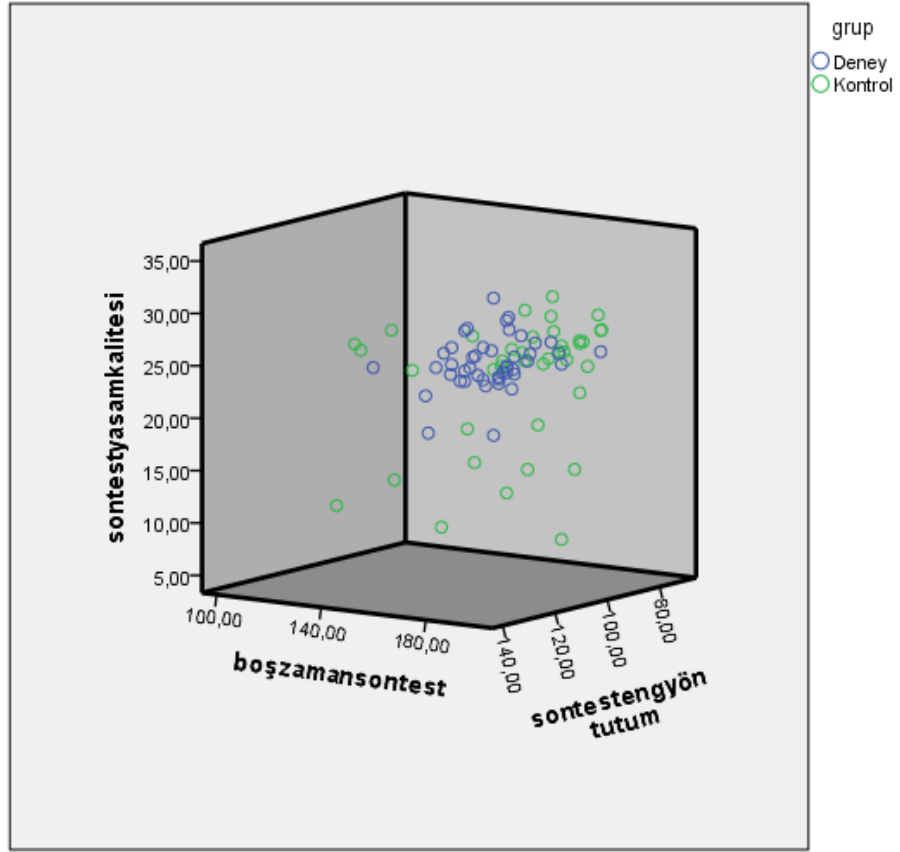
Adım	(-2LL)	Cox&Snell R ²	Negelkerke R ²
1	31,688	,749	,801

Tablo incelendiğinde Cox&Snell R2 değeri incelendiğinde, yordayıcı değişkenler analize girdiğinde, grup yordanan değişkenindendeki varyansın %74,90 ı açıklamaktadır. Negelkerke R2 değeri ise %80,1’dir.

Hosmer ve Lemeshow Testi

Adım	Ki-Kare	Sd	p
1	117,541	10	,986

Tablo incelendiğinde yordayıcı değişkenler analize girdiğinde Hosmer ve Lemeshow testi sonucu anlamlı çıkmamaktadır (p>0,05) Bu değerlerin anlamlı olması, modelin kabul edilebilir uyuma sahip olduğunu, yani modelin veri uyumunun yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir.

Son olarak tüm ölçeklerin son test puanlarının 3 boyutlu karşılaştırmalı grafiğinden de anlaşıldığı gibi; katılımcıların son test yaşam kalitesi puanlarının son test engellilere yönelik tutum puanları ile aralarında yoğun ilişkiler gözlenmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ

1.1.TARTIŞMA

Yapılan bu çalışma 8 haftalık işaret dili eğitiminin sonucunda sağlıklı bireylerin engellilere yönelik tutumlarını, boş zamanının anlamı ve yaşam kalitesi üzerinde herhangi bir etkisinin olup olmadığını araştırmaktadır.

Hipotez 1: Önleyici TR Programına Katılan Gönüllülerin İşitme engellilere yönelik tutumları arasında fark olacaktır; ayrıca bu tutumlar cinsiyetler arasında da farklılık gösterecektir.

Şekil 4 de yapılan wilcoxon signed rank test analizi sonucunda kontrol grubunun engellileri anlama ölçeği puanlarının ön testleri ve son testleri arasında anlamlı farklılıklar yokken; deney grubunun son testinin puanları ön test puanlarından anlamlı derecede düşük bulunmuştur. ($z=-2,930$; $p<0,05$). Ayrıca yapılan Mann Whitney-U Testi sonucunda deney ve kontrol gruplarının hem ön testleri ($z=-6,509$; $p<0,05$) arasında hem de son testleri ($z=-6,627$; $p<0,05$) arasında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda deney ve kontrol grubunun hem ön testleri hemde son testleri arasında anlamlı farklılıkların ortaya çıkması bu farklılığın eğitim sonucunda değil eğitimden öncede zaten belli bir miktarda farklılığın olduğunu bize göstermektedir. Bunun nedeni ise katılımcıların belirlenmesi sırasında izlenen yoldan kaynaklanıyor olabilir. Çünkü deney grubu okul içerisinde asılan ilanlar doğrultusunda belirlenmiştir. Bu ilanların içerisinde yer alan “sessiz bir alfabenin sesi olmak ister misiniz?” deyişine olumlu yanıt vererek gönüllü olarak deney grubu olmak isteyen öğrenciler zaten engellilere yönelik belirli bir tutum sergiledikleri düşünülmektedir. Bu ilana geri dönüş yapan bireyler ilana geri dönüş yapmayan kontrol grubuna göre zaten engellilere yönelik olumlu bir tutum sergilemeleri doğaldır. Genelde üniversite öğrencilerinin engelli bireyler konusunda bilgilendirmeye yönelik dersler ve onlarla etkileşim engelli bireye yönelik tutumları değiştirmektedir. (Craig,1991; Rowe Sttust, 1987; Stewar, 1990) Deney ve kontrol grubunun ön testlerinde ortaya çıkan farklılığın bundan kaynaklandığı söylenebilir.

Yapılan eğitimin engellileri anlama noktasında deney grubuna herhangi bir farklılık yaratmadığı anlaşılmaktadır. Bunun nedeninin engellilerle çalışan bireylerde ara sıra ortaya çıkan tükenmişlik ve genel stres halinden kaynaklanıyor olduğu

söylenbilir. Ayrıca eğitim süresinin de bu tür bir çalışmaya uygun olmayacağı noktasında görüşler üzerinde durulması gerekmektedir. Deney ve kontrol gruplarının eğitimden önce aralarında bir fark oluşu deney ve kontrol gruplarının da homojen bir şekilde dağılmadığının göstergesi olabilir veya deney grubunun engelliler hakkındaki düzeyi kontrol grubuna göre daha yüksek olabilir. Ancak ortaya çıkan bu sonuçta genel literatüre katkı açısından önemlidir; çünkü yapılan bir çok çalışma bu tür eğitimlerin bireyin engellileri anlama noktasında geliştiriceği savunulurken hangi engel grubuna ve hangi şartlarda eğitim verildiğinde değişikliğe neden olmaktadır. Yapılan bu çalışma işitme engellilerle birlikte yapıldığı için değişikliğin negatif yönde oluşu işitme engellilere özgü bir sonuç olarakta ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu tür öntest-sontest şeklinde gerçekleştirilecek çalışmalar da ön test yapıldıktan sonra eğitime başlamadan önce grupların homojen olmasını sağlamak için gruplar arasında transfer yöntemine de gidilmesi bundan sonra yapılacak çalışmalar için önemli bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlara ek olarak çalışmanın yürütüldüğü deney ve kontrol grubunun Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencisi olmalarından dolayı engellilerle spor ortamından yakın ilişkiler kurduklarından hem de okullarında okutulan derslerinden dolayı engellilere karşı bira aşinalık hissetmeleri ve bu sonucunda bundan dolayı kaynaklanması muhtemel bir sonuçtur. Akbuğa (2006) çalışmasında bilgilendirme yoluyla Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerine engelli bireye yönelik tutumlarını değerlendirmiş, panel öncesi ve sonrasındaki öğrencisi tutumlarında anlamlı ve olumlu yönde değişiklik saptanmıştır Farklı denek grubuyla gönüllü çalışmalarına bakıldığında gönüllü katılımcı olmanın olumlu tutumlarına neden olduğu bilinmektedir. Sezer (2008), Şengül (2013), Kösterelioğlu (2013).

Şekil 5'de yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda cinsiyete göre engelliler yönelik tutumun hem ön hem de son testleri arasında anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır. ($p>0,05$). Cinsiyetin engellilere yönelik tutum üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmaması cinsiyete göre engellilere yönelik tutumun bir farklılık ortaya çıkarmadığının göstergesidir. Cinsiyet farklılığı bireylerin engellilere yönelik tutumlarını değiştirmemektedir. Belirli bir zaman sonra yapılmış olan son testlerde hem kontrol grubunda hemde deney grubunda da cinsiyetler üzerinde herhangi bir farklılık ortaya çıkmamıştır ($p>0,05$).

Hipotez 2: Önleyici TR Programına Katılan Gönüllülerin boş zamanın anlamına ilişkin algıları arasında fark olacaktır; ayrıca bu algılar cinsiyetler arasında da farklılık gösterecektir.

Şekil 6'da yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar test analizi sonucunda deney grubunun boş zamanın anlamı ölçeği alt boyutlarının (İçsel Motivasyon ($z=-,420$); Boş Zamanın Kullanımı ($z=-3,368$)) son testleri ön testlerinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<0,05$). Ayrıca Sosyal etkileşim alt boyutunda ise ön test son teste göre anlamlı düzeyde yüksektir ($z=-3.036$; $p<0,05$) Diğer alt boyutlarda herhangi bir anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Sadece deney grubu göz önünde alındığında ve ön test- son test karşılaştırıldığında verilen eğitim sonucunda içsel motivasyon ve boş zamanın kullanımı alt boyutlarında anlamlı farklar ortaya çıkmıştır. Verilen eğitimin genel olarak katılımcıların boş zamanın kullanımı ve boş zaman karşı geliştirdikleri içsel motivasyonun belirli bir düzeyde arttığını göstermektedir. Buda bize eğitimin bu alt boyutlar açısından olumlu bir etki yarattığını göstermektedir. Fakat diğer taraftan sosyal etkileşimin azalması verilen eğitimin engellileri konu alan bir eğitim olmasından kaynaklanabilir. Birey kendisini engelli gibi düşünerek onların sosyal etkileşimlerinin seviyesini ortaya koymuş olabilir. Buna paralel olarak içsel motivasyon ve boş zaman kullanımı açısından da aynı durum geçerli olabilmektedir. Birey kendisini birer engelli aday olarak görmeye başladığından boş zamanın anlamına daha farklı sıfatlar yüklemeye başlamaktadır. McMahon(1998), yaptığı araştırmada rekreatif (boş zaman faaliyetleri) etkinliklerin engelli bireylerde çevreyle ve toplumla bütünleşme, arkadaşlık kurabilme ve sosyal kabulün oluşturulması bakımından, önemini ortaya koymuştur.

Şekil 7'de yapılan wilcoxon signed rank test analizi sonucunda kontrol grubunun boş zamanın anlamı ölçeği alt boyutlarının hiç birinde anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Bu sonuç zaten araştırmacılar tarafından beklenen bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır. Çünkü kontrol grubuna araştırmacılar herhangi bir eğitim vermemiştir. Hiç bir eğitim ve etkileşim içine girmeyen kontrol grubunun boş zamanın anlamı alt boyutlarında herhangi bir değişiminin olmaması normal bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır.

Şekil 8'de yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar test analizi sonucunda kontrol grubunun ön test ve son testleri arasında anlamlı farklılıklar görülmezken; deney grubunun son test puanları ön test puanlarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. ($z=-1,982$; $p<0,05$). Ayrıca yapılan Mann Whitney-U testi analizi

sonucunda deney ve kontrol gruplarının ön testleri arasında anlamlı bir farklılık yokken ($z=-1,611$; $p>0,05$); son testler arasında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır ($z=-4,656$; $p<0,05$). Boş zamanın anlamı ölçeğinin toplam puanının deney grubu yönünde ve son testlerde ön test puanlarından ve kontrol grubunun son testlerinden anlamlı derecede yüksek çıkması; verilen eğitimin boş zamanın anlamını anlama noktasında katılımcılara önemli bir etki yarattığının göstergesidir. Verilen eğitim sonucunda katılımcılar boş zamanın anlamını daha iyi bir şekilde anlamış; boş zamanın ne demek olduğunu daha net bir şekilde ortaya koymuşlardır. Engelliler üzerine verilen bu eğitimin boş zamanı anlama noktasından öte onu yönetme noktasında da katkı sağladığı söylenebilir. Çünkü boş zamanı doğru bir şekilde anlayan birey onu yönetme noktasında daha fazla yetiye sahip olacaktır. Engellilerin bu zamanı yönetme noktasında bazı zorluklarla karşılaşmaları sağlıklı bireylerin bu zamanı nasıl yönetecekleri noktasında kendilerini geliştirmelerine neden olmuş olabilir. Tütüncü (2013)'nün yaptığı çalışmada Rekreasyon Terapisine katılan gönüllüler ile gerçekleştirilen kampta deneyim, farklı bakış açısı ve iletişim konularında olumlu yönde gelişmeler saptanmıştır

Şekil 9'de yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda Sosyal Etkileşim alt boyutu dışında ($z=-2,931$; $p<0,05$) diğer tüm boyularda deney ve kontrol grubu arasında ön testleri açısından anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır. Deney ve kontrol gruplarının ön testlerini karşılaştırdığımızda boş zamanı anlama alt boyutlarından sadece sosyal etkileşim alt boyutunda anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır ve buda deney grubu lehinedir.

Şekil 10'da yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda "İş İlişkisi" ($z=-,719$; $p>0,05$) alt boyutu dışındaki tüm boyularda deney ve kontrol grubu arasında son testler açısından anlamlı farklılıklara rastlanmıştır. ($p<0,05$). Şekil 8'in tersine son testlerde sadece tek bir alt boyut dışında diğer tüm alt boyutlarda anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Yukarıda ki benzer sonuçlardan da anlaşıldığı gibi deney ve kontrol gruplarının boş zamanın anlamı alt boyutlarında deney grubu lehine ve son testlerde anlamlı farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Boş zamanın anlamı noktasında deney grubunun son testleri alt boyutlar açısından kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha yüksek skorlar elde etmiştir. Buda bize verilen eğitimin deney grubu üzerinde boş zamanı anlama noktasında önemli bir etken olduğunu göstermektedir. Verilen eğitimin bu değişime neden olduğu söylenebilir.

Şekil 11'de yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda cinsiyete göre boş zamanın anlamı alt boyutlarının ön testleri arasında anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır. ($p>0,05$). Cinsiyetin boş zamanın anlamı alt boyutları üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmaması cinsiyete göre boş zamanın anlamında bir farklılık ortaya çıkmadığının göstergesidir. Cinsiyet farklılığı bireylerin boş zamanı anlamadaki düşüncülerini değiştirmemektedir.

Şekil 12'de yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda cinsiyete göre boş zamanın anlamı alt boyutlarının son testleri arasında anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır. ($p>0,05$). Cinsiyetin boş zamanın anlamı alt boyutları üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmaması cinsiyete göre boş zamanın anlamında bir farklılık ortaya çıkmadığının göstergesidir. Cinsiyet farklılığı bireylerin boş zamanı anlamadaki düşüncülerini değiştirmemektedir. Belirli bir zaman sonra yapılmış olan son testlerde hem kontrol grubunda hemde deney grubunda da cinsiyetler üzerinde herhangi bir farklılık ortaya çıkmamıştır ($p>0,05$).

Şekil 13'de yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda cinsiyete göre boş zamanın anlamı toplam puanı üzerinde hem ön hem de son testleri arasında anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır. ($p>0,05$). Cinsiyetin boş zamanın anlamı toplam puanı üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmaması cinsiyete göre boş zamanın anlamının bir farklılık ortaya çıkarmadığının göstergesidir. Cinsiyet farklılığı bireylerin boş zaman anlamlarını değiştirmemektedir. Belirli bir zaman sonra yapılmış olan son testlerde hem kontrol grubunda hemde deney grubunda da cinsiyetler üzerinde herhangi bir farklılık ortaya çıkmamıştır ($p>0,05$).

Hipotez 3: Önleyici TR Programına Katılan Gönüllülerin yaşam kaliteleri toplam puanları arasında fark olacaktır; ayrıca bu puanlar cinsiyetler arasında da farklılık gösterecektir.

Grafik 14'de yapılan wilcoxon signed rank test analizi sonucunda kontrol grubu ve deney grubunun ön testleri ve son testleri arasında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmamıştır. ($p>0,05$). Ayrıca yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda deney ve kontrol gruplarının yaşam kalitesi ön testleri arasında anlamlı farklılıklar yokken ($z=-,937$; $p<0,05$) son testleri arasında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır ($z=-3,555$; $p<0,05$). Verilen bu eğitimin yaşam kalitesinin değişimi noktasında olumlu bir etki ortaya çıkardığı sonucuna varılmıştır. Eğitimden önce deney ve kontrol grupları arasında yaşam kalitesi açısından anlamlı farklılıklar ortaya çıkmamışken; eğitim sonucunda anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır; verilen eğitim

sonucunda engelli olmayan bireylerin engellilerin yaşam kalitelerini anlayarak, onların yaşam içerisinde çekmiş oldukları zorlukları ve sıkıntıları görerek kendi yaşam kalitelerinden daha memnun hale geldikleri anlaşılmaktadır. Bu noktadan hareketle her bireye engellilerin yaşam içerisinde çekmiş oldukları sıkıntılar belirli bir düzeyde herkese anlatılarak onların yaşama karşı olan tatmin düzeylerini ve yaşam kalitelerinin aslında engelliler göz önüne alındığında oldukça yüksek olduğunu öğretmek, kişinin genel iyi oluş haline de etki edecek önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Her insanın birer engelli adayı olduğu düşünüldüğünde engelli olmamanın aslında hayata tutunma noktasında en temel faktör olduğunun kanıtı yapılan bu analiz sonucunda ortaya çıkmış denebilir.

Grafik 15'de yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda cinsiyete göre yaşam kalitesinin hem ön hem de son testleri arasında anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır. ($p>0,05$). Cinsiyetin yaşam kalitesi üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmaması cinsiyete göre yaşam kalitesinde bir farklılık ortaya çıkmadığının göstergesidir. Cinsiyet farklılığı bireylerin yaşam kalitesini değiştirmemektedir. Belirli bir zaman sonra yapılmış olan son testlerde hem kontrol grubunda hemde deney grubunda da cinsiyetler üzerinde herhangi bir farklılık ortaya çıkmamıştır ($p>0,05$).

1.2.SONUÇ

Yapılan bu çalışma sonucunda 8 haftalık işaret dili eğitiminin normal bireyler üzerinde serbest zamanı anlama noktasında anlamlı farklılıklar yarattığı, bu farklılıkların verilen eğitimden kaynaklandığı söylenebilir.

Verilen bu eğitimi bireylerin engellileri anlamadaki tutumları üzerinde herhangi anlamlı bir farklılık yaratmamıştır. Ancak eğitimin işitme engellilere özgü bir eğitim olması ve deney ve kontrol grubunun statü olarak birbirlerinden çok fazla farklı olmaması ve eğitim öncesinde de grupların homojen olmayışı buna neden olmuş olabilir.

Cinsiyetin herhangi bir değişken üzerinde etki etmemiştir; cinsiyet faktörü hem engellileri anlamaya yönelik tutumda, hem boş zamanın anlamı toplam ve alt boyut puanlarında hem de yaşam kalitesi üzerinde anlamlı farklılıklar yaratmamıştır. Ayrıca deney ve kontrol grupları arasında da cinsiyetler yönünden bir farklılık ortaya çıkmamıştır.

Öneriler

- Verilen eğitimin bireylerin yaşam kalitesi üzerinde de anlamlı bir şekilde farklılıklar yarattığı görülmektedir; toplumun genel yaşam kalitesini arttırmak adına, toplumun geneline buna benzer eğitimlerin verilmesi anlamlı olacaktır.

- Engellilerin anlaşılmasına yönelik daha fazla nitel çalışmalar ortaya konulmalıdır. İşitme engellilere yönelik yeni çalışmaların yapılması ihtiyaç vardır. Bu sayede dezavantajı olmayan bireylerin de onlara bakış açısı karşılıklı etkileşim sağlanarak ortaya konulabilecektir.

- Engelliler spor federasyonlarında çalışan/şacak bireylere işaret dili öğreniminin yararlarını ve sonuçlarını görmeleri açısından da olumlu destekleyici akademik bilgi sağlayacağı düşünülmektedir

KAYNAKLAR

Açak, M., Kaya, O. (2015). İşitme Engelli ve İşitme Engelli Olmayan Futbolcuların Benlik Saygıları ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. İnönü Üniversitesi, *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 1-11.

Andersen, L., (2000), All-Cause Mortality Associated With Pyhsical Activity During Leisure Time, Work, Sports and Cycling to Work, *Arch Intern Med*. Cilt: 160 sy1621-1628

Ağlar, E., Yılmaz, C. (2013). Bir Bölgenin Pazarlanmasında Rekreatyoneel Faaliyetlerin Rolü: Tunceli İncelemesi. *II. Rekreatyon Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, 31 Ekim – 3 Kasım 2013, Aydın, 615-619.

Ağyar, E., Lapa, T.Y. (2012). Examination of Scales in Recreation Area Used in Turkey. *Nigde University Journal of Physical Education And Sport Sciences*, 6(3), 305-315.

Ahışhalıoğlu, İ.H. (2014). Hemsball Oyununun Eğitilebilir ve Öğretilebilir Zihinsel Engelli Bireylerde Statik ve Dinamik Denge Üzerindeki Etkisi. *I. Uluslararası Spor Bilimleri turizm ve Rekreatyon Öğrenci Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı*, 21-23 Mayıs 2015, Antalya, 129.

Akay, V. (2008). İşitme Engellilerde Beden Eğitimi Spor ve Rekreatyon Aktivitelerinin Eğitim Bütünlüğü Açısından İncelenmesi ve Değerlendirilmesi (Denizli İli Örneği). *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Kütahya.

Akçakoyun, F., Ağılonu, A., Ceylan, M., Toköz, E. (2014). Determine The Level of Interest of Disabled People in Sports And Recreational Activities. *II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Bildiri Özetleri kitabı*, 2-4 Mayıs 2014, Batman, 147.

Akçamete, G. (2007). İşitme Yetersizliği Olan Çocukların Eğitiminde Neredeyiz? *Özürülüler'07 Kongre ve Sosyal Etkinlikleri Kongre Bildirileri Kitabı*. 06-09 Aralık 2007, İstanbul, 188-195.

Akbuğa, B., Gürsel, F. (2007), 'Bilgilendirme yoluyla Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu öğrencilerinin engelli bireye yönelik değişen tutumları' *Spormetre Beden eğitimi ve spor bilimleri dergisi*, 2007,(1) 5-8

Aktekin, E., Bayazıt, B., Çolak, S., Çolak, T. (2014). Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocukların El Becerilerinin Gelişimine, Kapalı Alan Aktivitelerinin Etkisi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 469-477.

Albayrak, A. (2012). İstanbul'daki Konaklama İşletmelerinin Rekreasyon Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi. *Online Academic Journal of Information Technology*, 3(8), 43-58.

Altıparmak, S. (2009). Huzurevinde Yaşayan Yaşlı Bireylerin Yaşam Doyumu, Sosyal Destek Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Tıp Dergisi*, 23(3), 159-164.

Altun, B., Bayramlar, K., Kayıhan, G., Ergun, N. (2011). Bedensel Engellilerin Sportif Aktivitelere Katılımının Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 3(özel sayı), 161-164.

Alyanak, B. (2007). Özürülü çocuk ve aile. *Özürülüler'07 Kongre ve Sosyal Etkinlikleri Kongre Bildirileri Kitabı*. 06-09 Aralık 2007, İstanbul, 88-90.

Ardahan, F. (2012). Duygusal Zekâ ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin Doğa Sporunu Yapanlar Üzerinde İncelenmesi. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 3(3), 20-33.

Arslan, C. (2014). Türkiye’de Bir İlk Olan Engellilerde Egzersiz ve Spor Eğitimi Bölümünün Kuruluş ve Gerekçeleri. *II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Bildiri Özetleri kitabı*, 2-4 Mayıs 2014, Batman, 24-31.

Arslan, Y., Şahin, H.M., Gülnar, U., Şahbudak, M. (2015). Görme Engellilerin Toplumsal Hayatta Yaşadıkları Zorluklar (Batman Merkez Örneği). *Batman üniversitesi yaşam bilimleri dergisi*, 4(2), 1-14.

Arslantekin, B.A. (2015). The Evaluation of Visually Impaired Students’ *Mobility Skills*. *Education and Science*, 40(180), 37-49.

Atak, H. (2011). Yetişkinliğe Geçiş Yıllarında Sigara İçme Davranışının Psikososyal Belirleyicileri ve sigara İçmenin Yaşam Doyumu ve Öznel İyi Oluşla İlişkisi. *Klinik Psikiyatri*, 14, 29-43.

Atan, T., Eliöz, M., Çebi, M., Ünver, Ş., Atan, A. (2014). *II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Bildiri Özetleri kitabı*, 2-4 Mayıs 2014, Batman, 118.

Atalay, A., Karadağ, A. (2011). Otizmlili Hastaların Rehabilitasyon Sürecinde Spor Terapilerinin Önemi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 3(özel sayı), 227-232.

Atik, M. (2013). Rekreatif Faaliyetlerin Doğal Çevreye Etkilerinin Belirlenmesinde Yöntem Yaklaşımları: Olimpos-Beydağları Örneği. *II. Rekreatif Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, 31 Ekim – 3 Kasım 2013, Aydın, 371-382.

Austin, D.R. (2013). Therapeutic Recreation Processes and Techniques. *Evidence-Based Recreational Therapy*. 7. Edition. Sagamore Publishing LLC.

Ayçeman, N. (2014). Rekreatif Terapisi nedir?

<http://www.saglikterapi.org/tag/terapotik-rekreatif/> Erişim tarihi: 21.09.2015.

Aysan, F., Bozkurt, N. (2004). Okul Psikolojik Danışmanlarının Yaşam Doyumu, Stresle Başa Çıkma Stratejileri İle Olumsuz Otomatik Düşünceleri: İzmir İli Örnekleme. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, 6-9 Temmuz 2004 İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya.

Akbuğa, B., Gürsel, F. (2007), 'Bilgilendirme yoluyla Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu öğrencilerinin engelli bireye yönelik değişen tutumları' *Spormetre Beden eğitimi ve spor bilimleri dergisi*, 2007,(1) 5-8

Babic, V., Ciliga, D., Gracin, F., Bobic, T.T. (2011). Sport for People with Disabilities in Croatia, *Selçuk University Journal of Physical Education And Sport Science*, 13(special issue), 1-4.

Bakır, S., Aydoğan, H. (2011). 12-14 Yaş Grubu Gençlerbirliği Spor Kulübü Sporcuları ile Spor Yapan ve Yapmayan Görme Engelli Öğrencilerinin İşitsel Basit Reaksiyon Zamanlarının Karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 3(özel sayı), 151-160.

Balcı, V., İlhan, A. (2006). Türkiye'deki Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Etkinliklere Katılım Düzeylerinin Belirlenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 4(1), 11-18.

Bayazıt, B., Fil, H., Son, M., Çolak, S., Eskiyecek, C.G., Çolak, E. (2014). Eğitilebilir Zihinsel Engelli Kız Çocuklarda Cimnastik Çalışma Programının Denge Gelişimine Etkisinin İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 370-377.

Bayrak, N., Çalışkan, E., Erbaşı, F.Y. (2014). Görme Engelli Çocuklarda Tandem Bisiklet Eğitiminin Bazı Fiziksel Uygunluk Parametrelerine Etkisi. *I. Uluslararası Spor Bilimleri turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı*, 21-23 Mayıs 2015, Antalya, 291.

Bayrakdar, U., Çuhadar, C. (2015). İşitme Engelliler Okullarında Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Öğretim Amaçlı Kullanımının İncelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 172-191.

Bekci, B. (2012). Fiziksel Engelli Kullanıcılar İçin En Uygun Ulaşım Akıllarının Erişebilirlik Açısından İrdelenmesi: Bartın Kenti Örneği. *Bartın orman fakültesi dergisi*, 14(özel sayı), 26-36.

Békési, A., Török, S., Kökönyei, G., Bokrétás, I., Szentes, A., Telepóczki, G., European Kidscreen Group. (2011). Health-related quality of life changes of children and adolescents with chronic disease after participation in therapeutic recreation camping program. *Health and quality of life outcomes*, 9(43), 1-10.

Belli, E., Gürbüz, A. (2012). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Akademik Personelinin Rekreasyon Faaliyetlerinin İncelenmesi. *I. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi*, 12-15 Nisan 2012, Antalya, 168-176.

Bullock, C. C., Mahon, M. J., Killingsworth, C. L. (2010). Introduction to recreation services for people with disabilities: A person-centered approach. *Sagamore Publishing LLC*.

Büyükıldırım, H., Temel, C., Erdem, M. (2014). Sporun Görme Engelliler İçin Önemi ve Spor Yapan Görme Engellilerin Hayatındaki Değişikliklerin İncelenmesi. *II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Bildiri Özetleri kitabı*, 2-4 Mayıs 2014, Batman, 145.

Cahow, C., Gassaway, J., Rider, C., Joyce, J. P., Bogenschutz, A., Edens, K., ... & Whiteneck, G. (2012). Relationship Of Therapeutic Recreation Inpatient Rehabilitation Interventions And Patient Characteristics To Outcomes Following Spinal Cord Injury: The Scirehab Project. *The Journal Of Spinal Cord Medicine*, 35(6), 547-564.

Can, K.E. (2014). Hemsball Sporunun Eğitilebilir Öğretilebilir Zihinsel Engelli Bireylerde Fiziksel Uygunluk Parametrelerinin İncelenmesi. *I. Uluslararası Spor*

Bilimleri turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, 21-23 Mayıs 2015, Antalya, 130.

Cangür, Ş., Civan, G., Çoban, S., Koç, M., Karakoç, H., Budak, S., İpekçi, E., Ankaralı, H. (2013). Düzce İlinde Bedensel ve/veya Zihinsel Engelli Bireylere Sahip Ailelerin Toplumsal Yaşama Katılımlarının Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(3), 1-9.

Carter, M. J., Van Andel, G. E. (2011). Therapeutic recreation: A practical approach. USA: *Waveland Press*.

Chow, H. P. H. (2005). Life Satisfaction Among University Students in a Canadian Prairie City: A Multivariate Analysis. *Social Indicators Research*, 70(2), 139-150.

Cordes, K. A. (2013). Applications İn Recreation Leisure For Today And Future. 4. Edition. LLC: *Sagamore publishing*.

Cumurcu, B.E., Karlıdağ, R., Almış, B.H. (2012). *Fiziksel Engellilerde Cinsellik. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(1), 84-98.

Çağlayan, N. (2014). Zihinsel Engelli Bireylerin Eğitiminde Görsel Sanatlar Dersinin Yeri ve Önemi. *Karabük üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi*, 4(1), 91-101.

Çeçen-Eroğul, A. R., Dingiltepe, T. (2012). Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyleri ile Yaşam Kalite Düzeylerinin Karşılaştırılması. *İlköğretim Online*, 11(4), 1077-1086.

Çivitci, A. (2007). Çokboyutlu Öğrenci Yasam Doyumu Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları. *Eurasian Journal of Educational Research*, 26, 51-60.

Çivitçi, A. (2009). İlköğretim Öğrencilerinde Yaşam Doyumu: Bazı Kişisel ve Ailesel Özelliklerin Rolü. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 29-52.

Demirbilek, M. (2013). Zihinsel Engelli Bireylerin ve Ailelerinin Gereksinimleri. *Turkish Journal of Family Medicine And Primary Care*, 7(3), 58-64.

Demirci, Ç. (2013). Hasta Memnuniyetinin Arttırılmasında Farklılaştırma Politikaları: Terapötik Rekreasyon. *II. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, 31 Ekim – 3 Kasım 2013, Aydın, 195-205.

Demirel, M. (2009). Rekreasyonel Etkinliklere Katılım Ve Çevresel Duyarlılık. *Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi. EBE.*

DePauw, K.P., Gavron, S.J. (2005). *Disability Sport. Second edition. USA: Human Kinetics.*

Dinç, N., Güzel, P. (2012). Gençlerde Rekreasyonel Fiziksel Aktiviteler ile Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişki. *I. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi*, 12-15 Nisan 2012, Antalya, 215-221.

Doğan, H., Usalır, K., Batur, S. (2014). Bedensel Engelli Bir Bireye Uygulanan Fiziksel Aktivite Programının Bazı Fiziksel Uygunluk Parametreleri Üzerine Etkisinin İncelenmesi: Bir Olgu Sunumu. *I. Uluslararası Spor Bilimleri turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı*, 21-23 Mayıs 2015, Antalya, 285.

Donneley, P. (2002). The Role of Recreation Promoting Social Inclusion. *I. Edition. Toronto. The Laidlaw Foundation.*

Dorsan, A., Koç, G., Köse, E., Bal, E., Çalışkan, E. (2014). 12 Haftalık Dans Eğitiminin Zihinsel Engelli Çocuklarda Fiziksel Uygunluk Değerleri Üzerine Etkisi. *I. Uluslararası Spor Bilimleri turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı*, 21-23 Mayıs 2015, Antalya, 293.

Dost, M. T. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumunun Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(22), 132-143.

Duman, S., Sukan, H.D. (2014). Fiziksel Aktivitenin Zihinsel Engelli Çocukların Sosyalleşmesine Etkisi. *II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Bildiri Özetleri kitabı*, 2-4 Mayıs 2014, Batman, 126.

Dülgerbaki, T. (2006). Rekreasyon Uzmanlarının Rehabilitasyon Merkezlerindeki Görevleri. , Internet Erişim Tarihi; 28.01.2008.

ERİPEK, S., (1993), Zihinsel Engelli Çocuklar. Eskişehir: *Anadolu Üniversitesi Yayınları*,18.

Fitzsimmons, S., Buettner, L.L. (2002). Therapeutic Recreation Interventions fo Need-Driven Dementia-Compromised Behaviors in Community-Dwelling Elders. *American Journal of Alzheimer's Disease and Orher Dementias*, 17(6), 367-381.

Gassaway, J., Dijkers, M., Rider, C., Edens, K., Cahow, C., Joyce, J. (2011). Therapeutic recreation treatment time during inpatient rehabilitation. *The Journal of Spinal Cord Medicine*, 34(2), 176-185.

Göbel, Ö., Mülazımoğlu-Ballı, Ö., Göbel, M. (2014). Spor Etkinliklerine Katılıma Durumlarına Göre Hafif Zihinsel Engelli Çocukların Motor Yeterlik Düzeyleri. *I. Uluslararası Spor Bilimleri turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı*, 21-23 Mayıs 2015, Antalya, 295.

Guidetti, L., Franciosi, E., Emerenziani, G.P., Gallotta, M.C., Baldari, C. (2009). Assessing basketball ability in players with mental retardation. *Br J Sports Med.*, 43, 208-212.

Güler, B. K., Emeç, H. (2006). Yaşam Memnuniyeti ve Akademik Başarıda İyimserlik Etkisi. *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, 21(2), 129-149.

Güler, E.K. (2005). Tıbbi Ortamların ve İlişkilerin Engelli Kişilere Uygunluğunun Etik Yönden Değerlendirilmesi. *Yayımlanmamış doktora tezi. Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Adana.*

Günay, E., Adak, H., Dikmen, E., Çiçek, E., Bulduk, A. (2014). Düzenli Fiziksel Aktivitelere Katılan Engelli Bireylerin Fiziksel Becerilerinin İncelenmesi. *I. Uluslararası Spor Bilimleri turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı*, 21-23 Mayıs 2015, Antalya, 128.

Güngörmüş, H. A. (2007). Özel Sağlık-Spor Merkezlerinden Hizmet Alan Bireyleri Rekreasyonel Egzersize Güdüleyen Faktörler. *Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi. SBE.*

Gürel, D.A. (2013). Rekreasyonel Mağaracılıkta Etkinlik Boyutları. *II. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, 31 Ekim – 3 Kasım 2013, Aydın, 206-218.

Gürses, H.N. (2007). Engelli Çocuklarda Fiziksel Aktivite: Fiziksel Aktiviteyi Engelleyen Kardiyopulmoner Durumlar. *Özürlüler'07 Kongre ve Sosyal Etkinlikleri Kongre Bildirileri Kitabı*. 06-09 Aralık 2007, İstanbul, 64-69.

Gyr, U. (2010). The History of Tourism: Structures on the Path to Modernity. *European History Online.*

Hacıcaferoğlu, S., Gündoğdu, C., Hacıcaferoğlu, B., Yücel, A.S. (2014). Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Serbest Zaman (Rekreasyon) Aktivitelerine Katılımlarının Belirlenerek İncelenmesi (İnönü Üniversitesi Örneği). *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 5-17.

Hadzovic, M., Aleksandrovic, M., Zivkovic, D., Radovanovic, D., Jorgic, B., Jelenkovic, P. (2014). Effects of Physical Activity Aerobic Capacities of Children With Cerebral Palsy: A Systematic Review. *II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Bildiri Özetleri kitabı*, 2-4 Mayıs 2014, Batman, 120.

Hartman, E., Houwen, S., Visscher, C. (2011). Motor Skill Performance And Sports Participation in Deaf Elementary School Children. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 28(2), 132-145.

Hazar, A. (1999). Turizm İşletmelerinde Animasyon. *1. Baskı. Ankara: Detay yayıncılık.*

Hazar, A. (2003). Rekreasyon Ve Animasyon. *2. Baskı. Ankara: Detay yayıncılık.*

Hekim, M. (2014). Özel Eğitime Muhtaç Çocuklarda Fiziksel Aktivite ve Spora Katılımın Fiziksel, Motorsal ve Sosyal Gelişim Üzerine Etkileri. *VI. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi*, 5-8 Haziran 2014 Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 714-719.

Işık, B.Ö., Demirel, Ö. (2014). Kıyı Kullanıcılarının Kıyı Alanı Rekreasyon Planlama Kararları Üzerindeki Etkisi: Trabzon Kıyı Bandı Örneği. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 4(10), 1-11.

İçöz, O., Günlü, E., Yılmaz, B.S., Aktaş, G., Özdoğan, Ö.N., Öter, Z., Yılmaz, D., Şahin, N. (2007). Genel Turizm: Turizmde Temel Kavramlar Ve İlkeler. *1.Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi.*

İlhan, L. (2008). Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Beden Eğitimi Ve Sporun Sosyalleşme Düzeyine Etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 315-324.

İlhan, E.L., Esentürk, O.K. (2014). Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeği (ZEBSEYFÖ) Geliştirme Çalışması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(1), 19-36.

İlhan, E.L., Kırımoğlu, H., Tuncel, M., Altun, M. (2014). Zihinsel Engelli Çocuklarda Özel Atletizm Antrenmanlarının Öz Bakım Beceri Düzeylerine Etkisi. *II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Bildiri Özetleri kitabı*, 2-4 Mayıs 2014, Batman, 150.

Jakovlev, Z., Koteski, C., Angelkova, T., Mitreva, E., Dzambazoski, K. (2011). The Sports–Recreational animation as a factor for tourism development. <http://eprints.ugd.edu.mk/4889/> Erişim tarihi: 11.09.2015.

Kabasakal, Z., Baş, A. U. (2013). Öğretmen Adaylarında Yaşam Doyumunun Yordayıcısı Olarak Problem Çözme Becerileri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 27-35.

Karaaslan, M.S., Mamak, S., Altunsuyu, G. (2014). Düzenli Fiziksel Aktivitenin Down Sendromlu Bireylerde Bazı Temel Jimnastik Becerileri Üzerine Etkisi. *I. Uluslararası Spor Bilimleri turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı*, 21-23 Mayıs 2015, Antalya, 279.

Karahan, B.G., Kuru, E. (2015). Ortopedik, Görme ve İşitme Engelli Öğrenciler için Beden Eğitimi ve Spor Dersi Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(1), 36-46.

Karaküçük, S. (2008). Rekreasyon. 6. Baskı. *Gazi kitabevi*. Ankara.

Karaküçük, S. (2014). Terapatik Rekreasyon ve Uzmanlığı(Liderliği). *II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Bildiri Özetleri kitabı*, 2-4 Mayıs 2014, Batman, 74-80.

Kaya, U. (2015). Zihinsel Yetersizlikten Etkilenmiş Çocukların Tanılanmasında Tanı Ölçütlerinin Tarihsel Gelişim ve Değişimi. (1907 Yılı Tanı Ölçütleri İle 2013 Yılı DSM-5 Tanı Ölçütlerinin Karşılaştırılması). *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1(2), 175-191.

Kayrak, R. (2014). Zihinsel Engelli Çocukların Eğitimi. *T.C. Efeler Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Yayını. Yayın No: 2.*

Keskin, B., Güvendi, B., Altıncı, E.E. (2014). Sporun Bedensel Engellilerin Sosyalleşmeleri Üzerine Etkisi. *I. Uluslararası Spor Bilimleri turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı*, 21-23 Mayıs 2015, Antalya, 284.

Kılıç, N. (2015). Engelsiz Beyinler Engelsiz Bedenler. *II. Uluslararası Spor Bilimleri turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı*, 28-30 Mayıs 2015, Afyon, 40.

Kılıç, M., Şener, G. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Rekreasyon Etkinliklerine Katılımlarındaki Sosyolojik Etkenler ve Yapısal Kısıtlamalar. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3(3), 220-227.

Kızır, O., Dalkılıç, M., Uçan, İ., Mamak, H., Yiğit, Ş. (2015). The importance of sports for disabled children. *Merit Res. J. Art, Soc. Sci. Humanit*, 3(5), 58-61.

Kiernan, G., Gormley, M., MacLachlan, M. (2004). Outcomes associated with participation in a therapeutic recreation camping programme for children from 15 European countries: Data from the 'Barretstown Studies'. *Social Science & Medicine*, 59, 903-913.

Kitiş, A., Büker, N., Eren, K.E., Aydın, H. (2015). İşitme Engelli Kişilerde Statik Dengeyi Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. *J Kartal TR*, 26(1), 25-30.

Koçyiğit, M., Yıldız, M. (2014). Yerel Yönetimlerde Rekreasyon Uygulamaları: Konya Örneği. *International Journal of Science Culture and Sport*, 2, 211-223.

Konar, N., Pepe, K. (2003). Rehabilitasyon – Engelliler Sporu ve Paralimpikler. *İ.Ü. Spor Bilimleri Dergisi*, 11(3), 162-166.

Konar, N., Yıldırım, İ. (2012). Engelliler için Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği: Gereksinim ve Bir Program Modeli. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 14(2), 208-216.

Koo, J., Lee, G. (2015). An effect of physical activity-based recreation programs on children's optimism, humor styles, and school life adjustment. *Journal of Exercise Rehabilitation*, 11(3), 169-174.

Kozak, M.A., Azaltun, M., Güler, S., Coşkun, İ.O., Denizler, D., Acar, D. (2012). Otel İşletmelerinde Destek Hizmetleri. *1. Baskı. Anadolu Üniversitesi Yayınları*. Eskişehir.

Kozak, M.A., Metin, T.C. (2014). Turistik Rekreasyon Planlamasında Rekreasyonel Fırsat Dağılımı Yönetiminin Kullanımı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 11(1), 1114-1125.

Korkut, F., (2003). Rehberlikte önleme hizmetleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 441-452

Köse, H. (2014). İşitme Engellilerde Altı Haftalık Badminton Çalışması ile Motorik Becerilerin Geliştirilmesi. *1. Uluslararası Spor Bilimleri turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı*, 21-23 Mayıs 2015, Antalya, 132.

Kösterelioğlu, İ. (2013, Aralık). Engelli Bireylerin Eğitilmesine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt14*, ss 211-226.

Kul, M., Görücü, A., Demirhan, B., Yaman, Sarıkabak, M. (2011). Sporun, İşitme Engelli Bireylerin Öfke Durumlarına Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 3(özel sayı), 90-94.

Kuş Ş. C., Akten, S., Erol. U.E. (2011). A Study to Determine Recreational Participation Tendency of the Eğirdir Vocational School Students. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 10(1), 62-71

Lin, F. R., Niparko, J. K., Ferrucci, L. (2011a). Hearing loss prevalence in the United States. *Archives of Internal Medicine*, 171(20), 1851-1853.

Lin, F. R., Thorpe, R., Gordon-Salant, S., Ferrucci, L. (2011b). Hearing loss prevalence and risk factors among older adults in the United States. *The Journals of Gerontology Series A: Biological Sciences and Medical Sciences*, 66(5), 582-590.

Lundberg, N., Bennett, J., & Smith, S. (2011a). Outcomes of adaptive sports and recreation participation among veterans returning from combat with acquired disability. *Therapeutic Recreation Journal*, 45(2), 105-120.

Lundberg, N. R., Taniguchi, S., McCormick, B.P., Tibbs, C. (2011b). Identity Negotiating: Redefining Stigmatized Identities Through Adaptive Sports And Recreation Participation Among Individuals With A Disability. *Journal of Leisure Research*. 43(2), 205-225.

Majlesi, M., Farahpour, N., Azadian, E., Amini, M. (2014). The Effect of Interventional Proprioceptive Training On Static Balance And Gait in Deaf Children. *Research in Developmental Disabilities*, 35(12), 3562-3567.

Makaraoğlu, B. (2012). İşitme engelli yetişkinlerin *Türkçe biçim bilimi farkındalığı. dil ve edebiyat eğitim dergisi*, 1(3), 53-63.

Mclean, D.D., Hurd, A.R., Rogers, N.B. (2008). Kraus' recreation And Leisure İn Modern Society. 9. Edition. USA: Jones And Bartlett Publishers.

MEB. (2007). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi: Özel Eğitim. *Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları* Ankara.

MEB. (2008). Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi zihinsel engelli bireyler destek eğitim programı. *Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü*. Ankara.

Metin, T.C. (2013). Boş Zaman Sosyolojisi Kapsamında Toplumsallaşma İlişkileri ve Boş Zaman Değerlendirme Biçimlerinin Geleceği. II. *Rekreasyon Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, 31 Ekim – 3 Kasım 2013, Aydın, 541-553.

Metin, T.C., M. Kesici. D. Kodaş. (2013). Rekreasyon Olgusuna Akademisyenlerin Yaklaşımları. *Yaşar Üniversitesi Dergisi*. 30.8, 5021-5048.

Müdürrisioğlu, H., Kutay, E.L., Eşen, S.Ö. (2005). Kırsal Rekreatyonel Faaliyetlerde Kısıtlayıcılar. *Tarım Bilimleri Dergisi*. 11.1, 40-44.

Okuyucu, C., Ramazanoğlu, F., Tel, M. (2006). Çevresel Faktörlerdeki Değişimin Serbest Zaman Faaliyetlerine Etkileri. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*. 40-44.

Özbal, A.F., Akyıldız, M. (2013). Hibrid Kimlik, Üst Gerçeklik ve Geçirgenlik: Postmodern Boş Zamana Yönelik Kuramsal Bir Yaklaşım. *II. Rekreatyon Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, 31 Ekim – 3 Kasım 2013, Aydın, 181-195.

Özdal, M., Yıldız, M., Yanar, M., Karaoğlan, V.G., Öztürk, Y. (2014). 8 Haftalık Futbol Antrenmanının Görme Engelli Erkek Futbolcuların Performans ile İlgili Bazı Fiziksel Özelliklerine Etkisi. *I. Uluslararası Spor Bilimleri turizm ve Rekreatyon Öğrenci Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı*, 21-23 Mayıs 2015, Antalya, 146.

Özer, M., Karabulut, Ö. Ö. (2003). Yaşlılarda Yaşam Doyumu. *Geriatrics*, 6(2), 72-74.

Özgür, G., Gümüş, A. B., Durdu, B. (2011). Evde ve Yurtta Kalan Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumu. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 1(1), 25-32.

Özgür, İ. (2008). Engelli Çocuklar Ve Eğitimi: Özel Eğitim. *İkinci Baskı. Karahan Kitabevi*. Adana.

Özgür, İ. (2011). İlköğretimde Kaynaştırma. *Karahan Kitabevi*. Adana.

Özmen, T., Yıldırım, N.Ü. (2011). Zihinsel Engelli Çocuklarda İnterval Antrenmanın Alt Ekstremitte Kas Kuvvetine Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13(Özel sayı), 26-30.

Özsoy, Y., Özyürek, M., Eripek, S. (2002). Özel eğitime muhtaç çocuklar: özel eğitime giriş. *On birinci baskı. Kartepe yayınları*. Ankara.

Öztürk, M. (2011). Türkiye’de engelli gerçeği. *İstanbul: MÜSİAD cep kitapları*.

Pepe, K., Bozkurt, İ., Yaman, T., Kayapınar, F.Ç. (2011). *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 3(özel sayı), 209-213.

Rand, D., Eng, J. J., Liu-Ambrose, T., Tawashy, A. E. (2010). Feasibility of a 6-month exercise and recreation program to improve executive functioning and memory in individuals with chronic stroke. *Neurorehabilitation Neural Repair*, 24(8), 722-729.

Recepoğlu, E. (2013). Öğretmen Adaylarının Yaşam Doyumları ile Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 311-326.

Riordan, J., Jones, R. (1999). *Sport And Physical Education İn Chine.1. Edition. London: Spon Press*.

Russell, R.V. (2009). *Pastimes: The Context Of Contemporary Leisure. 4. Edition. LLC: Sagamore Publishing*.

Sarbağ, Ç., Aksoy, E. (2011). Üniversite Öğrencileri Ve Çalışanların Boş Zaman Etkinlikleri: Adıyaman Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 3.4, 10-23.

Sarol, H., Çimen, Z. (2013). Uyarlanmış Rekreatif Fiziksel Aktivitenin Otizmli Bireylerin Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi. *II. Rekreatif Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, 31 Ekim – 3 Kasım 2013, Aydın, 294-298.

Savucu, Y., Duman, H., Aydın, E., Karadağ, M., Polat, S. (2014). Engelli Çocuklar İçin Eğitsel Oyunlar ve Aktivitelerin Önemi. *I. Uluslararası Spor Bilimleri turizm ve Rekreatif Öğrenci Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı*, 21-23 Mayıs 2015, Antalya, 131.

Schwartz, J. (2010). Play and games. http://lisa.biu.ac.il/files/lisa/shared/34__1_.pdf
Erişim tarihi: 10.09.2015.

Sevil, T. (2012). Boş Zaman ve Rekreasyon: Kavram ve Özellikler. Editör: Serdar Kocaekşi. Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi. *Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1468.*

Siedentop, D. (2009). Introduction to Physical Education, Fitness, and Sport. *New York: McGraw-Hill.*

Subaşıoğlu, F. (2008). Üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri'nin "Engellilik Farkındalığı" Üzerine Bir Araştırma. *Bilgi dünyası*, 9(2), 399-430.

şahin, S., Işitan, S. (2010). Özel Sporların Özel Oyuncusu Olmak: Vaka Sunumu. *II. Ulusal Engelli Bireyler İçin Fiziksel Aktivite Çalıştayı Bildiri Kitabı*. 11-13 Ekim 2010, Çanakkale, 48-56.

şimşek, K.Y. (2013). Kuramsal Bir Çerçevde Ticari Rekreasyon Ve Proje Yönetiminin Önemi. *II. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, 31 Ekim – 3 Kasım 2013, Aydın, 313-328.

şimşek, T.T., Taşçı, M., Karabulut, D. (2015). Kronik Engelli Çocuğu Olan Ailelerde Başka Çocuk Yapma İsteği ve Anne-Baba Birlikteliğine Etkisi. *Türk Pediatri Arşivi*, 50, 163-169.

şirinkan, A. (2011). 10-15 Yaş İşitme Engelli Öğrencilerde Sportif Eğitsel Oyunların Fiziksel Gelişimlerine Etkisinin Araştırılması. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13 (Özel Sayı): 74-80.

şirinkan, A. (2014). Yaşlı Ve Engelli Bakım Merkezinde Kalan Bireylere Uygulanan Rekreasyonel Spor Etkinliklerinin Bazı Fiziksel Parametrelere Etkisinin

Araştırılması. *II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Bildiri Özetleri kitabı*, 2-4 Mayıs 2014, Batman, 99.

Şirinkan, A. (2015). 10-15 Yaş İşitme Engelli Öğrencilerde Sportif Eğitsel Oyunların Fiziksel Gelişimlerine Etkisinin Araştırılması. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13(Özel sayı), 74-80.

Şirinkan, A., Yazar, A.N., Şirinkan, Ş.Ö. (2011). 5-6 Yaş Okulöncesi Eğitilebilir-Öğretilbilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Eğitsel Oyunların Fiziksel Gelişimlerine Etkisinin Kaba Motor Gelişim Testleriyle İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 3(özel sayı), 144.150.

Taşkın, R. (2014). Sporda Engel Yok. *II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Bildiri Özetleri kitabı*, 2-4 Mayıs 2014, Batman, 43-45.

Tazegül, Ü. (2014). Sporun Kişilik Üzerindeki Etkisinin Araştırılması. *II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Bildiri Özetleri kitabı*, 2-4 Mayıs 2014, Batman, 127.

Tekin, A., Ekici, S., Çolakoğlu, T. (2005). Engelli Çocuklarda Bütünleşme: Kamp ve Kamp Personelinin Önemi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(13), 59-70.

Tel, M., Erdoğan, R. (2015). Doktorların Boş Zaman Etkinliğine Katılma Durumlarının İncelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport*, 4, 383-395.

Telef, B. B. (2011). Öğretmenlerin Öz-yeterlikleri, İş Doyumları, Yaşam Doyumları ve Tükenmişliklerinin İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(1), 91-108.

Timur, S., Ege, E., Bakış, E. (2006). Engelli Kadınların Üreme Sağlığı Sorunları ve Etkileyen Faktörler. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10(1), 51-58.

Torkildsen, G. (1999). Leisure And Recreation Management. *Fourth Edition. London and New York: E & FN SPON.*

Tortop, H. S., Kandemir, B., Kaya, Ö. E., Demir, F. (2014). Öğretmen adaylarının zihin engelli birey kavramına yönelik algıları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(Özel Sayı), 307-322.

Tribe, J. (2005). *The Economics of Recreation, Leisure and Tourism*. USA: Routledge.

Tümekaya, S., Hamarta, E., Deniz, M. E., Çelik, M., Aybek, B. (2008). Duygusal Zeka Mizah Tarzı ve Yaşam Doyumu: Üniversite Öğretim Elemanları Üzerine Bir Araştırma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30), 1-18.

Tümlü, G.Ü., Recepoğlu, E. (2013). Üniversite Akademik Personelinin Psikolojik Dayanıklılık ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3(3), 205-213.

Türkmen, M., Kul, M., Genç, E., Sarıkabak, M. (2013). Konaklama işletmesi yöneticilerinin rekreasyon algı ve tutumlarının değerlendirilmesi: batı karadeniz bölgesi örneği. *Turkish studies*. 8(8), 2139-2152.

Tütüncü, Ö (2012). Rekreasyon ve Rekreasyon Terapisinin Yaşam Kalitesindeki Rolü *Turizm Araştırmaları Dergisi* cilt23, sayı 2

Tütüncü, Ö., Aydın, İ. (2014). Toplum ve Açık Hava Rekreasyon Faaliyetleri: ABD Örneği. *Anatolia: Turizm araştırmaları dergisi*, 25(1), 118-120.

Török, S (2006). Outcome Effectiveness of Therapeutic Recreation Camping Program for Adolescents Living with Cancer and Diabetes. *Journal of Adolescent Health* 39 (2006) ss 445-447

Uzun, S., Müderrisoğlu, H., Yıldız, O., Çakır, G., Aksoy, N., Kaya, L.G., Demir, Z., Aşıkkutlu, H.S. (2013). Doğal Alanlardaki Farklı Rekreasyonel Faaliyetlerin Ekolojik Etkileri. *II. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, 31 Ekim – 3 Kasım 2013, Aydın, 100-128.

Ünal, S., Karlıdağ, R., Yoloğlu, S. (2001). Hekimlerde Tükenmişlik ve İş Doyumu Düzeylerinin Yaşam Doyumu Düzeyleri İle İlişkisi. *Klinik Psikiyatri*, 4, 113-118.

Veal, A. J. (2004). A Brief History of Work And Its Relationship To Leisure. (Work And Leisure. Edited by: John, T. Haworth and A.J. Veal). First Edition. USA: *Routledge Publishing*.

Vural, M., Tuncal, D., Korkmaz, H., Demir, Ö. (2014). Fiziksel Aktivitelerin Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) Olan Bireylerin Motor Becerileri Üzerine Etkileri: Tek Vaka Çalışması: Bireysel Vaka Çalışması. *I. Uluslararası Spor Bilimleri turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı*, 21-23 Mayıs 2015, Antalya, 280.

WHO. (2011). Dünya engellilik raporu. Dünya Sağlık Örgütü. <http://siteresources.worldbank.org/TURKEYINTURKISHEXTN/Resources/455687-1328710754698/YoneticiOzeti.pdf> Erişim tarihi: 12.09.2015

Yeldan, İ. (2007). Engellilerde Postür ve Adaptasyonları. *Özürülüler'07 Kongre ve Sosyal Etkinlikleri Kongre Bildirileri Kitabı*. 06-09 Aralık 2007, İstanbul, 76-79.

Yetim, A.A. (2014). Engelliler sporuna sosyolojik yaklaşım. *II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Bildiri Özetleri kitabı*, 2-4 Mayıs 2014, Batman, 3-9.

Yıkılmış, A., Özak, H., Acar, Ç., Karabulut, A. (2014). Öğretmen adaylarının zihin engelliler sınıf öğretmenleri ve uygulama sınıflarına ilişkin görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(Özel Sayı), 297-306.

Yüncü, D., İ.O. Coşkun, T. Sevil, Ç.H.. Özel, H.R. Yüncü, H.R. ve K.Y. Şimşek. (2013). Rekreasyon yönetimi. *I. Baskı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları*.

EKLER

EK1:

Genel Bilgi Formu

Sevgili öğrenci,

Bu çalışma Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rekreasyon Bölümü yüksek lisans bitirme projesi kapsamında "Önleyici Terapötik Rekreasyon Uygulaması; İşitme Engellilere Yönelik Çalışma" konulu çalışma Proje Danışmanımız Yrd. Doç. Dr. Sırrı Cem Dinç danışmanlığında yapılmaktadır. Bu çalışma bilimsel amaçlı olup geleceğe yönelik yapılanmalara temel oluşturması amacıyla kullanılacaktır. Hiçbir yerde ve başka amaçlar için kullanılmayacaktır. Yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Özge Göbel

Celal Bayar Üniversitesi

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Rekreasyon Bölümü

1. **Adı Soyadı:** _____
2. **Doğum Tarihi:** ____ / ____ / _____ (Gün / Ay / Yıl)
3. **Cinsiyeti:** 1. Kız 2. Erkek
4. **Okuduğunuz Fakülte/ Yüksekokul :**
5. **Sınıfınız:** 1 () 2 () 3 () 4 ()
6. **Aileniz de engelli biri var mı ?.....**
7. **Soruya cevabınız evet ise engel grubunuzu yazınız:**

EK2:

Cinsiyet		Ailenizde engelli birey var mı?					
Bölüm ve sınıfınız		Varsa engeli nedir?					
Açıklama							
<i>Sizden istenen aşağıdaki ifadeleri dikkatle okuyarak bu ifadelerden her birine katılıp katılmama düzeyinizi uygun yanıt aralığına bir (X) işareti koyarak belirtmenizdir. Ölçekte bulunan ifadelerin doğru ya da yanlış yanıtı yoktur.</i>							
			Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
			1	2	3	4	5
1. Engellilerle konuşurken kendimi rahat hissetmiyorum.							
2. Engelli bireylere her zaman yardım ederim.							
3. Hiçbir koşulda bir engelliyle evli olmak istemem.							
4. Engelli eşinden ayrılmak isteyene hak veririm.							
5. Engellilerin tuhaf görüntüleri beni rahatsız ediyor.							
6. Engellilerin çoğunun hiç doğmamış olması bence daha iyi olurdu.							
7. Onlar yokmuş gibi davranmak, bana onlarla iletişim kurmaktan daha kolay geliyor.							
8. Doğrusu engellilerden kaçınıyorum, onlara pek yaklaşmıyorum.							
9. Engelliler beni korkutuyor, bana bir şekilde zarar verebilirler gibi geliyor.							
10. Engellilere değil engelli olmayanlara yatırım yapılmalıdır.							
11. Üniversiteye ya da işe girişte engelliler için kontenjan ayrılması doğru bir uygulamadır.							
12. Engelliler duyarlı insanlar oldukları için yaşamı zenginleştirmektedirler.							
13. Engellilerin aslında yapabilecekleri çok şey yok; aciz durumdalar.							
14. Engelli olanlarla olmayanlar arasında fark gözetmeden aynı sıcaklığı paylaşıyorum.							

15. Her zaman onlara ayıracak vaktim bulunur.					
16. Engellilerin de pek çok başarıya imza atabileceklerine inanıyorum.					
17. Engellilerin pek çok yönleri engellerini telafi edecek kadar gelişmiştir.					
18. Onlarla etkileşimde bulunmak beni doyurmuyor.					
19. Onlar da normal insanlardır, farklı değillerdir.					
20. Engelliler de çok pasifler; her şeyi başkalarından bekliyorlar.					
21. Engellilerin çoğu, eksiklerini kullanarak duygu sömürüsü yapıyor.					
22. Engellilerle aynı işte birlikte çalışmak isterim.					
23. Engellilerin engelli olmayanlarla evlenmeleri önlenmelidir.					
24. Engelliler hayata yenik düşmüş kişilerdir.					
25. Hayranlık duyduğum engelliler var.					
26. Engellilerin çoğunun durumu beni çaresizliğe itiyor; fazla yapılacak bir şey yok.					
27. Engelli birine yardım-hizmet etmek çok zor geliyor; onun yerine yüz kişiye yardım-hizmet edeyim daha iyi.					
28. Engellilerin bulunduğu yerde normaller eziliyor.					
29. Ama onlar engelli. Onlara normalmiş gibi nasıl davranırım.					
30. İşsizliğin arttığı günümüzde engellilerin iş bulmasına çalışmak lükstür.					

EK3:**BOŞ ZAMAN ANLAMLI ÖLÇEĞİ**

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Pek Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	2	3	4	5	6

Boş zaman aktivitelerine katılmak.....tır

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Pek Katılmıyorum	Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Bir şeyleri çok aktif yapmak	1	2	3	4	5	6
2	Heyecanlanmak	1	2	3	4	5	6
3	Fiziksel efor harcamak	1	2	3	4	5	6
4	Zihinsel konsantrasyon uygulamak	1	2	3	4	5	6
5	Zihinsel olarak meşgul olmak						
6	Diğer insanlarla buluşmak	1	2	3	4	5	6
7	Diğer insanlarla ilişki kurmak						
8	Diğer insanlarla iletişim kurmak	1	2	3	4	5	6
9	Takım çalışması yapmak	1	2	3	4	5	6
10	Diğerleri ile işbirliği içinde olmak	1	2	3	4	5	6
11	Yeterlilik hissini geliştirmek	1	2	3	4	5	6
12	Tatmin olmuş hissetmek	1	2	3	4	5	6
13	Yetenekli olduğunuz işlerle meşgul olmak	1	2	3	4	5	6

14	Aktivitelerinizin sonuçlarından tatmin olmak	1	2	3	4	5	6
15	Bir şeyleri acele etmeden yapmak	1	2	3	4	5	6
16	Zamanı göz önüne almamak/unutmak	1	2	3	4	5	6
17	Zaman baskısı olmaksızın kendinizi eğlendirebilmek						
18	İstedığınız her şeyi yapabilecek kadar vaktinizin olduğunu hissetmek	1	2	3	4	5	6
19	Sevdiğiniz bir şeyi yapmak istediğinizde telaş içinde olmamak	1	2	3	4	5	6
20	İsteddiğiniz her şeyi yapmak	1	2	3	4	5	6
21	Ne yapmak istediğinizi seçmekte özgür olduğunuzu hissetmek	1	2	3	4	5	6
22	İstediniz her şeyi istediğiniz her an yapabilmek	1	2	3	4	5	6
23	Kendi zamanınızın sahibi olduğunuzu hissetmek	1	2	3	4	5	6
24	Ne yapmak istediğinize kendi kendinize karar vermek	1	2	3	4	5	6
25	Başka bir amaç olmaksızın sadece iyi vakit geçirmek için bir şeyler yapmak	1	2	3	4	5	6
26	Bir şeyin pratik faydalarını bir kenara bırakarak yapmak	1	2	3	4	5	6
27	Sadece zevk almak için bir şeyler yapmak	1	2	3	4	5	6
28	Bu aktivitenin hazırlığını "hemen hemen" aktivitenin kendisi kadar eğlenceli bulmak	1	2	3	4	5	6
29	Bu aktivitenin hazırlığını aktivitenin kendisi kadar eğlenceli bulmak	1	2	3	4	5	6
30	Bu aktivitenin ön hazırlığından aktivitenin kendisinden eğlendiğin kadar eğlenmek	1	2	3	4	5	6
31	Günlük sorumluluklarınızın dışında farklı bir şeyler yapmak	1	2	3	4	5	6

32	Günlük sorumluluklarınızın dışında farklı bir şeyler aramak	1	2	3	4	5	6
33	Yaşamın monotonluğundan kaçmanızı sağlayacak aktivitelerle ilgilenmek	1	2	3	4	5	6
34	Günlük sorumluluklarınızla ilgisi olmayan konuları düşünmek	1	2	3	4	5	6
35	Günlük sorumluluklarınızdan dolayı yapamadığınız her şeyi yapmak	1	2	3	4	5	6

EK4:

YAŞAM DOYUMU ÖLÇEĞİ Aşağıda verilen her bir ifadeyi dikkatli bir şekilde okuduktan sonra, buna ne derece katılıp katılmadığınızı ifadenin yanındaki kutucuklara işaretleyerek belirtiniz	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Hayatım, her yönden ideallerime yakınım	1	2	3	4	5	6	7
Hayat şartlarım mükemmel	1	2	3	4	5	6	7
Hayatımdan memnunum	1	2	3	4	5	6	7
Hayatımda şimdiye kadar istediğim önemli şeyleri elde ettim	1	2	3	4	5	6	7
Eğer hayatta yeniden başlasaydım, hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim	1	2	3	4	5	6	7